

Toni Nummela

KÄÄNTÄJÄT JA KÄÄNTÄMINEN PÄIVÄLEHDISSÄ

*Helsingin Sanomien ja Dagens Nyheterin uutisoinnin
välittämä vaikutelma kääntämisen julkisuuskuvasta*

TIIVISTELMÄ

Toni Nummela: Kääntäjät ja kääntäminen päivälehdissä: *Helsingin Sanomien* ja *Dagens Nyheterin* uutisoinnin välittämä vaikutelma kääntämisen julkisuuskuvasta

Pro gradu -tutkielma

Tampereen yliopisto

Monikielisen viestinnän ja käännöstieteen maisteriohjelma, ruotsin opintosuunta

Helmikuu 2020

Tässä pro gradu -tutkielmassa pohdin, millaista vaikutelmaa päivälehtien uutisointi luo kääntäjistä ja kääntämisestä. Kääntäjien asema koetaan usein heikoksi, ja alasta saattaa syntyä sellainen mielikuva, että vain negatiiviset asiat nostavat sen näkyville. Kääntäjien näkyvyyttä on tutkittu erityisesti käännösteksteissä, mutta käännöstekstien ulkopuolelle ulottuva tutkimus on ollut vähäistä. Tämän tutkimuksen lähtökohtana on tarkastella kääntämisuutisointia Suomen ja Ruotsin laajalevikkisimmissä päivälehdissä. Analysoin sisällönanalyysin keinoin kääntämisestä ja kääntäjistä kertovia artikkeleita, ja pyrin selvittämään, millaista julkisuuskuvaa ne välittävät käännösosalasta.

Tutkimusaineistoni koostuu vuonna 2018 Helsingin Sanomissa ja Dagens Nyheterissä julkaistuista artikkeleista, jotka käsittelevät kääntämistä tai yksittäisiä kääntäjiä. Artikkelien tyyli ja pituus vaihtelevat suuresti, mutta käännösala on niissä selvästi keskeisessä roolissa. Keskeinen asema onkin yksi tärkeä valintaperuste, minkä vuoksi esimerkiksi suurin osa kirja-arvosteluista ei päätynyt aineistooni, sillä niissä kääntäjä mainittiin usein vain nimeltä ja ne keskittyivät selvästi käännösteokseen ja kirjailijaan kääntämisen sijaan.

Aineistosta selviää, että erityisesti kaunokirjallisuuden kääntäminen nostaa käännösalan päivälehtiin. Artikkelit käsittelevät eniten uusia käännösteoksia ja uudelleenkäännöksiä. Suomalaista käännösuutisointia on lähes kaksinkertainen määrä ruotsalaisiin uutisiin verrattuna. Se jakautuu vaikutelmiltaan melko tasaisesti positiivisen, neutraalin ja negatiivisen kesken. Ruotsalainen käännösuutisointi on puolestaan selvästi eniten neutraalia. Positiivisinta käännösuutisointi on kääntäjän merkkipäivistä kertovissa artikkeleissa. Negatiivisimmin kirjoitetaan sen sijaan tekstittämisestä. Vaikka suomalaista käännösuutisointia on enemmän ja monipuolisemmin, Suomen ja Ruotsin käännösuutisoinnin voi todeta olevan melko samanlaista.

Käännösalan medianäkyvyys on positiivista, sillä se vähintäänkin herättää keskustelua ja pitää alan muutenkin näkyvillä. Uutisoinnin vaikutukset alan julkisuuskuvaan, maineeseen ja imagoon voivat vaihdella siitä huolimatta, millaisena vaikutelma tässä hetkessä esiintyy. Jatkossa voitaisiin tutkia esimerkiksi sitä, ovatko negatiiviset kirjoitukset kääntämisestä saaneet aikaan positiivisia tuloksia tulevaisuudessa. Tutkimusta voisi myös laajentaa koskemaan muita mediasisältöjä kuin päivälehtiä.

Avainsanat: kääntäminen, julkisuuskuva, sisällönanalyysi, kääntämisen näkyvyys

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällysluettelo

1	Johdanto	1
1.1	Tutkimuksen tavoitteet	3
1.2	Aikaisempaa tutkimusta	4
2	Kääntäjien ja kääntämisen näkyvyys	8
3	Median vaikutus	13
3.1	Mielikuva	16
3.2	Maine.....	17
3.3	Imago.....	18
4	Tutkimusaineisto ja -menetelmä	19
4.1	Tutkimusaineisto	19
4.1.1	Helsingin Sanomat.....	20
4.1.2	Dagens Nyheter	22
4.2	Tutkimusmenetelmä	23
5	Sisällönanalyysin tulokset	31
5.1	Uusi käännösteos	33
5.2	Uudelleenkäännös.....	35
5.3	Kääntäjän muistokirjoitus.....	37
5.4	Tekstittäminen	38
5.5	Merkittävä käännös.....	40
5.6	Palkittu kääntäjä.....	42
5.7	Kääntäjä merkkihenkilönä	44
5.8	Kääntäjän merkkipäivä	46
5.9	Käännoisoikeudet.....	47
5.10	Tieteen kääntäminen	48
5.11	Käännoisuutisoinnin kritisointi.....	50
5.12	Yhteenveto	51
6	Päätelmät.....	56
	Lähdeluettelo.....	60
	Sammanfattning av pro gradu-avhandling	64

1 Johdanto

Yhteiskunnassa on koko ajan käynnissä julkisuuspelejä, jotka tarkoittavat ”niihin osallistuvien tarvetta hallita omaa julkisuuttaan, edistää omaa asiaansa julkisuuden avulla ja torjua itseensä kohdistuvia uhkakuvia” (Uimonen & Ikävalko 1996, 7). Kääntäjien kohdalla voisi todeta, että Kääntäjä-lehteä lukuun ottamatta kääntäjillä ei välttämättä ole kovinkaan suurta sananvaltaa siihen, miten heistä puhutaan – ainakaan valtamediassa. Koska kääntäjien medianäkyvyys ei välttämättä ole kovin suuri, vähäisetkin esiintymiset mediassa luovat sen kuvan, joka kääntäjien suuresta ja monipuolisesta ammattikunnasta saadaan. Julkisuudessa esiintyminen ei ole samantekevää, sillä se vaikuttaa usein suureen joukkoon saman ryhmän toimijoita (Uimonen & Ikävalko 1996, 8).

Yksilö kiinnittyy ympäristöön mediajulkisuuden avulla. Siksi yksittäinen kääntäjä on median luoman kääntäjäkuvan armoilla. *Mediajulkisuudella* tarkoitan tutkielmassani Uimosen ja Ikävalkon tavoin julkisuuden osa-aluetta, joka tarkoittaa painettujen ja sähköisten viestinten toimituksellista tuotosta. Uimosen ja Ikävalkon mukaan mediajulkisuuteen on liitettävissä eräänlainen arvokkuus, jota omassa ulostulossa tai maksetussa mainoksessa ei välttämättä ole. (Uimonen & Ikävalko 1996, 169–170.)

Julkisuuskuva on monien mielikuvien summa. Hyvä julkisuuskuva ei välttämättä rikkoudu yhdellä huonolla esiintymisellä, mutta monet negatiiviset artikkelit pystyvät heikentämään sitä huomattavasti (Uimonen & Ikävalko 1996, 172). On ollut huomattavissa, että negatiiviset uutiset poikivat mahdollisesti samanlaista näkyvyyttä pitkäksikin aikaa. Esimerkiksi Me Too -liike ja kevään 2019 paljastukset vanhustenhuollon surkeasta tilasta poikivat edelleen uusia ulostuloja. Kääntämisen suhteen tilanne ei ole yhtä vakava, vaikka alan työolosuhteet herättävätkin huolta – ainakin alan keskuudessa. On tietenkin myös hyvä, että epäkohdat tuodaan esiin, jotta virheitä voitaisiin korjata. Oman kokemuksen mukaan käännökset saavat paljon huomiota esimerkiksi ohjelmatekstitysten virheiden kautta, mutta onnistuneet käännökset nostetaan harvemmin esiin. Sellainen julkisuus ei ole välttämätöntä, ellei samalla nosteta esiin syitä, jotka mahdollisesti johtavat kehnoihin tekstityskäännöksiin.

Toimittajien omat ja heidän edustamiensa viestinten lähtökohdat vaikuttavat myös kustakin aiheesta muodostuvaan viestiin. Samoin joukkoviestinten yleinen suhtautuminen uutisoitavaan aiheeseen vaikuttaa julkisuuskuvaan. Uimonen ja Ikävalko huomauttavat hyvin, että ”myös se, että organisaatio ei ole julkisuudessa eikä journalistien tuntema, muokkaa imagoa.” (Uimonen

& Ikävalko 1996, 190.) Vaikka tekstissä puhutaankin organisaatiosta, voi kyseisen sanan ajatella viittaavan esimerkiksi kääntäjien ammattikuntaan.

”Jokainen erakoitumaton ihminen elää valtavien tietovirtojen vaikutuspiirissä”, Uimonen ja Ikävalko totesivat jo 1990-luvulla (Uimonen & Ikävalko 1996, 14). Yli 20 vuotta myöhemmin median valta on kasvanut ja samalla muuttunut paljon monimuotoisemmaksi. Eihän mediaa olekaan turhaan kutsuttu neljänneksi valtiovallaksi. Sanomalehtien levikki on ainakin Suomessa ollut suuri väkilukuun suhteutettuna, minkä lisäksi lehdet ovat pystyneet uudistumaan tarjoamalla entistä monipuolisempia verkkosisältöjä luettavaksi.

Median vaikutus ihmisiin on suuri. Sosiaalinen media on lähes vallannut media-alan, mutta perinteisempikin media, kuten päivälehdet, on pystynyt pitämään pintansa. Suomessa ilmestyy edelleen noin 250 sanoma- ja kaupunkilehteä, joista 40 julkaisee vähintään neljä numeroa viikossa. Suomalaisten sanomalehtien määrä on korkea väkilukuun verrattuna, ja Suomessa ilmestyykin maailman kolmanneksi eniten päivälehtiä, jos verrataan niiden kokonaislevikkiä asukasmäärään. Sanomalehti on lisäksi Suomen käytetyin mainoskanava, sillä sanoma- ja kaupunkilehdet muodostavat kolmanneksen koko maan mediamainonnasta. Sanomalehdet tavoittavat edelleen hyvin ihmisiä, sillä pienestä pudotuksesta huolimatta noin 90 prosenttia suomalaisista lukee niitä viikoittain, jos lasketaan sekä painetut että elektroniset lukualustat yhteen. (Sanomalehtien liitto 2018.)

Ruotsissa sanomalehtiä lukee viikoittain kaksi kolmannesta eli 67 prosenttia väestöstä, mikä on suuruudestaan huolimatta yli 20 prosenttiyksikköä vähemmän kuin Suomessa. Päivälehtimainonta on yhtä lailla Suomea vähäisempää, sillä päivälehdissä julkaistujen mainosten osuus koko mediamainonnasta on 13 prosenttia. (Mediekompass 2017.) Vaikka sanomalehtien levikki onkin selvästi pienempi Ruotsissa kuin Suomessa, Ruotsikin on pitkään ollut yksi maailman lehtiä lukevimmista maista. Painettuja lehtiä ilmestyy digilehtien tapaan edelleen useita. Ruotsista ei ole saatavilla sanomalehtien tarkkaa lukumäärää, mutta yhden arvion mukaan niitä on 160–315. Tarkan lukumäärän antaminen ei onnistu, sillä niiden julkaisuita tarkastelevat useat eri tahot. (TU 2018.)

Olen päättänyt tutkia kääntäjien ja kääntämisen näkyvyyttä päivälehtien artikkeleissa, sillä medially on vaikutusvaltaa siihen, miten jostakin alasta rakennetaan kuvaa. Alan ulkopuoliset ihmiset eivät vaikuta tietävän kääntämisestä paljonkaan, ja välillä tuntuu jopa siltä, kuin siitä ei tiedettäisi mitään. Tutkimuskirjallisuudessa kääntämistä pidetään yleensä huonosti arvostettuna alana, mutta harva tutkimus on keskittynyt siihen systemaattisesti ja kattavasti (Dam & Kornig-

Zethsen 2008, 72). Haluankin tutkielmallani nostaa esiin kääntäjiä ja kääntämistä selvittämällä, mitkä aiheet nostavat kääntämisen sanomalehtien sivuille. Koska opiskelen monikielistä viestintää ja käännöstiedettä, tutkin mielelläni kääntäjien ja kääntämisen näkyvyyttä päivälehdissä.

Tutkimuksen eettisyys on monitahoinen kysymys, sillä toisaalta esimerkiksi oma tutkimukseni saattaisi näyttäytyä sen kannalta ongelmattomana. Toisaalta kuitenkin ”tutkimuksen aiheen ja tehtävän määrittely nähdään eettisenä kysymyksenä” (Tuomi ja Sarajärvi 2013, 15). Koska olen halunnut tutkia nimenomaan kääntämistä, nostan jo pelkällä valinnalla aihetta ikään kuin muiden yläpuolelle. Sen ei kuitenkaan pitäisi olla ongelmallista, kunhan teen tutkimukseni luotettavasti ja puolueettomasti. Aiheen valinta on ehdottomasti arvottava tekijä, mutta tutkimuksen tekijän tulee olla oikeutettu niinkin ”puolueelliseen” valintaan. Jouni Tuomi ja Anneli Sarajärvi (2013, 130) toteavat hyvin sanoessaan, ettei tutkimuskohteita ole vain jossain odottamassa, vaan tutkijan on aktiivisesti valittava oma aiheensa.

Tutkielman rakenne on seuraavanlainen: Luvussa kaksi esittelen kääntäjien ja kääntämisen näkyvyyttä sekä siihen kiinteästi liittyviä käsitteitä *mielikuva*, *maine* ja *imago*. Luvussa kolme esittelen tarkemmin tutkimusaineistoni ja tutustutan lukijan sisällönanalyysiin laadullisena tutkimusmenetelmänä. Luku neljä käsittää analyysini tulokset, jotka käyn läpi aineistosta tehdyistä löydöistä muodostuvien kategorioiden pohjalta. Luvussa viisi teen päätelmiä tutkimukseni tulosten perusteella, ja liitän ne osaksi laajempaa teoreettista viitekehystä. Työn loppuun olen liittänyt ruotsinkielisen lyhennelmän tutkielmasta.

1.1 Tutkimuksen tavoitteet

Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastelen kääntämisen ja kääntäjien näkyvyyttä *Helsingin Sanomissa* ja *Dagens Nyheterissä*. Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, mitä teemoja kääntämiseen tai yksittäisiin kääntäjiin liitetään aineistossani ja millaista kuvaa päivälehdet välittävät kääntämisestä ilmiönä. Toisin sanoen olen kiinnostunut siitä, mitkä teemat nostavat kääntämisen päivälehtiin. Lisäksi haluan selvittää, millaiseksi päivälehtiartikkeleiden antama vaikutelma kääntämisestä voidaan tulkita. Koska aineistoni koostuu kahden eri maan päivalehdistä, pystyn myös vertailemaan tilannetta Suomessa ja Ruotsissa. Haen vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Mitkä teemat nostavat kääntämisen tai kääntäjät päivälehtiartikkelien aiheeksi, ja millaisen vaikutelman artikkelit antavat käännösosalasta?
2. Miten käännösuutisointi eroaa Suomen ja Ruotsin välillä?

Aineistolähtöiseen sisällönanalyysiin ei virallisesti kuulu hypoteesin muodostaminen. On kuitenkin pidettävä mielessä, että käännöstieteen opiskelijana ja muutenkin alasta kiinnostuneena en ole vapaa ennakkokäsityksistä. Siihen pohjautuen voin hypoteesikseni todeta, että ainakin Suomessa käännösalaan saatetaan liittää melko paljon negatiivisia teemoja. Ruotsin kääntämisuutisoinnista minulla ei ole sen tarkempaa käsitystä, enkä Suomenkaan osalta halua arvailla sitä, millaisia tuloksia tulen saamaan. Varsin usein on niin, että juuri negatiiviset aspektit ovat enimmäkseen nostaneet kääntämisen uutisoinnin aiheeksi. Negatiivinen uutisointi saattaa kuitenkin jäädä helpommin mieleen, mikä tietenkin vaikuttaa ennako-olettamuksiin. Onkin kiinnostavaa nähdä, onko hypoteesilleni muuta katetta kuin mielikuvani alan mediajulkisuudesta vai yllättävätkö tutkielmani tulokset positiivisesti.

1.2 Aikaisempaa tutkimusta

Esa Penttilä (2013) on tutkinut suomentajien näkyvyyttä kirja-arvosteluissa. Hänen aineistonsa koostuu 66 suomennoskirjallisuuden arvostelusta, jotka ovat kahdesta päivälehdestä (*Helsingin Sanomat* ja *Karjalainen*) ja kahdesta aikakauslehdestä (*Suomen Kuvalehti* ja *Image*). Arviot jaettiin pitkiin ja lyhyisiin arvioihin, joista ensin mainitut ovat laajahkoja arvosteluja ja jälkimmäiset normaaleja arvioita tiiviimpiä. Aineisto analysoitiin tekstianalyysin keinoin, minkä löydöt jaoteltiin kolmen luokkaan sen mukaan, oliko kääntäjän tai käännöksen kommentointi sävyiltään positiivista, neutraalia vai negatiivista. *Imagea* lukuun ottamatta kääntäjä mainittiin nimeltä kaikissa arvosteluissa. Suomennosten kommentoinnin sävy oli enemmistössä kuitenkin positiivinen, vajaa neljännes oli neutraalia ja vain vajaassa 15 prosentissa tapauksista negatiivista. Penttilä toteaa artikkelinsa lopuksi, että vaikka suomentajat eivät aina saakaan arvostusta, kääntäjien näkymättömyys ei ole yksiselitteisesti ongelma. (Penttilä 2013.)

Liisa Tiittula (2001) on pohtinut kääntämisen määritelmää ja käännöstekstin toimivuutta. Hänen mukaansa kääntäjän käsitys kääntämisestä poikkeaa niin sanotusta maallikkokäsityksestä. Kääntämistä määritellään kuitenkin usein alan ulkopuolelta, mikä näkyy toimeksiannoissa ja kääntäjien arvostuksessa. Kääntämisen määrittely vaikuttaa myös toiminnan rajaamiseen sekä sen tuotoksiin. Tiittula ei näe suurta eroa kääntämisen ja muun

tekstin tuottamisen välillä, vaan toiminta ja tarkoitus ratkaisevat. Hänen huomioidensa mukaan kääntäjät eivät kuitenkaan saa ansaitsemaansa näkyvyyttä, vaan kääntäminen nähdään mekaanisena toimintana. (Tiittula 2001, 339–355.)

Outi Paloposki (2008) on tutkinut kääntäjien toimijuutta ja näkyvyyttä. Kääntäjiä on toiminut Suomessakin jo vuosisatojen ajan, vaikka varsinaista koulutusta ei ole ollutkaan. Kääntäjien vaikutus on kuitenkin ulottunut oppimateriaalin tuottamisesta tiedon muokkaamiseen ja kulttuurien tulkkaamiseen. Paloposki tarkastelee kääntäjän toimijuutta erityisesti tiedonvälityksen, muokkauksen ja alaviitteiden kautta. Esimerkiksi alaviitteitä käytetään nykyään jälleen enemmän, vaikka niiden käyttö oli välillä vähäisempää. Se on yksi esimerkki kääntäjän paratekstuaalisesta näkyvyydestä, joka toimii yhdessä tekstuaalisen ja tekstin ulkopuolisen näkyvyyden kanssa. (Paloposki 2008, 1–14.)

Minna Ruokonen (2013) on tutkinut kääntäjien statusta, joka on hänen tutkimuksensa mukaan keskitasoa tai sen alle. Statukseen vaikuttavat monet tekijät, joista positiivisimpia ovat näkyvyys ja toimijoiden yhteistyö. Yksittäisen kääntäjän olisi siis hyvä tehdä itsensä näkyväksi varsinaisen työnkuvansa ulkopuolellakin. Läheisempi yhteistyö toimeksiantajien ja muiden sidosryhmien kanssa olisi yhtä lailla koko alaa hyödyttävää. Nykykääntämiselle muodikkaat ulkoistaminen ja alihankinta eivät helpota näkyvyyden ja yhteistyön parantamista, mutta kääntäjien olisi sitä kovemmin panostettava positiivisten vaikutusten luomiseen. (Ruokonen 2013, 327–336.)

Kaisa Koskinen (2007) on tarkastellut suomalaisten kaunokirjallisuuden kääntäjien näkyvyyttä tämän vuosituhannen puolella. Yleisellä tasolla kirjallisuuden kääntäjät ovat Koskisen mukaan melko näkyviä, sillä tunnetut kääntäjät saavat tilaa mediassa. Kääntäjien oma kokemus on kuitenkin sellainen, etteivät he saa näkyvyyttä osakseen, mihin vaikuttaa muun muassa se, että kaunokirjallisia käännöksiä arvioidaan päivälehdissä melko yhteneväisesti käännöksestä riippumatta; ensin käännoästä kiitellään, minkä jälkeen siitä osoitetaan jokin yksittäinen virhe. Koskinen huomauttaa kuitenkin, että Suomessa ilmestyy jonkin verran kirjallisuuden erikoislehtiä, joissa myös käännoäprosessi saa hyvin huomiota. Näkyvyyden vähäisyyttä Koskinen selittää sillä, että vaikka kääntäjät ovatkin tehneet itseään näkyvämmiksi julkisuudessa, kääntäjän työssä kannustetaan mahdollisimman vähäiseen näkyvyyteen. (Koskinen 2007.)

Päivi Stöckell (2007) on tutkinut nykypäivän käännoäkritiikkejä. Käännoäksiä kuvataan joko kankeiksi tai sujuviksi, tai huomio keskittyy yksittäisiin sananvalintoihin ja niiden osuvuuteen.

Tämä kaikki tehdään, vaikka kriitikoilla ei Stöckellin mukaan ole useinkaan aikaa, kielitaitoa tai ylipäänsä mahdollisuutta tarkastella alkuperäisteosta pintaa syvemältä. Kääntäminen on käännöskriittikien mukaan kulttuuriteko, toisarvoista työtä tai jotain siltä väliltä. Toisaalta kääntäjät kokevat joskus, etteivät he saa ansaitsemaansa huomiota, toisaalta kääntäjät voivat kokea onnistuneensa, jos käännös ei herätä erityistä huomiota. (Stöckell 2007.)

Helle Dam ja Karen Kornig-Zethsen tutkivat vakituudessa työsuhhteessa olevien tanskalaisten yrityskääntäjien statusta lähtien siitä oletuksesta, että näillä pitäisi työn vakauden puolesta olla keskimääräistä parempi status. Tulokset kuitenkin osoittavat, että vaikka kääntäjillä on kattava koulutus ja he saavat yrityksissä näkyvyyttä, he kokevat statuksensa muuten melko huonoksi. (Dam & Kornig-Zethsen 2008, 93.)

Gabriele Thomson-Wohlgemuth on selvittänyt kääntäjien asemaa Itä-Saksassa ja tullut siihen tulokseen, että siitä kulttuurista voisi olla opittavaa nykypäivään. Itä-Saksan sosiologinen näkökulma tarjosi mahdollisuuden tuottaa laadukkaita käännöksiä, sillä koulutukseen, laaduntarkkailuun ja ammattilaisten konsultointiin panostettiin. Itä-Saksassa toimineita kääntäjiä on haastateltu jälkeinpäin, ja he olivat olleet tyytyväisiä omaan asemaansa yhteiskunnassa. Sosialistinen yhteiskunta sai kääntäjät tuntemaan itsensä tärkeiksi, mihin vaikutti muun muassa se, että kääntäjät pystyivät panostamaan työhönsä täysipäiväisesti. Kääntäjien näkyvyyttä lisäsi sekin, että heillä oli tapana kiertää lukemassa käännöksiään ympäri maata. (Thomson-Wohlgemuth 2004, 498–510.)

Meiju Granroth (2017) on tutkinut pro gradu -tutkielmassaan kääntäjien julkista kuvaa. Hän analysoi *Kielikelloa* ja *Helsingin Sanomia* sekä teksti- että diskurssianalyysin keinoin. Hänen tutkimustuloksensa on, että kääntäjiä kuvataan kielialan asiantuntijoiksi, joiden osaamista arvostetaan. Kääntäjiä sanotaan myös kirjallisuuden moniosaajiksi ja kulttuurin lähettiläiksi. Kääntämiseen usein liitettävät negatiiviset asiat ovat käännösvirheet ja se, että käännöksiä pidetään vain välttämättömänä pahana. (Granroth 2017.)

Myös Hanna Kokkosen pro gradu -tutkielma käsittelee kääntäjän julkisuuskuvaa. Hän käytti diskurssianalyysia analysoidakseen viiden eri päivälehdessä artikkelia, jotka koskivat joko Kersti Juvan taiteilijaprofessuuria, kääntäjien palkkatasoa tai tekijänoikeuksia. Kokkosen tulosten mukaan kaunokirjallisuuden kääntäjien perspektiivi on alan näkyvin. Kääntäjät nähdään lisäksi hyvin ristiriitaisena ammattiryhmänä. Päivälehdet kertovat alan realiteeteista, kuten matalasta palkkatasosta. Ne kuitenkin myös tukevat kääntäjiä heidän pyrkimyksissään. (Kokkonen 2012.)

Ida Toiviaisen pro gradu -tutkielma käsittelee tulkkien ja tulkkaamisen mediapohjaista kuvaamista. Hän analysoi *Aamulehden* numeroita vuosilta 1994–1995 ja 2006–2007 sisältölähtöisen sisällönanalyysin keinoin. Toiviaisen tutkimuksen mukaan tulkeista ja tulkkaamisesta on puhuttu eniten Euroopan unionin, kehitysvammaisten tulkkauspalveluiden ja tulkin roolin yhteydessä. EU-tulkkausta käsittelevät artikkelit ovat olleet sekä positiivisia että negatiivisia, mutta kehitysvammaisten tulkkauspalveluihin liittyvät artikkelit yleisesti vain negatiivisia. Artikkelit tulkin roolista luovat puolestaan realistisen kuvan alasta. (Toiviainen 2012.)

Julkisuuskuvaa on tutkittu jonkin verran, etenkin pro gradu -tutkielmissa. Tutkimuskohteina ovat olleet muun muassa lastensuojelu (Hankaniemi 2015), yleiset kirjastot (Rask 2011), sosiaalityöntekijät (Hirvelä 2013) ja poliisi (Suomala 2010). Myös yksittäisten henkilöiden julkisuuskuva on ollut tutkimuksen kohteena: esimerkiksi kuvanveistäjä Eva Ryynänen (Logrén 2018) ja kirjailija Aila Meriluoto (Broman 2014).

Monissa tutkimuksissa julkisuuskuvaa on lähdetty tutkimaan juuri median kautta. Toinen suosittu tapa on ollut haastatella tavallisia ihmisiä heidän näkemyksistään tutkimuskohteen julkisuuskuvasta. Esimerkiksi Satu Katajamäki (2009) on tehnyt ruututekstejä käsittelevän pro gradu -tutkielman, jossa vastaanottavan yleisön käsityksiä on tutkittu verkkokyselyn avulla. Yksi mahdollisuus on yhdistää media ja ihmisten haastattelut, kuten pro gradu -tutkielmassa, jossa käsitellään poliisin imagoa sekä poliisin edustajien että median näkökulmasta (Puustinen 2017).

2 Kääntäjien ja kääntämisen näkyvyys

Käännösten ja kääntämisen tutkimusta alettiin Suomessa pitää tieteenä 1980-luvulla, mutta käännöstiede-nimitys vakiintui vasta 1990-luvulla. Tieteenala on kansainvälisestikin melko uusi, vaikka englanniksi ja saksaksi onkin puhuttu käännöstieteestä yli 40 vuoden ajan. (Tirkkonen-Condit 2007, 346.) Käännöstieteestä on tulossa yhä pirstaleisempi tieteenala, sillä jo laajaa tutkimustyön kenttää laajennetaan edelleen läheisiin tieteenaloihin. 1980-luvulla käännöstiede jaettiin kahteen osaan: joko kielen tai kulttuurin tutkimukseen. Kolmanneksi näiden rinnalle nousi 1990-luvulla kääntäjän kognitiivisuuden tutkiminen. Neljäs perspektiivi tutkii kääntämisen sosiaalista ulottuvuutta. (Chesterman 2007, 174.) Oman tutkimukseni liittäisin juuri viimeksi mainittuun, sillä tutkimukseni kohteena eivät ole fyysiset kääntäjät tai käännökset vaan niistä kertovat lehtiartikkelit.

Kääntämisen sosiologia on ollut nousussa vuosituhaten alusta lähtien. Se on laajentanut käännöstutkimusta pelkästään lingvistisestä näkökulmasta ja nostaa esiin kääntäjien vastuuta sekä heidän rooliaan ja asemaansa yhteiskunnassa. Käännöstieteellisistä julkaisuista ja käännösalan toimijoiden ponnisteluista huolimatta kääntäjien asema ja heistä luodut mielikuvat eivät juurikaan ole parantuneet. (Snell-Hornby 2006, 172.) Koska käännösalan omat toimet eivät vaikuta tehoavan, esimerkiksi medianäkyvyyden vaikutus nousee yhä voimakkaammaksi.

Sosiologisten lähestymistapojen myötä kääntäjän toimijuus on noussut yhdeksi kiinnostuksen kohteeksi käännöstutkimuksessa. Tutkimuksen kohteeksi halutaan yhä useammin nostaa kääntäjät, tulkit ja muut kulttuurialan toimijat. (Kinnunen & Koskinen 2010, 6.) Kuten Outi Paloposki (2008, 12) toteaa, ”toimijuus ei välttämättä edellytä näkyvyyttä, mutta näkyvyys on yksi tapa vaikuttaa ja siksi osaltaan mielenkiintoinen tarkastelukohde.” Vaikka Paloposken kiinnostus onkin lähinnä paratekstuaalisessa näkyvyydessä ja vielä tarkemmin käännösteosten alaviitteissä, hänen kirjoittamansa on laajennettavissa koskemaan näkyvyyttä kokonaisuutena.

Kääntämiseen kuuluu muutakin kuin pelkkä kääntäminen kielestä toiseen. Andrew Chesterman (2006) laskee siihen kuuluvaksi muun muassa kaikki kääntämistä käsittelevät kirjalliset tuotteet, kuten lehtiartikkelit, käännösarvostelut ja tieteelliset julkaisut. Hänen mukaansa ne vaikuttavat käännösten lisäksi yhtä lailla ihmisten käsityksiin kääntämisestä, mutta myös luovat odotuksia, jotka vaikuttavat kääntäjien ajatteluun ja työhön. (Chesterman 2006, 14.) Monen mielestä juuri ”perinteisen” käännöstieteen rajat ylittävä tutkimus tuottaa tärkeimpiä ja kiinnostavimpia tuloksia (Chesterman 2007, 181). Kääntäminen ei siis ole ympäröivästä

maailmasta riippumatonta toimintaa, vaan siihen pääsevät vaikuttamaan esimerkiksi lehtiartikkelit, joiden antamaa vaikutelmaa on sen vuoksi aiheellista tutkia.

Kääntäminen nähtiin pitkään prosessina, jossa lähdetekstistä tehdään alkuperäistä huonompi käännös. Lopputulos on siis nähty kopiona, joka ei voi ikinä olla alkuperäisen tekstin kanssa yhtä arvokas. Postkolonialistinen käsitys muuttaa tarkastelukulman kuitenkin sellaiseksi, jossa lähde- ja kohdeteksti nähdään samanarvoisena. Sen mukaan kääntäjä vapauttaa alkuperäisen tekstin lähtökielestä ja antaa sille uuden elämän kohdekielellä. Postkolonialistinen ajattelutapa näkee kääntäjän aktiivisena toimijana eikä niinkään passiivisena kääntimenä. (Bassnett 2002, 9.) Postkolonialistinen näkemys nostaa kääntämisen arvostusta, mutta vanha ajattelutapa kääntämisen puutteellisuuteen liittyen on varmasti vielä osittain voimassa. Se selittää omalta osaltaan sitä, miksei kääntämisestä kirjoiteta.

Kääntäjien asemaa ei ole tutkittu kovinkaan paljon. Vähälukuiset tutkimukset ovat Minna Ruokosen (2013) mukaan kuitenkin tarjonneet näkemyksiä käännösosalasta ja yrityksistä muuttaa kääntäjien asemaa. Kääntäjien arvostus on tutkimusten tulosten perusteella melko matalalla tasolla, mutta sitä pystytään parantamaan lisäämällä näkyvyyttä sekä yhteistyötä kääntäjien ja muiden toimijoiden kesken. (Ruokonen 2013, 336.) Ruokonen ei kommentoi sitä, onko myös negatiivinen näkyvyys yhtä arvokasta kuin positiivinen. Negatiivinen näkyvyys voi tietysti olla jopa positiivista arvokkaampaa, sillä se on mahdollisuus nostaa esiin alan epäkohtia, joille voi siten tapahtua parannusta.

Kääntäjän näkyvyyttä pyrittiin kasvattamaan 1990-luvulla. Vaikka kääntäjä vaikuttaakin työssään koko tekstiin, silti halutaan pitää yllä sellaista illuusiota, että kääntäminen tapahtuu ikään kuin itsestään. (Koskinen 2007, 334.) Tällainen ajattelutapa on omiaan pitämään kääntäjän piilossa myös kaikelta julkisuudelta. Kun siihen lisätään vielä se, että kääntäjät saattavat kokea medianäkyvyyden itselleen vieraaksi (Koskinen 2007, 336), ei ole ihmeäkään, jos kääntäminen ei saa paljon julkisuutta.

Kääntäjän näkyvyyttä on Kaisa Koskisen (2000) mukaan kolmenlaista. Ensinnäkin kääntäjä on näkyvä käännöksissään eli tekstuaalisesti. Vaikka pitkään ihannoitiinkin kääntäjän näkymättömyyttä, Koskinen kuitenkin huomauttaa, että aidosti näkymätöntä kääntäjää ei ole olemassa. (Koskinen 2000, 99.) Kääntäjä on ajatteleva ihminen, joka ei pysty toimimaan mekaanisena kääntimenä, vaikka itse niin haluaisikin. Kääntäjän näkyvyys on siten väistämätöntä (kts. Arrojo 1997).

Kääntäjä voi näkyä myös käännosten oheisteksteissä eli paratekstuaalisella tasolla. Se voi tarkoittaa kaikkea kääntäjän huomautuksista käännoprojektien pitkiin kirjallisiin analyysihin. Tyypillisimpiä oheistekstejä ovat olleet kaunokirjallisten teosten alku- tai jälkisanat, joissa kääntäjät ovat voineet selittää omia käännostrategioitaan lukijoille. (Koskinen 2000, 99.) Oheistekstit tarjoavat kääntäjälle tiedostavamman näkymiskanavan kuin itse käänno (vrt. Paloposki 2008).

Kääntäjän näkyvyyden kolmas aspekti on tutkielmani kannalta kiinnostavin. Siinä on kyse näkymisestä käännoksista erillään eli ekstratekstuaalisesti, mikä nostaa esiin kääntämisen sosiaalisen aseman ilman käännettyä tekstiä. Tämä näkökulma toimii erityisen hyvin yhteen sen ajatuksen kanssa, että käännoalalle saataisiin enemmän julkisuutta. Koskinen huomauttaa kuitenkin, että kääntämisen näkyvyyden nostaminen kuuluu kääntäjien sijaan muille käännosten kanssa toimiville. (Koskinen 2000, 99.)

Lawrence Venuti (1995, 1–2) mukaan käännoukset saavat parhaan vastaanoton, kun kääntäjä on pysynyt mahdollisimman näkymättömänä. Hän puhuu illuusiosta, joka saa käännoksen lukijan pitämään käännostekstiä jopa alkuperäisenä. Keskustelussa nousee usein esiin sujuvuus, jota pidetään käännoksen onnistumisen tärkeimpänä mittarina. (Venuti 1995, 1–2.) Vaikka Venuti käsittelee kääntäjän näkymättömyyttä lähinnä tekstuaalisella tasolla, voidaan olettaa, että kääntäjän tuskin kuuluisi mainittujen odotuksien mukaisesti tehdä itseään näkyväksi myöskään paratekstuaalisella tai ekstratekstuaalisella tasolla.

Gabriele Thomson-Wohlgemuth käsittelee artikkelissaan kääntäjän näkyvyyttä Itä-Saksan kokemusten kautta. Itä-Saksassa valtio säätelä myöso käännoalaa, mikä loi alalle turvallisen ilmapiirin. Kääntäjän asema nousi yhteiskunnassa, ja julkinen näkyvyys toi kääntäjille kunnioitusta. Vaikka Itä-Saksan yhteiskuntamalli eroaakin suuresti Suomen kaltaisista yhteiskunnista, sieltä voisi ottaa jonkin verran oppia nykypäivään. (Thomson-Wohlgemuth 2004, 508.)

Päivi Stöckellin (2007, 453) mukaan kääntäjät kokevat toisinaan jäävänsä ilman riittävää arvostusta, eikä heidän työpanostaan huomioida tarpeeksi. Jotkut kääntäjät saattavat kuitenkin olla tyytyväisiä, jos käänno ei herätä huomiota (Stöckell 2007, 453). Se että osa kääntäjistä on tyytyväisiä näkymättömyyteen, on ymmärrettävää, mutta alan arvostuksen vuoksi olisi tärkeää vaatia arvostusta aika ajoin tai ainakin muistuttaa alan olemassaolosta. Lähtökohta ei voi olla negatiivisen julkisuuden karttamisessa, vaan alalle olisi hyvä saada positiivista huomiota.

Koskinen (2007) toteaa, että esimerkiksi kirjallisuuden kääntäjän rooli on vaikea määrittää; toisaalta pitäisi olla itsenäinen uudelleenkirjoittaja, toisaalta uskollinen kirjuri. Kirjallisuuden suomentajilla on toisinaan ollut keskeinen rooli, toisinaan huomattavasti pienempi. Kääntäjät ovat myös itse olleet välillä aktiivisesti esillä, välillä taas eivät. (Koskinen 2007, 330.)

Koskisen (2007) mukaan kirjallisuuden kääntäjien näkyvyys on ainakin yleisellä tasolla melko hyvä. Kääntäjien oma kokemus on kuitenkin sellainen, että heitä ja heidän työtään ei huomata. (Koskinen 2007, 335.) Liisa Tiittulan (2001) näkemyksen mukaan kääntämisestä uutisoidaan siten, kuin se olisi vain mekaanista toimintaa; esimerkiksi kirjat saattavat median mukaan vain ”ilmestyä” suomeksi, mikä jättää kääntäjän käytännössä huomiotta. Hän painottaakin, että ”kääntäjän näkyvyys liittyy läheisesti työn arvostukseen.” (Tiittula 2001, 341.)

Kaunokirjallisuuden kääntäminen saattaa tuottaa niin sanottuja kääntäjäjulkimoita. Tiina Puurtisen (2007) mukaan esimerkiksi Harry Potter muodostui ilmiöksi, joka teki kääntäjästäänkin poikkeuksellisen näkyvän. Hänen mukaansa kääntäjä Jaana Kapari-Jattaa on haastateltu toistuvasti eri tiedotusvälineissä. Kapari-Jatta palkittiin jo vuonna 2002 kansainvälisellä Astrid Lindgren -palkinnolla, minkä yhteydessä häntä kiiteltiin kääntäjien aseman ja arvostuksen kohentamisesta. Vaikka Potter-käännöksistä onkin jo aikaa, Kapari-Jatta on säilyttänyt asemansa suomalaisen kääntäjäkunnan keulakuvana. (Puurtinen 2007 324–327.) Harry Potter tuli jälleen ajankohtaisemmaksi, kun uusi näytelmä julkaistiin kirjana vuonna 2016 ja Kapari-Jatta suomensi sen nopeasti julkaisun jälkeen.

Käännöskirja-arvostelut ovat varmaankin käännösalan kannalta näkyvin osa päivälehtiä, sillä niissä kääntäminen ja kääntäjä mainitaan tavan mukaan ainakin nimeltä. Käännöskirjoja arvioidaan kuitenkin usein, kuin ne olisivat alun perinkin suomeksi kirjoitettuja. Itse käännöstä kommentoidaan vasta arvostelun lopuksi ”ylimalkaisen kiittävästi, mutta [aivan] loppuun kriitikko poimii jonkin yksittäisen ’virheen’.” (Koskinen 2007, 335.)

Kääntäjää ei huomioida julkisesti erityisen paljon Ruotsissakaan. Päivälehtien kirja-arvostelutkaan eivät tarjoa kääntäjälle kovin suurta näkyvyyttä: näkyvyys rajoittuu usein pakolliseen tietolaatikkoon, jossa näkyy kääntäjän nimi. Muuten kaunokirjallista käännöstä kommentoidaan leipätekstissä joko turhankin ylistävästi tai melko negatiivisesti. (Bladh 2015, 189.)

Esa Penttilä (2013) on tutkimuksessaan keskittynyt juuri kirja-arvosteluihin, joissa kääntäjä jää usein vähälle huomiolle. Ajoittain heidän nimiään ei välttämättä edes mainita kaunokirjallisesta teoksesta kirjoitettaessa. Penttilä keskittyy artikkelissaan ekstratekstuaaliseen näkyvyyteen,

jonka puute on näkyvin, eivätkä kääntäjät voi siihen itse vaikuttaa. Ekstratekstuaalinen näkyvyys on myös selvimmin esillä alan ulkopuolisille ihmisille, mikä vaikuttaa selvästi yleiseen käsitykseen käännösalaista. Kaunokirjallisten kääntäjien näkyvyys ei vaikuta jo tehtyjen tutkimusten perusteella olevan niin heikko, kuin ehkä luullaan. (Penttilä 2013, 269–272.)

Penttilän (2013) oman pohdinnan mukaan suomentajia ei välttämättä arvosteta julkisuudessa tarpeeksi, mutta näkymättömyys ei ole ainakaan kirjallisuusarvosteluissa yksiselitteistä. Kääntäjien osittain puolueellinen näkökulmakin saattaa selittää sitä, miksi käännöksistä kirjoittamiseen ollaan tyytymättömiä. Penttilä vieläpä muistuttaa, että näkyvyys ei joka tapauksessa ole pelkästään myönteistä. Hän myös huomauttaa, että esimerkiksi kaunokirjallisuuden kääntäjät ovat julkisuuskuvaltaan paremmassa asemassa kuin vaikkapa av-kääntäjät. (Penttilä 2013, 278–279.)

Tekstityksiä halutaan hyvin, halvalla ja nopeasti. Halvat ja nopean aikataulun käännökset ovat usein kuitenkin huonolaatuisia. Tekstityskäännöksiä teetetään usein valmiiksi ajastettuihin pohjiin, jotka eivät vastaa suomen kielen tapaa ilmaista asioita. Tekstittäjälle ei välttämättä anneta mahdollisuutta edes muokata valmiita tekstityspohjia. Samaa ohjelmaa ei myöskään käännätetä samalla kääntäjällä, mikä voi pilata käännösten jatkuvuuden. (Tuominen 2018.) Lopullisen käännöksen heikkouksista joutuu usein kärsimään katsoja, joka ymmärtämättömyyttään voi syyttää huonosta käännöksestä kääntäjää.

3 Median vaikutus

Janne Seppänen ja Esa Väliverronen (2014, 10) puhuvat kirjassaan mediayhteiskunnasta, sillä media on heidän mukaansa läsnä sekä yksityishenkilöiden että koko yhteiskunnan elämässä. Media on jopa yhteiskuntaa määrittävä toimija ainakin länsimaissa, joissa se on vähintäänkin näennäisesti riippumaton. Media yhdistää seuraajansa toisiin ihmisiin, julkisuuteen, koneisiin ja teknologioihin, mutta sitä on vaikea määritellä. Lehdistö edustaa perinteisiä joukkoviestimiä, mutta sekin on monimuotoistunut tarjoamalla verkkoaineistoja. Media on ”viestintäteknologiaa, sisältöjä, niiden tuottamista ja käyttöä sekä vuorovaikutusta toisten ihmisten kanssa.” (Seppänen & Väliverronen 2014, 10.)

Yhteiskunnalliset toimijat olivat varsinkin viime vuosisadan puolella riippuvaisia mediasta, sillä niiden kontakti asiakkaisiin ja muihin yleisöihin tapahtui journalismin kautta. Nykyajan journalismi on kuitenkin monimuotoisempaa, sillä sanomalehtien toimittajatkin joutuvat hallitsemaan useita alustoja. Ammattimainen journalismi on joka tapauksessa pyrkinyt säilyttämään työssään objektiivisuuden, jolla viitataan alan puolueettomuuteen ja ammatilliseen etäisyydenottoon. (Seppänen & Väliverronen 2014, 160–161.)

Mediasta puhutaan neljäntenä valtiomahtina lainsäädäntö-, toimeenpano- ja tuomiovallan lisäksi. Media on kuitenkin nelikosta ainoa, joka on läsnä ihmisen jokapäiväisessä elämässä monin eri tavoin. Median valtaan kuuluu yhteiskunnallisten keskustelunaiheiden luominen ja määrittäminen. Se myös tarjoaa ihmisille resursseja muodostaa identiteettiä ja mahdollisuuden liittyä yhteisöihin. (Seppänen & Väliverronen 2014, 170.)

Yhteiskunnan yhteisöjä kiinnostaa, mikä on heidän oma julkinen kuvansa mediassa, sillä se vaikuttaa ainakin yhteisön arvostukseen, toimintaedellytyksiin ja mahdollisuuksiin. Joukkoviestinnän tutkimus onkin keskittynyt nimenomaan median vallan vaikutuksiin ja seurauksiin. Vallalla voi olla huono maine vaikkapa pakottavana tekijänä, mutta se on kuitenkin ”osa yhteisöllistä elämää, vuorovaikutusta ja koko yhteiskunnan toimintaa.” Valta ja sen käyttö ovat edellytyksiä esimerkiksi median olemassaololle. Valta ei itsessään ole pahaa, vaikka sillä olisikin lopulta negatiivisia vaikutuksia. (Seppänen & Väliverronen 2014, 170–172.)

Media on kanava, joka tuottaa helposti tai hieman vaikeammin tulkittavia viestejä seuraajilleen. Roger Silverstonen (1999) mielestä mediaa tulee tutkia, sillä se on päivittäin kaikkialla läsnä ollen oleellinen osa nykypäivää. Mediaa ei voi myöskään välttää. Olemme riippuvaisia

mediasta sekä painetussa että yhä enenevässä määrin elektronisessa muodossa. Media tarjoaa huvia, tärkeää tietoa, lohtua ja turvaa. (Silverstone 1999, 1–3.)

Media tarjoaa useita eri osa-alueita tutkittavaksi: sosiaalisia, kulttuurisia, poliittisia ja taloudellisia. Silverstone (1999) mukaan mediaa pitäisi tutkia erityisesti siitä näkökulmasta, miten se osallistuu nykypäivän sosiaaliseen ja kulttuuriseen elämäämme. Silloin mediaa tarkastellaan prosessina, joka on koko ajan toiminnassa ja saa asioita tehtyä. Media on ennen kaikkea aina sosiaalinen toimija, joka kehittyy nopeaa vauhtia. Se on kuitenkin myös poliittinen ja taloudellinen toimija. (Silverstone 1999, 4.) Viime vuosina sosiaalinen media on tuonut median lähemmäksi kuin koskaan. Täytyy kuitenkin muistaa, ettei se ole pelkästään ystävämme, vaan poliittiset ja erityisesti taloudelliset intressit vaikuttavat sen toimintaan. Medialla on valtaa, jota kukaan ei välttämättä pysty tiedostamaan täysin.

Mediaa tutkitaan, koska halutaan vastauksia erinäisiin kysymyksiin. Vastaukset eivät kuitenkaan ole lopullisia eikä niiden ehkä pidäkään olla (Silverstone 1999, 5). Median tutkiminen tuottaa tuloksia, jotka kertovat sen menneestä tai nykyisestä tilasta. Tulevaisuutta ei kuitenkaan voi kuin arvailla. Mediaa tutkimalla voidaan kuitenkin osoittaa tiettyjä asioita, mikä saattaa vaikuttaa tulevaan. Tutkimustulokset saattavat saada vastuussa olevat toimimaan uudella tavalla, vastaamaan tilanteeseen ja ottamaan näkyvämmiin vastuuta toiminnastaan (Silverstone 1999, 5).

Mediassa eletään tiedon ja viihteen sekä faktan ja fiktion sekoittavaa aikaa (Silverstone 1999, 41). Median tehtävä on kertoa tarinoita, jotka saavat ihmisissä aikaan reaktioita. Vaikka varsinainen päätösvalta uutisaiheiden valinnasta onkin median edustajilla, voidaan todeta, että myös suuri yleisö on siinä suhteessa vaikutusvaltainen.

Vietämme eri medioiden parissa useita tunteja päivässä. Media pääsee siis vaikuttamaan meihin, vaikka yrittäisimme vastustaa sitä. Media muokkaa havaintojamme ja ideoitamme. Se pystyy pelkällä uutisointivalinnallaan kohottamaan tiettyjä asioita toisia tärkeämmiksi; se kertoo yksinkertaisesti, mikä on tärkeää ja mikä ei. (Masterman 1991 3–5.) Siksi median kohteeksi päätyneet sisältö on jo lähtökohtaisesti arvokasta, sillä se on pystynyt kiinnittämään median huomion. Täysin objektiivista mediaa ei ole olemassa, vaikka Suomessa lehdistön- ja sananvapaus ovatkin maailman kärkipäätä. Mediatoimijat ovat aina subjektiivisia, aktiivisia ja siten vallankäyttäjiä.

Joukkoviestinnän tutkijat ovat jo pitkään yrittäneet todistaa omia näkökantojaan joukkoviestinnän vaikutuksista. Vaikka yhtenäistä näkemystä ei olekaan muodostunut, on

todettu, että kyse on joka tapauksessa vaikutusvallasta. Viestinnän vaikutukset voidaan liittää kiinteästi ”historiallisiin, poliittisiin ja läntisen mediajärjestelmän kehityksen kysymyksiin”. (Kunelius 2003, 127.)

Joukkoviestinnän vaikutuksia on hankalaa tutkia, koska aina ei ole selvää, mitä vaikutuksilla tarkoitetaan. Siksi tutkijan pitää etukäteen päättää tutkimuksen lähtökohdista vastaamalla neljään kysymykseen (Kunelius 2003, 128):

1. Keneen tai mihin – ja millä tasolla – vaikutus kohdistuu?
2. Missä ”vaikutukseksi” nimitetty muutos tapahtuu?
3. Tarkoittaako vaikutus ylipäätään muutosta?
4. Millä aikajänteellä vaikutusta tarkastellaan?

Yllä oleviin kysymyksiin vastaamalla tutkija pystyy osoittamaan oman käsityksensä vaikutuksesta. Vaikutus voi siis hyvinkin tarkoittaa eri asioita eri tutkijoiden kesken. Seuraavassa kappaleessa esittelen, mitä tarkoitan tässä tutkielmassa median vaikutuksilla vastaamalla Kuneliuksen (2003) kysymyksiin.

Ensinnäkin tarkastelen vaikuttamista kahdella tasolla: toisaalta vaikutuksia kääntäjiin, toisaalta yleiseen mielipiteeseen. Sen mukaan media vaikuttaa yleiseen mielipiteeseen käännösalaista, mikä puolestaan vaikuttaa kääntäjiin. Toiseksi tarkoitan vaikutuksia asenteisiin, vaikka varsinaista muutosta ei välttämättä tapahdukaan. Pyrin selvittämään, miten lehti uutisointi vaikuttaa juuri tällä hetkellä. En kuitenkaan pysty vastaamaan kysymyksiin siitä, miten uutisointi on oikeasti vaikuttanut lukijoiden asenteisiin, koska tutkimuskohteenani ei ole mediaa seuraavia henkilöitä.

Laura Saarenmaa (2006) nostaisi median tuotannon mikrotason aiempaa tärkeämmäksi tarkastelukohteeksi. Se korostaa, että mediatekstit ovat konkreettisia ja että tekstien tuottaminen on tavoitteellista toimintaa ja sen valinnat ovat tietoisia. Mediatekstien muodostama julkisuus on tästä näkökulmasta intressien ja intentioiden risteyskohta. (Saarenmaa 2006, 144.) Koska lehtiartikkelien tekijät ovat selvästi tietoisia toimijoita, yksi mahdollisuus olisi vaikuttaa heihin aiheenvalinta- ja tuotantovaiheissa.

Markku Hurmeranta ja A-P Pietilä (2008) toteavat, että median sisällöt ja kulutustavat ovat muuttuneet samalla, kun julkisuudesta on tullut samanlainen tuotannontekijä kuin pääomasta, raaka-aineista ja työvoimasta. Media on julkisuuden ja näkyvyyden suhteen avainasemassa,

sillä sen kautta asiat näyttäytyvät suurelle yleisölle. Ilman mediaa julkisuuden saavuttaminen olisi vaikeaa, ja tärkeätkin asiat jäisivät kokonaan huomiotta. Medialla on valta säätää tapahtumien kulkua ja vaikuttaa yleiseen mielipiteeseen. (Hurmeranta & Pietilä 2008, 13.)

Medioiden parissa kulutetaan yhä enemmän aikaa, vaikka yksittäistä mediaa seurataankin vähemmän. Suomalaiset seuraavat eri medioita lähes kahdeksan tuntia vuorokaudessa, mistä suurimman osan eli neljänneksen vie televisio. Tutkielman kannalta kiinnostavaa on sanomalehtien osuus: painetut sanomalehdet vievät seitsemän prosenttia ja digilehdet kuusi prosenttia keskivertosuomalaisen mediapäivästä. (Kantar 2017.) Ruotsalaisten mediankulutus on jonkin verran vähäisempää kuin suomalaisten – noin kuusi tuntia päivässä. Perinteinen televisionkatselu on myös Ruotsissa yleisin tapa seurata mediaa. Sanomalehtiä luetaan Ruotsissa muutaman prosenttiyksikön verran vähemmän, ja niiden verkkosisältöjen osuus on hieman suurempi suhteessa Suomeen. (MPRT 2019.)

Kuten edellisestä kappaleesta voi huomata, mediatarjonta on muuttunut monimuotoisemmaksi, minkä vuoksi kilpailu eri medioiden välillä kasvaa. Lukijoilla on yhä enemmän valtaa, mikä vaikuttaa mediatarjontaan hyvin paljon (Hurmeranta & Pietilä 2008, 14.) Perinteinen media, joka sisältää television, radion ja sanomalehdet, on haastettu eri verkkosisältöjen toimesta. Suomen ja Ruotsin mediatietoja tarkastellessa pystyi huomaamaan, että nuoremmat valitsevat yhä useammin perinteisestä mediasta poikkeavat muodot, kuten televisio-ohjelmien ja musiikin suoratoistopalvelut tai lehtien verkkosisällöt (kts. Kantar 2017 ja MPRT 2019). Median murrokseen vaikuttaa lisäksi se, että nykyään on helppoa perustaa media vaikkapa ilmaiseksi, ja oikeastaan mikä tai kuka tahansa voi olla media.

Julkisuutta ei voi hallita, mutta sen kanssa voi toimia yhteisymmärryksessä. Julkisuus on peliä, joka koostuu hyvien ja huonojen mielikuvien kamppailusta. Mediaan olisi mieluummin päästävä kuin jouduttava. (Hurmeranta & Pietilä 2008, 51.) Mediaan pääsemisen ja joutumisen ero saattaa hyvinkin selittää mielikuvien välisen taistelun, sillä mediaan pääseminen tarkoittaa yleensä positiivisia mielikuvia, kun taas joutuminen on pikemminkin negatiivisten aspektien esiintuloa.

3.1 Mielikuva

Kaikilla on *mielikuvia* sellaisistakin asioista, joita ei henkilökohtaisesti ole välttämättä kohdannutkaan. Mielikuvat voivat syntyä siten, että yleisiä mielikuvia liitetään erityisiin

kohteisiin. Mielikuvat helpottavat ja yksinkertaistavat ajattelua, mutta saattavat myös olla haitallisia. (Vuokko 1993, 105.)

Erkki Karvosen (1999) mukaan toimijan ja vastaanottajan kohtaamiseen vaikuttavat toimijan puolelta ainakin lähettäjä, viestintä ja informaation anti. Havaittajan taholta puolestaan vaikuttavat vastaanottaja, tulkinta ja tietorakenteet. Molemmissa päissä on runsaasti tulkinnanvaraisuutta, minkä pystyy huomaamaan missä tahansa viestintätilanteessa; viesti pääsee harvoin perille ilman, että lähettäjän intentiot tulkitaan ainakin jotenkin väärin vastaanottajan puolelta. (Karvonen 1999, 52.)

Mediavälitteinen mielikuva muodostuu siten, että toimijan eli tässä tapauksessa kääntäjäyhteisön ja vastaanottajan eli tavallisen kansalaisen väliin tulee media, jonka parissa kohtaaminen tapahtuu (Karvonen 1999, 78). Median vastuu onkin siinä, että viesti välittyisi mahdollisimman muuttumattomana. Tulkinnanvaraisuutta on tässä tapauksessa kahdessa eri kohdassa, sillä median pitäisi tulkita oikein käännösala ja lukijoiden pitäisi vielä ymmärtää, mitä mediassa sanotaan. Karvonen (1999, 79) kuitenkin huomauttaa, että media ei ole passiivinen siirtokanava vaan aktiivinen toimija: media saa valita uutisoitavat aiheet ja vieläpä päättää, kuinka tarkasti ja mistä näkökulmasta kustakin aiheesta uutisoidaan. Joskus saattaa olla median tarkoituksien mukaista jättää uutisoimatta, vaikka aihe olisi esimerkiksi käännösalan kannalta tärkeä.

3.2 Maine

“*Maine* on sidosryhmien näkemys organisaatiosta ja tämä näkemys ohjaa organisaatiota kohtaan tunnettua luottamusta ja uskoa” (Aula & Heinonen 2002, 26). Organisaatio-sanana voi tässä kohtaa ajatella tarkoittavan kääntäjäkuntaa. Hyvä maine parantaa toimintaedellytyksiä, kun taas huono maine vaikeuttaa toimintaa. Kääntäjien huonoista työolosuhteista on saatu kuulla, ja onkin aiheellista pohtia, johtuvatko ne kääntäjien huonosta maineesta. Uimosen ja Ikävalkon (1996, ks. luku 1) huomio siitä, että mediasta poissa pysyminen vaikuttaa yhtä lailla imagoon, on kiinnostava. Näkymättömyyshän saattaa vaikuttaa negatiivisesti juuri maineeseen. Medianäkyvyyden puuttuminen kokonaan on sinänsä neutraalia, mutta jos media ei anna jostain aiheesta kunnon kuvaa, sitä ei myöskään osata puolustaa.

Karvonen (1999) määrittelee muun muassa imagon ja maineen mielikuvallisiksi ilmiöiksi. Karvonen kutsuu jälkiteollisia länsimaita mielikuvayhteiskunniksi, sillä mielikuvalliset seikat

ovat hänen mukaansa keskeinen menestystekijä mille tahansa toimijalle. Maine on kulttuurista tai sosiaalista todellisuutta, joka voi vaikuttaa esimerkiksi kääntämisen julkisuuskuvaan yhtä paljon kuin fyysinenkin todellisuus. (Karvonen 1999, 19–20.) Maine voi vaikuttaa jopa enemmän kuin fyysinen todellisuus, sillä esimerkiksi kääntämisestä syntyvä mielikuva muodostuu mitä luultavimmin uutisoinnin tai muiden kuulopuheiden perusteella. Ihmiset ovat päivittäin kosketuksissa useiden käännosten kanssa mutta eivät tiedosta sitä. Tämä heikentää fyysisen todellisuuden vaikutusta.

3.3 Imago

Uimosen ja Ikävalkon (1996) mukaan ”vain vaikutelmat sanomasta ja mielikuvat eli imagot sanoman välittäjästä jäävät elämään normaalissa mediakäytössä – etenkin jos uusi tieto tukee aiempaa vaikutelmaa.” Siinä toimittajilla on valta ja myös vastuu päättää julkisuuteen pääsevistä aineistosta. Media on imagojen ja vaikutelmien taistelukenttä, jossa voittajilla on vaikutusvaltaa. (Uimonen & Ikävalko 1996, 19–23.)

”*Imago* on se kuva, joka vastaanottajalle syntyy organisaatiosta, henkilöstä, tuotteesta tai palvelusta.” (Uimonen & Ikävalko 1996, 189). Imago ei synny pelkästään lähettäjän viesteistä tai vastaanottajan ennakkotiedoista, vaan siihen vaikuttavat myös muut viestit, signaalit ja impulssit. Sanomalehdet ovat yksi tärkeä tekijä kääntäjäkunnan imagon rakentumisen kannalta. Niiden, kuten muiden joukkoviestinten, kautta syntyvä ja kehittyvä imagoprosessi voi olla hankala, sillä median on ensinnäkin tartuttava aiheeseen, jotta se ylipäänsä pääsisi esille. (Uimonen & Ikävalko 1996, 190.)

Media on Karvosen (1999) mukaan voimakkain imagonrakentaja. Hyvä toiminta ja hyvä viestintä on pidettävä käsi kädessä. (Karvonen 1999, 22.) Tähän voisi todeta, että vaikka kääntämistoiminta olisikin hyvää, sitä ei välttämättä huomata, jos siitä ei viestitä. Imago määritellään havainnoinnin kautta muodostuneeksi mielikuvaksi. ”Imago ei ole lähettäjän ominaisuus, vaan se on vastaanottajien tietoisuuden ominaisuus” (Karvonen 1999, 44).

4 Tutkimusaineisto ja -menetelmä

Tässä luvussa esittelen tutkimusaineistoni ja -menetelmäni. Alaluvussa 4.1 keskityn tutkimusaineistoon: esittelen siinä *Helsingin Sanomat* ja *Dagens Nyheterin* ja niistä löytämäni artikkelit, jotka käsittelevät kääntäjiä tai kääntämistä. Alaluvussa 4.2 esittelen sisällönanalyysistä tutkimusmenetelmäni.

4.1 Tutkimusaineisto

Aineiston koko on vaikeasti määriteltävä asia, sillä on tuskin yksiselitteistä vastausta siihen, mikä riittää ”tieteelliseen, edustavaan ja yleistettävään” (Tuomi & Sarajärvi 2013, 85) tulokseen. Aineiston koko ei ole ratkaisevassa asemassa, vaan tärkeintä on osata tehdä siitä kestäviä tulkintoja. (Eskola & Suoranta 1996, 39).

Haluan tarkastella kääntäjiin ja kääntämiseen liittyvää uutisointia sekä Suomessa että Ruotsissa, joten päädyin valitsemaan *Helsingin Sanomat* (HS) ja *Dagens Nyheterin* (DN) tutkimusaineistokseni. Ne ovat maiden suurimmat päivälehdet, joista voi löytää myös selviä yhtäläisyyksiä. *Helsingin Sanomien* pääkohde on Suomen pääkaupunki Helsinki, mutta sen uutisointi ja levikki kattavat muutakin Suomea. *Dagens Nyheter* keskittyy puolestaan Ruotsin pääkaupunkiin Tukholmaan, mutta huomioi myös muita alueita. Lehtien levikki on suhteellisen samankokoinen, joten tutkimustulosten voisi ainakin sen perusteella ajatella vastaavan melko hyvin toisiaan. Täytyy kuitenkin muistaa, että Ruotsin asukasluku on lähes kaksinkertainen Suomeen verrattuna. HS:n vaikutuspiiriä voidaan siten pitää suurempana DN:iin verrattuna. Tutkimustulokset ovat siis jonkin verran yleistettävämmät Suomen kuin Ruotsin osalta; muuten tulokset ovat varsin vertailukelpoisia.

Haluan antaa mahdollisimman tuoreen kuvan kääntämisuutisoinnista, joten olen valinnut analysoitavaksi kaikki vuonna 2018 ilmestyneet numerot. Koko vuoden kattavan analyysin maiden suurimmista päivälehdistä pitäisi riittää antamaan pro gradu -tutkielmaan riittävä laajuus.

HS ja DN ovat sisällöllisesti melko samanlaisia. Niiden kohderyhmät vaikuttavat myös vastaavan toisiaan; pääkohderyhmäksi määrittelen maiden pääkaupunkiseutujen asukkaat, mutta uutisointi koskee myös muuta maata. Olen valinnut kyseiset lehdet tutkimuskohteekseni, sillä HS ja DN uutisoivat hyvin yleisesti ja tavoittavat näin ollen niin sanotun keskivertolukijan.

Uskon siten saavani vastauksen siihen, mitkä asiat nostavat kääntämisen tai yksittäisen kääntäjän lehtiartikkelin aiheeksi muussa kuin alan omassa uutisoinnissa. Tutkimusaineistoni kohdennuksen vuoksi tuloksia ei tietenkään voi yleistää koskemaan koko maiden kääntämisuutisointia, mutta maan suurimman päivälehden huomiointi tai huomioimattomuus kertoo varmasti ainakin jotain yleisestä asenteesta kääntämiseen.

Valitsin tarkastelun kohteeksi kummankin lehden painetun version, sillä se on kummallakin lehdellä vielä jonkin verran suosituampi kuin pelkkä verkkoversio (ks. 4.1.1 ja 4.1.2). Painettu lehti valikoitui myös siksi, että siihen pääsemisen kynnystä voi pitää korkeampana kuin ”pelkäksi” verkkouutiseksi päätymistä. Halusin siis selvittää, mitkä teemat nostavat kääntämisen juuri painetun lehden artikkelin aiheeksi. Pääsin tarkastelemaan kumpaakin lehteä Tampereen yliopiston arkiston lukuhuoneessa, jonne voi pyytää lehtiä luettavaksi. HS:n numerot ovat puolestaan aina saatavilla mikrofilmeinä. Varsinaiseksi tutkimusaineistoksi päätyivät artikkelit, jotka selvästi käsittelevät kääntämistä tai yksittäistä kääntäjää. Sen vuoksi en valinnut aineistooni esimerkiksi monia käännöskirja-arvosteluja, joissa kääntäjä usein mainitaan nimeltä, mutta muuta huomiota hän ei välttämättä saakaan koko artikkelissa.

4.1.1 Helsingin Sanomat

Helsingin Sanomien edeltäjä *Päivälehti* perustettiin Helsingissä vuonna 1889. *Helsingin Sanomiksi* nimi muuttui kuitenkin vuonna 1904, kun sen kustantaja Sanoma Osakeyhtiö rekisteröitiin. 1950-luvulla HS:sta tuli Suomen suurin sanomalehti. (Sanoma 2019a.) Se on nykyisin osa Sanoma Media Finlandia, joka on Suomen monikanavaisin mediatalo. HS on tällä hetkellä Pohjoismaiden ja samalla Suomen suurin tilattava sanomalehti. *Helsingin Sanomien* tuoteperheeseen kuuluu päivän lehden ja verkkosivujen lisäksi esimerkiksi Kuukausiliite, Nyt.fi, kuudesti vuodessa ilmestyvä aikakauslehti Teema, HS Viikko, HS Kirjat ja HSTV. (Sanoma 2019b.) Vuonna 2018 HS:lla oli kokonaisuudessaan yli 332 000 tilaajaa. Painetun lehden tilaa kotiinsa edelleen yli 220 000 henkilöä ja digitilaaajia on lähes saman verran. (Media Audit Finland 2019.) Koska yli 100 000 tilaajalla on voimassa sekä painetun että verkkoversion tilaus, tilaajia on siksi yhteensä jo mainittu 332 000.

Vuonna 2018 ilmestyi 353 *Helsingin Sanomien* painettua numeroa. Sivumäärä vaihteli 52 ja 124 välillä (verrokkiviikko 17.–23.9.2018). Sivumäärä on keskimäärin 83 sivua, ja joka lehdessä on yksittäisiä otsikoituja artikkeleita keskimäärin 88 kappaletta. Vuoden aikana lehdessä julkaistiin 34 artikkelia, jotka käsittelevät kääntämistä tai kääntäjiä. Kolmena eri

kuukautena julkaistiin viisi kääntämistä käsittelevää artikkelia, mutta esimerkiksi kesäkuussa ei julkaistu yhtäkään sellaista artikkelia. Mikäli kääntämistä käsitteleviä artikkeleita julkaistaisiin tasaisesti ympäri vuoden, noin joka kymmenennessä HS:n numerossa olisi yksi sellainen artikkeli. Taulukosta 1 voi nähdä kussakin kuussa ilmestyneet lehdet ja kääntämistä käsittelevien artikkeleiden määrän.

Taulukko 1. Kääntämisuutisoinnin esiintyminen *Helsingin Sanomissa* vuonna 2018

Kuukausi	Ilmestyneet lehdet	Kääntämistä koskevat artikkelit
Tammikuu	29	2
Helmikuu	28	3
Maaliskuu	31	1
Huhtikuu	28	5
Toukokuu	29	3
Kesäkuu	27	0
Heinäkuu	31	4
Elokuu	31	1
Syyskuu	30	5
Lokakuu	31	2
Marraskuu	29	5
Joulukuu	29	3
Yhteensä	353	34

Helsingin Sanomien rakenne on seuraavanlainen: Etusivun jälkeen on pääkirjoitus, josta jatketaan kotimaan ja ulkomaan uutisilla. Yleensä lehdessä on myös Kaupunki-osio, jossa uutisoidaan Helsingistä. Omat osionsa ovat lisäksi taloudella, urheilulla, kulttuurilla ja tieteellä. Lehden loppupuolella ovat vielä mielipidekirjoitukset ja Tänään-osio.

Kääntämistä koskevia artikkeleita löytyi selvästi eniten kulttuurisivuilta (22 kpl). Seuraavaksi yleisintä kääntäjäuutisointi oli Tänään-osiossa, jossa kääntäjiä huomiottiin merkkipäiväartikkelein (3 kpl) ja muistokirjoituksin (4 kpl). Kääntämistä koskevia mielipidekirjoituksia julkaistiin kaksi vuoden 2018 aikana. Kääntämisen näkymistä televisiossa käsiteltiin myös kahdessa jutussa. Lisäksi vuoden aikana oli julkaistu yksi kääntämistä käsittelevä pääkirjoitus. Tavanomaisista tekstilajeista poikkeava artikkeli löytyi heinäkuussa ilmestyneestä Matka-liitteestä, jossa kääntäjä Jaana Kapari-Jatta pääsi esittelemään kesälomavinkkinsä kotimaan matkailuun.

4.1.2 Dagens Nyheter

Dagens Nyheter perustettiin vuonna 1864 eli se on muutaman vuosikymmenen vanhempi kuin *Helsingin Sanomat*. DN:n levikki kattaa koko maan, vaikka sen sisällön pääpaino onkin pääkaupunki Tukholmassa. Bonnierin perheestä tuli lehden pääomistaja vuonna 1924, ja DN kuuluukin nykyään Bonnier-konserniin. (Bonnier 2019.) *Dagens Nyheter* on onnistunut panostamaan erityisesti digitaalisiin sisältöihin, sillä vuoden 2018 aikana lehti onnistui kasvattamaan verkkotilausten määrää 40 prosentilla 155 000 digitaalisen sisällön tilaajaan. Lehdellä on yhteensä 320 000 tilaajaa, joten painettu versio oli tilaston mukaan vielä hieman suosituampi viime vuonna. (Dagens opinion 2019.) On kuitenkin ennustettu, että digitilaajien määrä ohittaisi painetun lehden tilaajien määrän vuoden 2019 aikana (Resumé 2017).

Vuonna 2018 ilmestyi 355 *Dagens Nyheterin* painettua numeroa. Sivumäärä vaihteli hieman HS:a enemmän eli 44 ja 140 sivun välillä (verrokkiviikko 17.–23.9.2018). Sivumäärä oli keskimäärin kuitenkin sama eli 83 sivua, ja yksittäisten artikkeleiden määrä oli myös 83 kappaletta. Vuoden aikana lehdessä julkaistiin 18 kääntämistä tai kääntäjää käsittelevää artikkelia. Kääntämisuutisoinnin kannalta vilkkain kuukausi oli helmikuu neljällä artikkelilla, mutta syyskuussa ei julkaistu yhtäkään kääntämistä koskevaa artikkelia. Keskimäärin vain joka 20. DN sisälsi sellaisen artikkelin. Taulukossa 2 näkyy kuukaudessa ilmestyneiden lehtien kääntämistä käsittelevien artikkelien määrä.

Taulukko 2. Kääntämisuutisoinnin esiintyminen *Dagens Nyheter*issä vuonna 2018

Kuukausi	Ilmestyneet lehdet	Kääntämistä koskevat artikkelit
Tammikuu	30	1
Helmikuu	28	4
Maaliskuu	30	1
Huhtikuu	29	2
Toukokuu	29	1
Kesäkuu	28	2
Heinäkuu	31	2
Elokuu	31	1
Syyskuu	30	0
Lokakuu	31	2
Marraskuu	29	1
Joulukuu	29	1
Yhteensä	355	18

Dagens Nyheter rakentuu melko samoin kuin *Helsingin Sanomat*. Etusivua seuraa pääkirjoitus, jonka jälkeen sijoittuvat kotimaan ja ulkomaan uutiset. DN:ssä on omat liitteensä kulttuurille ja Tukholmalle. Lehden loppupuolella ovat urheilu-, talous- ja perheosiot. 18 kääntämistä koskevasta uutisesta 15 oli julkaistu kulttuurisivuilla ja kolme perheosiossa, jossa oli julkaistu yksi onnitteluartikkeli ja kaksi muistokirjoitusta.

4.2 Tutkimusmenetelmä

Kvalitatiiviset tutkimusmenetelmät halutaan nähdä hyvinkin eri tavalla: toisaalta painotetaan tarkkuutta, toisaalta vapautta (Eskola & Suoranta 2005, 10). Jotkut voivat olla jopa sitä mieltä, että laadullinen analyysi on luonteeltaan liian vapaata, mikä on toisaalta ymmärrettävää, sillä laadullinen analyysi ei ole määrällisesti eksaktia. Laadulliseen tutkimukseenkin on kuitenkin

runsaasti ohjeita, eli tulokset eivät ole vain tutkijan oman ajattelun tuotoksia. Tutkijan vastuulla on pitää huoli siitä, että analyysi pysyy tietyissä rajoissa. Laadullinen tutkimus on kannattavaa, sillä määrälliset tulokset ovat usein vain puolet totuudesta, jolloin vasta niiden laadullinen analysointi paljastaa ikään kuin syyt niiden taustalla.

Vaikka tutkimukseni onkin erityisesti laadullista, en sulje siitä kokonaan pois kvantitatiivista eli määrällistä aspektia. Kuten Pertti Alasuutari (2001, 31–32) toteaa, kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen analyysi voidaan toki erottaa toisistaan, mutta ne ovat sovellettavissa samassa tutkimuksessa samaan tutkimusaineistoon. Aineiston kvantifointi on tärkeää, sillä vaikka aineiston havainnoista muodostetut kategoriat ovatkin pääosassa, on syytä mainita, missä suhteessa niitä ilmenee. Yksittäinen kiinnostava esimerkki saattaisi saada liikaakin huomiota, jos esiintymistiheyttä ei selvitetäisi kunnolla. Päinvastoin voidaan ajatella, että sinänsä harmittomalta vaikuttava huomio saattaa nousta suureen arvoon, jos sen esiintyvyys on aineiston kärkipäätä. Tuomi ja Sarajärvi (2013, 85) huomauttavatkin, ettei laadullinen tutkimus tähtää tilastollisiin yleistyksiin, vaan määrällisyyttä käytetään vain tulosten relevanttiuden todistamiseen.

Alasuutari (2001) puhuu laadullisesta tutkimuksesta arvoituksen ratkaisemisena erotuksena luonnontieteiden koeasetelmaan. Hän jakaa laadullisen analyysin kahteen vaiheeseen: havaintojen pelkistämiseen ja juuri arvoituksen ratkaisemiseen. (Alasuutari 2001, 39). Tutkimus ei ole vielä laadullista, jos tekstiaineistosta vain poimitaan satunnaisia havaintoesimerkkejä, vaan ”puhtaan laadullisen analyysin tuloksia tai muita todistusaineistona käytettyjä viittauksia alkuperäisaineistoon tulee käyttää tilastollisen analyysin tuloksiin rinnasteisina johtolankoina arvoituksen ratkaisemisessa” (Alasuutari 2001, 33).

Alasuutari jakaa havaintojen pelkistämisen kahteen osaan: Ensin aineistoa *tarkastellaan tietystä teoreettis-metodologisesta näkökulmasta*, jolloin huomio kiinnittyy teoreettisen viitekehyksen ja kysymyksenasettelun kannalta olennaiseen. Toinen havaintojen pelkistämisen osa on havaintojen *yhdistäminen*. Siinä erilliset havainnot yhdistetään yhdeksi havainnoksi tai havaintojen joukoksi. (Alasuutari 2001, 40.)

Arvoituksen ratkaiseminen on Alasuutarin jaottelun mukaan laadullisen analyysin toinen osa. Se on ymmärrettävissä tulosten tulkinnaksi, joka erottaa kvalitatiivisen tutkimuksen pelkästä kvantitatiivisesta tutkimuksesta. Määrällisestä tutkimuksesta tulee toisin sanoen laadullista, kun siihen otetaan mukaan tulkinnan aspekti. Alasuutarin mukaan tulkinta annetaan ”viittaamalla aiemmista tutkimuksista johdettuihin selitysmalleihin tai niissä saatuihin tutkimustuloksiin”.

Tuotetuista johtolangoista eli aineistosta tehdyistä havainnoista tehdään käytettävissä olevien vihjeiden eli teoreettisen viitekehyksen avulla merkitystulkinta tutkittavasta ilmiöstä. (Alasuutari 2001, 44).

Tuomi ja Sarajärvi (2013, 92) jakavat laadullisen tutkimuksen neljään kohtaan, joista toinen kohta on vielä jaettu kolmeen eri osaan: Ensimmäisenä tulee päättää aineistosta kiinnostavat osat, mikä tarkoittaa omassa tutkimuksessani artikkeleiden teemoja. Sillä tavoin käyn aineiston läpi jättäen muut aspektit huomiotta. Tuomi ja Sarajärvi (2013, 92) huomauttavat, että tutkimusaineiston monipuolisuudesta on helppo hämääntyä. Tutkijan on heidän mukaansa kuitenkin pidettävä mielessä muotoilemansa tutkimusongelma, johon tutkimuksen tulee ainoastaan vastata. Ihannetapauksessa en joudu enää kolmannessa vaiheessa lukemaan kokonaisia artikkeleita, vaan pystyn luokittelemaan niitä löytämieni teemojen mukaan. Pysin nimeämään kunkin artikkelin yhteen kategoriaan kuuluvaksi, mutta tarpeen vaatiessa saatan joutua joustamaan eli laskemaan artikkelin mukaan useampaan kategoriaan. Jako kategorioihin tuottaa kvantitatiivisia tuloksia, minkä jälkeen on yhteenvedon eli kvalitatiivisen pohdinnan aika.

Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus on luonteeltaan empiiristä; siinä on kyse ”empiirisen analyysin tavasta tarkastella havaintoaineistoa ja argumentoida” (Tuomi ja Sarajärvi 2013, 22). Laadullisen tutkimuksen tekijä ei voi kuitenkaan unohtaa teoriaa. Laadullinen tutkimus on kokonaisuus, johon sekä aineiston kerääminen että analyysi kuuluvat erottamattomasti. Aineiston keräämistä ja analyysia on kuitenkin kehitetty erillään toisistaan, mikä on edellä todetun kannalta ongelmallista. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 68.) Oman tutkimukseni alussa pohdin aineiston ja analyysimenetelmän valintaa ainakin osittain samanaikaisesti. Kun olin valinnut aineistokseni lehtiartikkelit, valitsin tutkimusongelmaani parhaiten vastaavan tutkimusmetodin eli tässä tapauksessa sisällönanalyysin.

Päädyin metodivalinnassani sisällönanalyysiin, sillä olen kiinnostunut lehtiartikkeleista löytyvistä kääntämiseen ja kääntäjiin liitettävistä teemoista. Tuomen ja Sarajärven (2013, 47) mukaan kiinnostus on silloin kommunikaation sisällössä eli ”sisällönanalyysi tarkastelee kommunikaatiota todellisuuden kuvana”. Sisällönanalyysi on käyttökelpoinen metodi kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. Sitä voidaan pitää yksittäisenä metodina mutta myös väljänä teoreettisena kehyksenä. Useimpien laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmien voidaan katsoa perustuvan juuri sisällönanalyysiin. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 91.)

Antti Eskola (1975, 104) jakaa aikaisempien tutkimusten ja valmiiden tilastojen ulkopuolelle jäävän kirjallisen tutkimusaineiston kahteen osaan: yksityiset dokumentit sekä joukkotiedotuksen tuotteet. Eskolan jako koskee hänen itsensä mukaan sisällön erittelyn materiaalia, mutta oman näkemykseni mukaan hän puhuu nimenomaan sisällönanalyysista. Siinä missä tutkimuksen aineistolla on rooli kuvata tutkittavaa ilmiötä, analyysin tarkoitus on luoda sanallinen kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Sisällönanalyysilla pyritään järjestämään aineisto tiiviiksi ja selkeäksi kadottamatta tutkimuksen kannalta tärkeää informaatiota. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 108.)

Sisällönanalyysilla ”pyritään kuvaamaan tutkittavaa ilmiötä tiivistetysti ja yleisemmässä muodossa”. Sitä käyttäen voi analysoida strukturoimatontakin aineistoa. Negatiivisena puolena mainittakoon, että analyysi itsessään saatetaan kokea keskeneräiseksi. Varsinaisen analyysin tuloksista pitäisikin pystyä tekemään kunnollisia johtopäätöksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 103.) Tuomi ja Sarajärvi (2013, 106) haluavatkin erottaa sisällönanalyysin *sisällön erittelystä*, jolla tarkoitetaan analyysin tulosten kvantitatiivista esittämistä; sisällönanalyysi on sitä vastoin ”pyrkimys kuvata dokumenttien sisältöä sanallisesti”.

Tekemäni sisällönanalyysi on luonteeltaan aineistolähtöistä. Aineistolähtöisen analyysin analyysiyksiköt valitaan aineistosta eli ne eivät ole etukäteen sovittuja. Aikaisempien tietojen ei pitäisi vaikuttaa analyysiin ja sen lopputulokseen; teoriakin koskee vain analyysin toteuttamista. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 96). Käytännössä aineistolähtöisyyden täysimittainen toteuttaminen ilman aikaisemman tiedon vaikutusta analyysiin on mahdotonta, mutta tärkeintä on tiedostaa vaikutukset ja tehdä tutkimus mahdollisimman riippumattomasti. Oma tutkielmani toteutuu siten, että en etsi aikaisemmasta tutkimuskirjallisuudesta esimerkiksi valmiita kategorioita aineistosta tehtyjen havaintojen ryhmittelyä varten, vaan käyn aineiston läpi päättäen itse analyysin yksityiskohdista.

Klaus Krippendorff (2013) jakaa sisällönanalyysin kolmeen eri kategoriaan, jotka muodostuvat sen pohjalta, mikä saa tutkijan aloittamaan tutkimuksensa. Tekstilähtöinen analyysi tarkoittaa nimensä mukaisesti sitä, että tutkimuksen alussa on kiinnostava tekstiaineisto, johon tutkija haluaa tutustua paremmin. Tutkimuskysymys ja -metodi muodostuvat sen jälkeen, kun tutkija on alkanut käydä läpi aineistoa. (Krippendorff 2013, 355–357.) Krippendorffin mukaan toinen sisällönanalyysin muoto on metodilähtöinen analyysi, jossa metodilla on tutkimuksen alussa tärkeä osa. Tutkijalla saattaa olla aikaisempaa kokemusta sisällönanalyysistä, minkä vuoksi hän

haluaa jatkaa sen käyttämistä. Metodilähtöisessä analyysissä tutkimusongelma ja -aineisto valitaan metodiin sopiviksi. (Krippendorff, 370–372.)

Krippendorffin jaon mukaan teen ongelmalähtöisen sisällönanalyysin, sillä minulla on valmis tutkimuskysymys eli toisin sanoen tutkimusongelma, johon lähdän etsimään vastausta. Ongelmalähtöistä sisällönanalyysia kuvaakin juuri se, että tutkijalla on mielessään kysymys, johon uskoo tietyn aineiston antavan vastauksia. Metodi valikoituu sen perusteella, minkä tutkija uskoo tuottavan tutkimusongelmansa kannalta relevantteja vastauksia aineistosta. (Krippendorff 2013, 357–370.) Päädyin valitsemaan sisällönanalyysin tutkimusmetodikseni juuri tutkimuskysymyksen muotoilun ja aineiston valinnan jälkeen.

Margrit Schreier (2012) esittelee teoksessaan *Qualitative content analysis in practice* laadullista sisällönanalyysia (QCA), jonka avulla luodaan systemaattisesti merkityksiä laadullisesta aineistosta. Myös Schreier (2012, 2) painottaa, että merkityksiä ei ole annettu valmiiksi, vaan tutkija muodostaa ne tekemiensä havaintojen pohjalta. Sisällönanalyysi ei menetelmänä kuitenkaan mahdollista koko materiaalin kaikkien aspektien merkitysten löytämistä. Tutkijan pitää sitä vastoin määritellä, mistä näkökulmasta aineistoa tarkastellaan. (Schreier 2012, 3.) Kaiken kattavaa analyysia ei käytännössä olekaan mahdollista tehdä. Tutkijan tulee kuitenkin miettiä, onko tulos itsessään merkittävä, vai käytetäänkö tuloksia kuvaamaan laajempaa kokonaisuutta (Schreier 2012, 4). Tutkimuksen pitäisi olla molempia, sillä yksittäisten tutkimusten tulisi tuottaa jo itsessään merkittäviä tuloksia, jotka voidaan ottaa osaksi laajempaa kuvaa. Pro gradu -tutkielma on laajuudeltaan toki sen verran pieni, että se toimii paremmin osana laajaa tutkimuskenttää kuin itsenäisenä tutkimuksena.

Schreierin mukaan QCA on systemaattinen kolmella eri tavalla: Ensinnäkin sen avulla käydään läpi koko aineisto, eli kaikki osat on otettava huomioon, vaikka ne eivät olisikaan tutkijan alkuperäisen ajattelun mukaisia. Aineistoksi päätyvät artikkelit analysoidaan ensin kokonaisuudessaan, minkä jälkeen aineistoa pystytään rajaamaan siten, että se käsittää vain tutkimuksen kannalta tärkeät osat. Toiseksi QCA käsittää aina samat askelmerkit. Kolmas systemaattisuuden aspekti on johdonmukaisuus eli luotettavuuden rakentaminen. Tutkijan oma ajattelu on toki tuotava esiin, mutta vähintään yhtä tärkeää on pystyä liittämään oma tutkimuksensa osaksi isompaa viitekehystä. (Schreier 2012, 6.)

QCA on systemaattisuuden lisäksi joustava tutkimusmetodi. Koska sisällönanalyysi sopii moneen eri tutkimukseen, sitä varten ei ole olemassa valmista viitekehystä, vaan tutkijan on kasattava juuri oman tutkimuksensa kannalta relevantti kehys. QCA myös yksinkertaistaa

tietoa. Kaikkea informaatiota ei tarvitse analysoida, vaan vain tutkimuskysymyksen kannalta relevanttia tietoa. Tutkimuskysymystä määriteltäessä on tehtävä ratkaisu siitä, mitä aineistosta etsitään. Kaikki muu on siten jätettävä ulkopuolelle, tai voi joutua vaihtamaan aihetta. (Schreier 2012, 7)

Analysoin aineistoa sisällönanalyysin keinoin, sillä haluan keskittyä uutisartikkelien sisältöön, eli kääntäjiin ja kääntämiseen liitettäviin teemoihin. Teen analyysin siten, että käyn aineiston läpi, minkä jälkeen ryhmittelen löytöni osoittaakseni mahdollisia tendenssejä. Ryhmittely on aineistolähtöistä, mikä tarkoittaa, etten edes yritä muodostaa ryhmiä etukäteen.

Laadullinen sisällönanalyysi johdattelee nimeämään aineiston osat yksinkertaisemmalla koodauksella, minkä jälkeen aineiston pääsee jakamaan helpommin eri kategorioiden alle. Se on systemaattinen ja joustava ja se yksinkertaistaa tietoa. (Schreier 2012, 5.) Seuraavaksi esittelen oman analyysini kulun Schreierin mallin mukaan:

1. Tutkimuskysymyksen määrittely

Tutkimukseni alkoi tutkimuskysymyksen määrittelystä eli siitä, mitä ongelmaa lähden ratkaisemaan. Olin kiinnostunut siitä, miten käännoäsalasta ja yksittäisistä kääntäjistä uutisoidaan. Halusin selvittää, mitkä aiheet nostavat juuri kääntämisen päivälehtiin. Olen kiinnostunut käännösalan tilanteesta sekä Suomessa että Ruotsissa, joten halusin päästä vertailemaan maiden välisiä eroja ja yhtäläisyyksiä.

2. Aineiston valinta

Aineistoni täytyy olla sellainen, jota tarkastelemalla pystyn vastaamaan tutkimuskysymyksiini. Siksi päätin tutkia päivälehtiä, joista valitsin ensin Suomen suurimman eli *Helsingin Sanomat* tutkimuskohteekseni. Koska halusin vertailla tuloksia Suomesta ja Ruotsista, piti minun valita myös ruotsalainen päivälehti. Ruotsista valikoitui *Dagens Nyheter*, joka on monin tavoin verrattavissa *Helsingin Sanomiin*. Kyseessä ovat maidensa suurimmat päivälehdet, jotka keskittyvät pääkaupunkiseutuihin, mutta julkaisevat uutisia myös muualta maasta ja ulkomailta. Lehdistä etsin aineistokseni sellaiset artikkelit, joissa käsitellään selvästi kääntämistä.

3. Luokittelun kehyksen rakentaminen

Jotta saisin vastattua tutkimuskysymyksiini, asetin tavoitteeksi sen, että pystyisin jakamaan aineistoni kategorioihin, joista kukin sisältää kolme eri tasoa: positiivinen, neutraali ja negatiivinen. Koska teen aineistolähtöisen sisällönanalyysin, kategoriat muotoutuvat

aineistosta tehtyjen havaintojen perusteella. Tavoitteena on tiivistää jokainen artikkeli yhteen fraasiin, joka on samalla kategorialla, johon artikkeli siten kuuluu.

4. Aineiston luokittelu

Tässä vaiheessa tiivistän aineiston artikkelit yhteen fraasiin. Onnistuessaan tämä vaihe tuottaa valmiita kategorioita, joita tulkitseen varsinaisessa analyysissä. Aineiston monimuotoisuuden vuoksi voi olla kuitenkin mahdollista, että en onnistu luokittelemaan kaikkia artikkeleita yksiselitteisesti. Käytännössä aineiston luokittelu onnistuu harvoin kerralla täydellisesti, joten tähän vaiheeseen voi joutua palaamaan, kunhan luokittelua on ensin testattu seuraavissa vaiheissa (Schreier 2012).

5. Luokittelun kehyksen testaaminen

Tässä vaiheessa katson, millaisia kategorioita aineistosta muodostuu. Tarkoituksena on selvittää mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, onko muodostuvia kategorioita mahdollista soveltaa koko aineistoon. Muun muassa aineiston luokittelun perusteiden tulee olla kunnossa. Koska tutkimusaineistoni on melko pienikokoinen, tämä vaihe saattaa jäädä välistä, sillä korjauksia on mahdollista tehdä myöhemminkin.

6. Luokittelun kehyksen arviointi ja muokkaus

Luokittelun kehyksen arviointi paljastaa, onko jako kategorioihin ollut onnistunut vai onko aihetta muutoksiin. Harva luokittelukehys onnistuu kerralla, joten sen muokkaaminen voi olla tarpeen. Jos kehyksessä on päällekkäisiä kategorioita, luokitteluperusteita täytyy muokata. Osa aineistosta saattaa myös olla alkuperäisen luokittelun mukaan eri kategorioissa, vaikka kuuluisivatkin samaan. Se vaatii yhtä lailla luokittelun kehyksen muokkausta.

7. Varsinainen analyysi

Kun luokittelu on tehty ja kategoriat selvillä, alkaa varsinainen analyysi. Käyn jokaisen kategorian läpi yksitellen ja etsin niistä kääntämisestä kertovia ilmauksia. Niitä analysoimalla saan selville, millaisen vaikutelman kukin artikkeli mutta myös kukin kategoria yleisesti antaa käänösäältä. Analyysi lähtee liikkeelle yksittäisistä merkitystä kantavista ilmauksista, mutta lopulta saan selville koko aineiston yhtenäisen tuloksen.

8. Tulkinta ja löytöjen esittely

Lopuksi teen analyysissä esiin nousseista seikoista tulkintoja sen perusteella, mitä aikaisemmissa tutkimuksissa on saatu selville. Tulkinta antaa lopulliset vastaukset tutkimuskysymyksiini. Tutkimuksen tulokset esittelen tutkielman seuraavassa vaiheessa kategoria kerrallaan, minkä jälkeen teen niistä yhteenvedon ja loppupäätelmät. Jaan

tutkimustulokset vaikutelman asteen mukaisesti joko positiiviseksi, neutraaleiksi tai negatiiviseksi ja nostan esiin maiden väliset erot. Viimeinen vaihe on siinä mielessä tärkein, että tutkimustuloksista tulee osa tutkimuskenttää vasta, kun ne julkaistaan. Tutkijan vastuulla on esitellä löytönsä sellaisessa muodossa, että lukija ymmärtää tehdyt havainnot ja tulkinnat.

5 Sisällönanalyysin tulokset

Tässä luvussa esittelen analyysini kulun ja sen tulokset kategorioittain. Tutkimukseni alkoi ongelmalähtöisesti, eli päätin, mihin tutkimuskysymyksiin haluan tutkielmallani vastata. Haluan ennen kaikkea selvittää, mitkä teemat nostavat kääntämisen tai yksittäiset kääntäjät päivälehtiartikkelien aiheeksi. Tarkoitukseni on myös tarkastella sitä, millaisen vaikutelman artikkelit antavat käännoalasta ja miten käännoisuutisointi mahdollisesti eroaa Suomen ja Ruotsin välillä.

Aineistokseni valitsin *Helsingin Sanomista* ja *Dagens Nyheteristä* sellaiset artikkelit, joissa käsiteltiin selvästi kääntämistä. Aloin muodostaa luokittelun kehystä vasta aineiston muotouduttua, sillä toteutin aineistolähtöisen sisällönanalyysin. Muodostin kategorioita, joissa on kussakin kolme eri tasoa: positiivinen, neutraali ja negatiivinen. Kategorioiden muodostuminen tapahtui täysin aineistosta tehtyjen havaintojen perusteella, vaikka mahdollisia kategorioita olikin mielessä jo alkuvaiheessa.

Tavoitteena oli tiivistää jokainen aineiston artikkeli yhteen fraasiin eli teemaan, joka sittemmin muodostaisi kategorian. Artikkelien teemojen tunnistaminen oli melko helppoa, ja joitakin valmiita kategorioita syntyi kohtalaisen nopeasti. Koska koko tutkimusaineiston laajuus on vain 52 artikkelia, pystyin käsittelemään sitä kokonaisuutena, enkä siksi varsinaisesti testannut luokittelun kehystä ennen kaikkien artikkelien läpikäyntiä.

Kun olin muodostanut alustavat kategoriat, arvioin luokittelun kehysten onnistumista. Kategoriat vaikuttivat osittain päällekkäisiltä. Osa niistä oli myös maa- tai kielikohtaisia, mille ei lopulta ollut perustetta, sillä *Helsingin Sanomien* ja *Dagens Nyheterin* sisältö oli kuitenkin melko samanlaista. Luokittelun tiivistäminen ja yhdistely tuotti lopulta 11 kategoriaa, joista useissa on aineistoa molemmista maista. Neljä kategoriaa muodostui kokonaan suomalaisista artikkeleista, mikä saattaa selittyä artikkelien kaksinkertaisella määrällä ruotsalaisiin verrattuna. Kategoriat eivät tosin vaikuta olevan maa- tai kielikohtaisia, vaan samanlaista uutisointia voisi hyvin olla kummassakin maassa.

Kategorioiden muodostamisen jälkeen alkoi varsinainen analyysi, jonka aikana pyrin löytämään kääntämisestä kertovia ilmauksia. Niitä analysoimalla sain selville, millaisen vaikutelman kukin artikkeli antaa käännoalasta. Kategorioita käsittelevissä alaluvuissa on esimerkkejä, joista osa sisältää lihavoituja kohtia. Ne ovat näkemykseni mukaan sellaisia ilmauksia, jotka erityisesti vaikuttavat kääntämisestä muodostuvaan mielikuvaan. Kaikissa

esimerkeissä lihavointia kuitenkin ei ole, mikäli esimerkki on kokonaisuutena vaikuttava. Yksittäisistä artikkeleista tehtyjä löytöjä yhdistelemällä saadaan selville kokonaisen kategorian luoma vaikutelma. Kun kategoriat yhdistetään, muodostuu lopulta koko aineistosta yhtenäinen tulos.

Esittelen alaluvuissa 5.1–5.11 kunkin aineistosta muodostuneen kategorian yksi kerrallaan. Kategorioiden nimet ja esiintyvyys näkyy taulukossa 3. Tulkitsen esimerkkien ja aikaisempien tutkimusten avulla aineistosta tekemiäni löytöjä. Tulkinta antaa lopulliset vastaukset tutkimuskysymyksiin. Keskityn kategorioiden teemoihin ja vaikutelmiin mutta myös maakohtaisiin eroavaisuuksiin. Kerron kussakin alaluvussa, millaisen vaikutelman kategorioiden tekstit antavat kääntämisestä ja kääntäjistä. Mahdollisia vaikutuksia on kolme: positiivinen, neutraali ja negatiivinen. Joissakin tapauksissa vaikutus voi vaihdella sen mukaan, tarkastellaanko sitä yleisesti kääntämisen vai yksittäisen kääntäjän näkökulmasta. Niissä kohdissa painotan ensiksi mainittua näkökulmaa. Sitä, että kääntämistä koskeva artikkeli on ylipäänsä julkaistu päivälehdessä, voidaan jo pitää positiivisena vaikutuksena. Tutkielmassani päätin kuitenkin pitää pelkän aihevalinnan neutraalina vaikutuksena, joten artikkelin varsinainen sisältö on ainoa vaikuttava tekijä. Alaluku 5.12 on yhteenveto, jossa käsittelen kategorioita ja maakohtaisia löytöjä enemmän kokonaisuuksina.

Taulukko 3. Analyysin avulla muodostuneiden kategorioiden esiintyvyys

Kategoria	Esiintyvyys HS	Esiintyvyys DN	Yhteensä
Uusi käännösteos	6	5	11
Uudelleenkäännös	2	6	8
Kääntäjän muistokirjoitus	4	2	6
Tekstittäminen	4	1	5
Merkittävä käännös	3	2	5
Palkittu kääntäjä	4	0	4
Kääntäjä merkkihenkilönä	3	1	4
Kääntäjän merkkipäivä	3	1	4
Käännösoikeudet	2	0	2
Tieteen kääntäminen	2	0	2
Käännösuutisoinnin kritisointi	1	0	1

5.1 Uusi käännösteos

Vaikka tarkemman analyysin kohteeksi ei valikoitunutkaan jokainen käännöskirja-arvostelu, aineiston osaksi pääsivät artikkelit, joissa uutta teosta käsiteltiin kääntämisen kautta joko otsikossa tai muuten jutun alkupuolella. Uusi käännösteos -kategoria on aineiston suurin artikkelien kappalemäärässä mitattuna. Kategorian 11 artikkelista kuusi on suomalaisia ja viisi ruotsalaisia. Kolmessa suomalaisessa (HS 20.5.2018, HS 4.7.2018b ja HS 23.9.2018) ja yhdessä ruotsalaisessa kirja-arvostelussa (DN 10.8.2018) suomennos/ruotsinnos oli nostettu otsikkotasolle, minkä lisäksi käännös sai jonkin verran huomiota myös leipätekstissä. Tähän kategoriaan päätyivät myös lyhyet uutisartikkelit, joissa mainostettiin uutta tai tulevaa käännöskirjaa juuri kääntämisen kautta. Näissä kääntäminen ei välttämättä ollut otsikkoa enemmän esillä, mutta kääntämisen suhteellinen huomio uutisessa riitti nostamaan sen aineistoon.

Uusi käännösteos -kategorian artikkelit antavat kääntämisestä pääosin negatiivisen vaikutelman. Kääntämiseen suhtaudutaan niissä sinällään melko neutraalisti, mutta negatiivisen

niistä saattaa tehdä muun muassa se, ettei kääntäjää edes mainita nimeltä. Kolme tämän kategorian artikkeleita toimivat edellä mainitun kaltaisesti (DN 9.4.2018, HS 5.5.2018 ja HS 20.9.2018). Suurin osa eli peräti kahdeksan tämän kategorian artikkeleista on negatiivisia kääntämisen kannalta. Näiden lisäksi kategoriassa on kolme neutraalia artikkelia. (Taulukko 4.)

Taulukko 4. Kategorian artikkelien antamat vaikutelmat käännösalaista

Vaikutelma	HS	DN
Positiivinen	0	0
Neutraali	1	2
Negatiivinen	5	3

Tälle kategorialle on tyypillistä, että kääntäjää ei välttämättä mainita lainkaan tai että kääntäjä on nimetty ainoastaan tietolaatikossa teoksen ja sen alkuperäisen kirjoittajan jälkeen. Esimerkeistä 1 ja 3 voi hyvin nähdä sen, kuinka romaanin käännöksestä puhutaan passiivissa, ikään kuin se olisi valmistunut itsestään. Myös esimerkin 2 mukainen tapa puhua kirjasta aktiivisena ilmestyjänä on tavallinen. Vaikka käännöskirja-arvosteluille onkin tyypillistä, että kääntäjä jätetään vähälle huomiolle, on outoa, ettei kääntäjän nimelle löydy välttämättä tilaa edes puolen sivun mittaisesta artikkelista. Paljon lyhyemmissä jutuissa kääntäjän nimi saatetaan sitä vastoin kuitenkin mainita. Ruotsinkielisessä esimerkissä 3 kerrotaan kirjailijasta, jonka teoksia ei ole aiemmin ruotsinnettu. Kääntäjän nimeä ei jutussa kuitenkaan mainita.

(1) Skam-kirjasarja **saadaan suomeksi**. (HS 20.9.2018)

(2) Onpa ilahduttavaa, että suuren suomenruotsalaisen uusi **kirja ilmestyy** alkukielisen kanssa samaan aikaan **myös suomeksi**. (HS 23.9.2018)

(3) Med ”Syskonen” **introduceras** den brittiska författaren Tessa Hadley **på svenska**¹. (DN 10.8.2018)

Mikäli halutaan kirjoittaa lehtiartikkeli uudesta käännösteoksesta, olisi oletettavissa, että kääntäjän nimi mainitaan sen yhteydessä. On kuitenkin todettu, että kääntäjät saattavat olla tyytyväisiä, kun pysyvät näkymättömissä (ks. luku 2; Stöckell 2007, 453). Kääntäjän näkyvyys nostaisi joka tapauksessa alan arvostusta tekemällä työn näkyväksi. Kaunokirjallisuuden kääntäjien näkyvyys on yleisellä tasolla melko hyvä muihin kääntämisen aloihin verrattuna (ks. luku 2; Koskinen 2007, 335). Penttilän (2013, 278–279; ks. luku 2) mukaan kaunokirjalliset

¹ Teoksella ”Syskonen” **esitellään** brittikirjailija Tessa Hadley **ruotsiksi**. [Tämä ja seuraavien esimerkkien käännökset ovat omiani.]

kääntäjät saattavat jäädä kirja-arvosteluissa usein vähälle huomiolle, mutta hänkin toteaa, että heidän näkyvyytensä ei kuitenkaan ole aivan niin heikko, kuin voisi luulla. Huolestuttavaa sen sijaan on, ettei kaunokirjallisuuden kääntäjienkään näkyvyys ole välttämättä kovin suurta, vaikka heidän näkyvyyttään pidetään jopa käännösalan parhaimpana.

Kääntämistä pidetään uutisoinnissa toisinaan mekaanisena toimintana (ks. luku 2; Tiittula 2001, 341). Esimerkit Uusi käännösteos -kategorian artikkeleista ovat linjassa edellä mainitun huomion kanssa. Käännöskirja-arvostelut ovat kuitenkin aiemman tutkimuksen mukaan käännösalan kannalta näkyvin osa päivälehtiä, sillä kääntäminen ja kääntäjä mainitaan niissä usein nimeltä. Käännöskirja-arvosteluiden kaava on siitä huolimatta melko samanlainen: ensin kiitetään käännöstä ja lopuksi mainitaan käännöksestä löytynyt yksittäinen virhe. (Ks. luku 2; Koskinen 2007, 335.) Analyysini tuloksia tukee myös Bladhin (2015, 189; ks. luku 2) huomiot käännösuutisoinnin yksipuolisuudesta: kääntäjän näkyvyys saattaa rajoittua tietolaatikkoon, tai sitten käännöstä kommentoidaan leipätekstissä turhan ylistävästi tai negatiivisesti.

Mediavälitteinen julkinen kuva on yhteiskunnan yhteisöjen kannalta tärkeä, sillä se vaikuttaa yhteisön arvostukseen, toimintaedellytyksiin ja mahdollisuuksiin (ks. luku 3; Seppänen & Väliverronen 2014, 170–172). Kuten tutkielman luvussa 2 on todettu, kaunokirjallisuuden kääntäjien maine on ollut jopa käännösalan parhaimmistoa. Hyvä maine parantaa toimintaedellytyksiä ja muodostaa tietynlaisen aseman. Kaunokirjallisuuden kääntäjien asema saattaa kuitenkin olla heikentymässä, sillä heitä ei ainakaan tämän aineiston perusteella huomioida juurikaan uusien käännösteosten käsittelyn yhteydessä.

5.2 Uudelleenkäännös

Kahdeksalla esiintymisellä toiseksi suurimman kategorian muodostavat uudelleenkäännöstä käsittelevät artikkelit. Ruotsalaisia niistä on kuusi kappaletta, mikä tekee niistä DN:n yleisimmän kääntämistä käsittelevän artikkeliryhmän. Uudelleenkäännöksiä käsittelevät artikkelit ovat kahta poikkeusta lukuun ottamatta vähintään sivun pituisia, eli niissä on aineistosta eniten tekstiä. Kaikista aineiston artikkeleista pisin on tähän kategoriaan kuuluva artikkeli ahvenanmaalaisesta Sally Salmisesta (HS 2.9.2018), jonka romaanin uudelleenkäännöksestä kerrotaan HS:ssa kahden sivun ja Kulttuuri-osion kansilehden verran.

Uudelleenkäännöksiä käsittelevät artikkelit antavat kääntämisestä ja varsinkin kääntäjistä melko positiivisen kuvan. Tämän kategorian artikkeleissa vaikutetaan olevan yhtä mieltä siitä,

että vanhoja teoksia kannattaa kääntää uudelleen; uusi käänös koetaan näin ollen usein myös aikaisempaa paremmaksi. Myös uudelleenkäännöksen tehnyt kääntäjä saatetaan päästää ääneen. Kategorian artikkeleista kolme on käänösalan kannalta positiivisia ja viisi neutraaleja (Taulukko 5).

Taulukko 5. Kategorian artikkelien antamat vaikutelmat käänösalaista

Vaikutelma	HS	DN
Positiivinen	1	2
Neutraali	1	4
Negatiivinen	0	0

Uudelleenkäännöksiä lähdetään arvioimaan usein siitä näkökulmasta, että ne ovat parempia kuin aiemmin tehdyt käänökset. Esimerkki 4 voidaan tulkita niin, että Lehdon suomennos on parempi kuin Saarikosken, sillä käänöksen ”oikominen” saattaa vaikuttaa negatiiviselta toiminnalta. Artikkelit eivät kuitenkaan muuten kritisoineet Pentti Saarikosken vanhaa käänöstä, mikä saattaa johtua siitä, että Saarikoskea ei hänen arvostuksensa takia uskalleta kritisoida. Esimerkki 5 on sen sijaan selvästi kriittinen aikaisempia käänöksiä kohtaan, mutta uusi kääntäjä on hyvin perustellut aiempien käänösten heikkouden.

(4) Jos Saarikoski väliin oikoi Joycea helpompaan suuntaan, käy Lehdon suomennoksen kanssa viiteapparaatin vuoksi päinvastoin. (HS 2.12.2018)

(5) Hon [kääntäjä] berättar där om tidigare översättningars besynnerliga tillkomsthistoria, om fräcka förändringar, förkortningar, utlämnanden av hela kapitel, till och med falsarier av verket. – Därför bestämde hon [kääntäjä] sig för att göra en egen². (DN 3.3.2018)

Esimerkki 6 puolestaan romuttaa koko kääntämisen tarkoituksen toteuttamalla, ettei sen avulla pystytä ikinä saamaan käänöstä alkuperäisen tasolle. Kääntämisen lopputulos nähtiin aikaisemmin kopiona, joka ei voi olla yhtä hyvä kuin alkuperäinen teksti. Postkolonialistinen käsitys kehottaa näkemään lähde- ja kohdetekstin samanarvoisina, mutta vanha ajattelutapa on selvästi vielä voimassa. (Ks. luku 2; Bassnett 2002, 9.)

(6) Kanske är det så att vi som inte talar finska aldrig kommer att få möta den riktige Saarikoski³. (DN 3.2.2018)

² Hän [kääntäjä] kertoo siinä aikaisempien käänösten merkillisistä syntytarinoista, röhkeistä muutoksista, lyhennyksistä, kokonaisten kappaleiden poisjättämisistä ja jopa teoksen väärentämisistä. – Siksi hän [kääntäjä] päätti tehdä oman käänöksen.

³ Ehkä on niin, ettemme me suomea osaamattomat voi koskaan kohdata oikeaa Saarikoskea.

Uudelleenkäännös-kategoria oli helppo muodostaa, mutta sen antama vaikutelma kääntämisestä vaihteli kategorioista eniten sen mukaan, tarkastellaanko sitä yksittäisen kääntäjän vai koko käännösalan näkökulmasta. Monissa artikkeleissa uutta käännöstä keuhuttiin mutta aikaisemman kustannuksella. Siksi yksittäisen kääntäjän kannalta positiivinen vaikutelma muuttuikin kokonaisuutena neutraaliksi muutamassa artikkelissa.

Uudelleenkäännöksistä uutisoidaan varsin samaan tapaan kuin kokonaan uusista käännöksistä. Kääntäjät ovat kuitenkin paremmin näkyvillä, vaikkakin positiivinen suhtautuminen heihin saattaa muodostua aikaisempien käännösten tekijöiden kustannuksella. Heidän nimensä mainitaan ja monessa artikkelissa kuullaan myös heidän ajatuksiaan. Uudelleenkäännökset nostavat tekijänsä näkyviin ekstratekstuaalisella tasolla (ks. luku 2).

Uudelleenkäännöksiä nostetaan helposti jalustalle, mikä tapahtuu aikaisempien kääntäjäsukupolvien kustannuksella. Kääntäjien mainetta ja imagoa ei paranna se, että uusia käännöksiä keuhutaan ja vanhoja samalla haukutaan. Vanhat käännökset eivät aina ole yksiselitteisesti huonoja, vaan ne on tehty eri aikaan eri ihmisille. Media tosin toimii eräänlaisena hyvien ja huonojen mielikuvien taistelukenttänä, minkä vuoksi on ymmärrettävää, että uusia käännöksiä halutaan mainostaa aiempaa parempina versioina (ks. luku 3; Hurmeranta & Pietilä 2008, 51). Media on taloudellinen toimija, ja se toimii mainostuskanavana, jota esimerkiksi kustantajat hyödyntävät parhaansa mukaan saadakseen teoksia myydyiksi (ks. luku 3; Silverstone 1999, 4).

5.3 Kääntäjän muistokirjoitus

Yksittäisen kääntäjän nostaa useimmin sanomalehteen tämän kuolema. Vuoden 2018 aikana julkaistiin yhteensä kuusi kääntäjän muistokirjoitusta: neljä suomalaista ja kaksi ruotsalaista. HS:ssa julkaistut muistokirjoitukset ovat yleisesti näyttävämpiä, sillä niissä on kaikissa kuva ja otsikko kertoo muutakin kuin vainajan nimen. Vuonna 2018 menehtyivät muun muassa Kalevalan englannintaja Keith Bosley ja ruotsalainen av-kääntäjä ja lauluntekijä Johan Rothstein.

Muistokirjoitusten vaikutus käännösalaan on vaikeasti hahmotettavissa. Edesmenneen kääntäjän muistokirjoituksen päätyminen lehteen saattaa kertoa siitä, että vainajaa ja tämän työtä on arvostettu jo tämän eläessä. Muistokirjoituksen sävy on kuitenkin usein turhankin positiivinen, sillä vainajasta ei ymmärrettävistä syistä haluta nostaa esiin negatiivisia puolia.

Päätin siksi luokitella tämän kategorian kaikki viisi muistokirjoitusta neutraaliksi (DN 18.6.2018, DN 15.11.2018, HS 13.4.2018a, HS 13.4.2018b, HS 25.5.2018, HS 7.7.2018). Tätä tukee päätös painottaa tutkielmassani vaikutelmaa käännoalasta yksittäisen kääntäjän sijaan.

HS:n muistokirjoituksissa vainajan kääntäjäyys tulee esille jo otsikossa, jossa ammattia tai saavutuksia esitellään, kuten esimerkeissä 7 ja 8. DN:ssä muistokirjoitukset otsikoidaan vainajan nimellä, eikä kaikissa ole välttämättä edes kuvaa. Esimerkki 9 kuvaa hyvin ruotsalaisten muistokirjoitusten tapaa kertoa vainajan elämästä ja ammatista; se on yksinkertaisen neutraali toteamus.

(7) Suomentamisen iso kiltti jätti (HS 25.5.2018)

(8) Kalevalan englannintaja loi teokseen uuden runomitan (HS 7.7.2018)

(9) Under många år arbetade Johan [Rothstein] som översättare av tv-serier⁴. (DN 15.11.2018)

Kääntäjien muistokirjoitus -kategoria nostaa esiin kääntäjien kuolemanjälkeisen arvostuksen. Kääntäjät kokevat välillä jäävänsä ilman ansaitsemaansa huomiota, mutta osa on siitä jopa tyytyväisiä (ks. luku 2; Stöckell 2007, 453). Ei ole tietoa siitä, miten vuonna 2018 menehtyneet kääntäjät ovat kokeneet saamansa näkyvyyden. Periaatteessa olisi mahdollista, että muistokirjoitus olisi ensimmäinen näkyvä huomionosoitus kääntäjälle. Muistokirjoitukset eivät kuitenkaan kerro juurikaan käännoalasta, joten vaikutelman voi hyvin määritellä neutraaliksi.

Muistokirjoitukset jatkavat kääntäjän maineeseen vaikuttamista kuoleman jälkeen. Toisinaan maine saattaa muodostua tai ainakin tulla paremmaksi vasta kääntäjän menehtymisen jälkeen; käännoalaa se ei kuitenkaan vaikuta välttämättä yhtä lailla. Hurmeranta ja Pietilä (2008, 51; ks. luku 3) toteavat, että julkisuutta ei voi hallita, mikä pätee erityisesti kuolemanjälkeiseen julkisuuteen.

5.4 Tekstittäminen

Tutkimukseen päässeistä artikkeleista viisi käsittelee tekstittämistä eli audiovisuaalista kääntämistä. Kolmessa artikkelissa pohditaan televisio-ohjelmien tekstittämistä (HS 3.11.2018, HS 10.11.2018 ja HS 20.11.2018), ja yksi käsittelee oopperatekstityksiä (HS 17.1.2018). Tämän kategorian ainoa ruotsalainen artikkeli (DN 17.7.2018) nostaa esiin Netflixin tavan toimia. Netflix panostaa artikkelin mukaan erityisesti dubbaukseen, ja kirjoittaja pohtiikin, olisiko se mahdollisesti myös Ruotsin tulevaisuutta.

---

⁴ Johan [Rothstein] työskenteli usean vuoden ajan televisio-ohjelmien kääntäjänä.

Tekstittäminen nostetaan usein esiin negatiivisessa valossa. Tämän kategorian viidestä artikkelista kolme suomalaista kertoo kääntämisestä negatiiviseen sävyyn (HS 3.11.2018, HS 10.11.2018 ja HS 20.11.2018). Kategorian ainoa ruotsalainen artikkeli (DN 17.7.2018) ja yksi suomalainen artikkeli (HS 17.1.2018) ovat käännösalan kannalta neutraaleja, vaikka ne toisaalta kyseenalaistavat tekstittämisen tulevaisuuden. (Ks. taulukko 6.) Toisaalta kyseisissä artikkeleissa ei kuitenkaan syytetä tekstittämistä, vaan pohditaan tekstitysten asemaa. Kolmessa suomalaisessa artikkelissa puhutaan sen sijaan huonoista käännöksistä ja resurssipulasta.

Taulukko 6. Kategorian artikkelien antamat vaikutelmat käännösosalasta

Vaikutelma	HS	DN
Positiivinen	0	0
Neutraali	1	1
Negatiivinen	3	0

Esimerkit 10 ja 11 kuvaavat hyvin tekstittämistä. Konekäännöksiä tehdään, vaikka ne eivät mitenkään pysty korvaamaan ihmiskääntäjää. Aikataulujen ja palkkioiden niukkuus luovat myös oman haasteensa. Vaikka jälkimmäisessä esimerkissä Yleltä todetaankin, ettei resursseja riitä kaiken käännättämiseen, ensimmäisen esimerkin artikkelissa todetaan, että Yle on ainoa taho, joka noudattaa ”erittäin hyvää” tekstittäjien työehtosopimusta (HS 3.11.2018). Muualla korostetaan laadun sijaan määrää, mikä näkyy sitten laadun heikentymisenä.

Kategorian ainoa ruotsalainen artikkeli (DN 17.7.2018) käsittelee kääntämistä neutraalisti. Netflix on sen mukaan luonut kasvavan halun dubata, mikä saattaisi johtaa siihen, että tekstittämisen määrä saattaisi vähentyä. Kuten esimerkissä 12 todetaan, esimerkiksi Yhdysvalloissa ei ole ylipäänsä kulutettu muuta kuin alun perin englanninkielistä materiaalia. Dubbauksella on kuitenkin tuotu muunkielistäkin materiaalia saataville. (DN 17.7.2018.) Vaikka artikkeli ikään kuin asettaa vastakkain tekstittämisen ja dubbauksen, täytyy muistaa, että dubbaus vaatii yhtä lailla kääntämistä. Käännösalan kannalta kiinnostuminen vieraskielisestä materiaalista on siten vain hyvä asia kääntämisen muodosta riippumatta.

(10) Käytetään **konekäännöksiä**, maksetaan liian **pieniä palkkioita**, ja **aikataulut** ovat **tiukkoja**. Pitää kääntää nopeasti, jotta pääsee tienesteille. (HS 3.11.2018)

(11) **Ei resursseja** kaikille käännöksille, sanoo Yle. (HS 20.11.2018)

(12) Därför finns det **varken vana av undertextning eller dubbning**, åtminstone inte i breda konsumentlager [i USA]. Att titta på filmer med undertexter är något för den specialintresserade⁵. (DN 17.7.2018)

Tekstittäminen-kategorian artikkelit antoivat oikeastaan odotetusti enemmän negatiivisen kuin positiivisen kuvan kääntämisestä. Käännösala on jo pitkään vaivannut ajanpuute ja alhainen palkkaus (ks. luku 2; Tuominen 2018). Tekstittäminen on myös hyvin altis kritiikille, sillä se saattaa olla kääntämisen muodoista näkyvin. Tekstitykset on helppo tunnistaa käännöksiksi, sillä niiden lähdetekstit ovat käytännössä aina läsnä – vieläpä sellaisella kielellä, jota lukija jossain määrin ymmärtää. Tekstitysten laatuun tulisi panostaa, sillä niitä luetaan kuitenkin melko runsaasti.

Tekstittäminen on siitä hankala kääntämisen muoto, että sitä rajoittavat monet tekijät. Tekstitykset on saatava mahtumaan rajoitettuun tilaan, ja ne pitää pystyä lukemaan tietyssä ajassa. Tekstitysten lukijoilla on myös usein kielitaitoa sen verran, että he osaavat huomata mahdollisia virheitä tekstityskäännöksissä. Stöckellin (2007, 453; ks. luku 2) huomio siitä, että kääntäjät saattavat olla tyytyväisiä, jos käännös ei herätä turhaa huomiota, on toisaalta aivan ymmärrettävä, mutta toisaalta olisi hyvä saada av-kääntämisellekin enemmän positiivista huomiota. Kuten Penttilä (2013, 278–279; ks. luku 2) huomauttaa, esimerkiksi av-kääntäjät ovat kaunokirjallisuuden kääntäjiä huonommassa asemassa. Aikaisemmin on kuitenkin voinut huomata, että kaunokirjallisuuden kääntäjienkään asema ei ole välttämättä kovin hyvä.

Tekstittämisen maine ei vaikuta olevan kovin hyvä, tai ainakaan sitä eivät paranna negatiivinen tai muuten kriittinen julkisuus. Mediaan tulisi mieluummin päästä kuin joutua (ks. luku 3; Hurmeranta & Pietilä 2008, 51). Tämän kategorian artikkeleissa tulee kuitenkin hyvin esiin se, että tekstittäminen nimenomaan joutuu median kohteeksi. Monessa artikkelissa tekstitysratkaisuja tai jopa koko tekstittämisen olemassaoloa joudutaan perustelemaan. Huono maine kuitenkin vaikeuttaa toimintaa, sillä millekään alalle ei voi olla hyödyllistä joutua kokonaan kyseenlaistetuksi.

5.5 Merkittävä käännös

Merkittävä käännös -kategorian muodostavat kolme suomalaista (HS 4.7.2018b, HS 11.12.2018, HS 17.12.2018) ja kaksi ruotsalaista artikkelia (DN 26.1.2018, 29.12.2018). Merkittävä käännösteos ei tässä tapauksessa ole välttämättä kirjallisuushistorian kannalta

---

⁵ Siksi [Yhdysvalloissa] ei ole vakiintuneita tapoja tekstittämislle tai dubbaukselle, ainakaan suuressa mittakaavassa. Elokuvien katselu tekstitysten kanssa on enemmänkin harrastelijoiden juttu.

merkittävän teoksen käännös, vaan kategorian nimi kuvastaa enemmänkin artikkelin kirjoittaneen toimittajan näkemystä. Yksi kiinnostava esimerkki tästä ryhmästä on *Helsingin Sanomissa* ilmestynyt artikkeli (HS 11.12.2018), jossa käsitellään ruotsalaisen kustantamon 1970-luvulla suomentamaa Neuvostoliittoa käsittelevää romaania. Muita merkittäviä käännöksiä ovat kategorian artikkeleiden mukaan muun muassa ajanlaskumme alun filosofin Senecan teoksen suomennos ja maanpaossa eläneen puolalaisen Witold Gombrowiczin henkilökohtaisten muistiinpanojen ruotsinno.

Vaikka kategorian artikkelit käsittelevät merkittävää käännöstä, se ei tarkoita, että kääntäjä saisi siitä välttämättä kunnian. Kahdessa artikkelissa (DN 26.1.2018, HS 4.7.2018b) on selvästi positiivinen vaikutelma kääntämisestä: niissä käsitellään käännöstä kääntäjän kautta. Kolme muuta artikkelia (DN 29.12.2018, 11.12.2018, 17.12.2018) ovat alan kannalta neutraaleja, sillä niissä huomioidaan kääntäjä melko hyvin ja käsitellään kääntämistä muutenkin neutraalisti vaikkakin lyhyesti. (Taulukko 7.)

Taulukko 7. Kategorian artikkelien antamat vaikutelmat käännösosalasta

Vaikutelma	HS	DN
Positiivinen	1	1
Neutraali	2	1
Negatiivinen	0	0

Esimerkki 13 antaa hyvän kuvan siitä, miten yksinkertaisesti suomentajalle voi antaa tilaa. Artikkelissa on pätkä kääntäjän kirjoittamista alkusanoista. Esimerkki 14 antaa hyvän kuvan neutraaliksi määritellystä artikkelista, jossa kääntäjää ei mainita, vaan kääntämisen voima määritellään taloudellisena onnistumisena ja muutenkin yhteiskunnalle tärkeänä toimintana.

(13) ”Hän ei ole Platon, joka rakentelee laajoja ja lennokkaita ajatuskaaria. Hän ei ole Cicero, jolle tärkeää on ilmaisun tasapaino ja symmetria. Seneca on levoton, poukkoileva, hän siirtyy nopeasti esimerkistä toiseen. Seneca rappaa ja rapatessa roiskuu. Hänelle on tärkeintä, että tekstissä on imua ja lukija viihtyy”, [teoksen kääntäjä] Juhana Torkki kirjoittaa osuvasti *Elämän lyhydestä* -teoksen alkusanoissa. (HS 4.7.2018b)

(14) Ruotsalainen Wahlström & Widstrand **teki** tukun **rahaa suomeksi käännetyllä** Aleksandr Solzenitsynin Vankileirien saaristolla. (HS 11.12.2018)

Merkittävä käännös -kategorian artikkeleissa käsitellään käännösteoksia, jotka halutaan arvostaa tavallista korkeammalle. Artikkeleille yhteinen tekijä on niissä käsiteltävien teosten

kääntämisen tärkeyden nostaminen esiin. Sen takia kaikki kategorian artikkelit voitaisiin toisaalta arvioida alan kannalta positiivisiksi. Toisaalta on mahdollista kuitenkin väittää, että yksittäisten käännoesteosten nostaminen muita tärkeämmäksi vähentää muiden käännoesten tärkeyttä. Kattegoria antaa kokonaisuutena kuitenkin melko positiivisen vaikutelman alasta.

Lehtiartikkelit käsittelevät käännoesalaa lähtökohtaisesti ekstratekstuaalisella tasolla (ks. luku 2), eli kääntämistä tarkastellaan käännetyistä tekstistä irrallaan (Koskinen 2000, 99). Tässä kategoriassa on kuitenkin artikkeli (HS 4.7.2018b), joka nostaa esille myös paratekstuaalisen tason, eli artikkeliin on valikoitu ote kääntäjän kirjoittamista alkusanoista. Se tuo kääntämisen aivan eri tavalla näkyville kuin mikään muu aineiston artikkeli.

Jos käännöstä kuvaillaan merkittäväksi, voisi kuvitella, että kääntäjä saisi positiivisesta huomiosta aina osansa. Näin ei kuitenkaan ole, vaan kahdessa artikkelissa (HS 11.12.2018 ja HS 17.12.2018) painotetaan erityisesti kustantamojen tärkeää roolia. Merkittävä käännös - kategorian teksteissä on kuitenkin huomattavasti positiivisempi näkemys käännösalaista kuin Uusi käännösteos -kategorian artikkeleissa. Siitä voisi vetää sellaisen johtopäätöksen, että kääntäjä saa sitä positiivisempaa huomiota, mitä tärkeämmäksi käännettävä teos koetaan.

Media pystyy pelkällä uutisointivalinnallaan nostamaan tiettyjä asioita toisia tärkeämmiksi (ks. luku 3; Masterman 1991, 3–5). Tämän kategorian artikkeleissa aiheiden tärkeyttä on vielä korostettu. Käännetyillä teoksilla vaikuttaa olevan sellainen maine, joka vaikuttaa positiivisesti myös kääntäjään, sillä tämän kategorian vaikutelma käännösalaista on selvästi parempi kuin esimerkiksi uusia käännösteoksia käsittelevä kattegoria. Käännöstoiminnassa on tuskin eroja, joten asenteiden erilaisuuden täytyy johtua muista tekijöistä, kuten mediaviestinnän laadusta. Hyvä toiminta ja viestintä tukevat toisiaan (ks. luku 3; Karvonen 1999, 22).

5.6 Palkittu kääntäjä

Neljä *Helsingin Sanomien* artikkelia käsittelee kääntäjien palkitsemista. Sen sijaan DN:ssä ei ilmestynyt vuoden aikana yhtään sellaista uutista. Vuoden aikana HS käsittelee uutisoinnissaan vuoden parasta käännöskirjaa (HS 23.11.2018), palkittuja suomentajia (HS 7.4.2018 ja HS 28.11.2018) ja Lause-Finlandiaa (HS 25.3.2018), jonka voittivat yhdessä kirjailija ja hänen teoksensa suomentaja. Yhdessä artikkelissa (HS 28.11.2018) nostettiin esiin 16 taitelijan saama valtionpalkinto. Voittajista nostettiin esiin muiden muassa kirjallisuuden valtionpalkinnon saanut suomentaja Vappu Orlov ja kääntäjäpalkinnon saanut tanskantaja Birgita Bonde Hansen.

Kääntäjien palkitseminen on ehdottomasti positiivista alan kannalta. Kun siitä kirjoitetaan vieläpä lehdessä, sen luoma positiivinen vaikutelma jopa kasvaa, sillä arvostus saattaa hyvinkin tarttua. Kolme tämän kategorian artikkeleita (25.3.2018, 7.4.2018, 28.11.2018) on sen vuoksi kääntämisen kannalta positiivisia. Neljännen artikkelin (23.11.2018) lasken neutraaliksi, sillä parhaan käännöskirjan ehdokkaista kirjoitettaessa kuitenkin mainitaan kääntäjät, vaikka pääosassa ovatkin kirjailijat. Taulukossa 8 näkyy artikkelien antamien vaikutelmien jakautuminen.

Taulukko 8. Kategorian artikkelien antamat vaikutelmat käännösosalasta

Vaikutelma	HS	DN
Positiivinen	3	0
Neutraali	1	0
Negatiivinen	0	0

Kääntäjän taiteilijuudesta on ollut jonkin verran keskustelua (ks. alaluku 1.2; vrt. Kokkonen 2012; HS 17.9.2018). *Helsingin Sanomien* artikkelien perusteella on kuitenkin todettavissa, että kaunokirjallisia kääntäjiä huomioidaan myös taitelijoina. Esimerkki 15 on toteamus, jonka vaikutusta nostaa sen paikka artikkelin alaotsikkona. Kääntäjien palkitsemisen lisäksi on oikeastaan yhtä tärkeää, että lehdissä kirjoitetaan siitä, jotta arvostus leviäisi mahdollisesti suuren yleisön keskuuteen. Siksi on erikoista, ettei DN julkaissut yhtään kääntäjien palkitsemiseen liittyvää uutista, vaikka kääntäjiä palkitaan Ruotsissakin.

(15) Kääntäjäpalkinnon sai tanskantaja Birgita Bonde Hansen. (HS 28.11.2018)

Palkittu kääntäjä -kategoriaan kuuluvat artikkelit ovat tietysti jo aiheensa puolesta positiivisia käännösalan kannalta. On tärkeää, että kääntäjien palkitsemisesta kirjoitetaan lehdissä, sillä palkinnoilla on myös symbolinen arvo mahdollisen rahapalkinnon lisäksi. Kun jokin taho selvästi arvostaa tässä tapauksessa käännöstoimintaa, siitä tehdään arvokasta ja näkyvää myös muiden silmissä.

Kääntäjien arvostus on kohtalaisen heikkoa (ks. luku 2; Ruokonen 2013, 336), mutta kääntäjien palkitseminen työstään on tärkeä osoitus myös alan ulkopuolisille sen tärkeydestä. Kuten on moneen kertaan todettu, kääntäjät saattavat olla tyytyväisiä, jos eivät saa osakseen turhaa

näkyvyyttä (ks. luku 2; vrt. Koskinen 2007, 336; Stöckell 2007, 453). Mitkään palkinnot luovat tuskin kuitenkaan sellaista huomiota, jota kukaan haluaisi erityisesti välttää.

Palkintojen myöntäminen on omiaan parantamaan alan arvostusta. Media pystyy lisäksi lisäämään niiden positiivista vaikutusta uutisoimalla palkitsemisista. Media kertoo uutisointivalinnallaan, että kyseessä on tärkeä aihe (ks. luku 3; Masterman 1991, 3–5). HS vaikuttaa viestinnällään positiivisesti kääntäjäkunnan maineeseen ja imagoon, jotka muodostuvat ja muokkautuvat lukijakunnan päässä (ks. 3.3; Uimonen & Ikävalko 1996, 190; Karvonen 1999, 44). Uimonen ja Ikävalko (1996, 190; ks. luku 3) huomauttavat, että mediasta poissa pysyminen vaikuttaa mahdollisesti yhtä paljon kuin siellä oleminen. DN:n uutisoinnissa ei huomioitu kääntäjäpalkintoja mitenkään, mikä ei ainakaan paranna kääntäjien julkisuuskuva. Vaikutus saattaa olla jopa negatiivinen, sillä palkintojen yksi aspekti on arvostuksen tuominen julki. Median kautta myös alaa seuraamattomat tulisivat siitä palkinnon kautta tietoisiksi, mitä ei ruotsalaisessa uutisoinnissa tapahdu.

5.7 Kääntäjä merkkihenkilönä

Kääntäjä merkkihenkilönä -kategoria sisältää sellaiset artikkelit, joissa kääntäjä esitetään arvostetussa asemassa. Kahdessa HS:n artikkelissa kääntäjä Jaana Kapari-Jatta on merkittävässä osassa. Toinen on kirja-arvostelu (HS 5.4.2018), jossa uutta kirjasarjaa ikään kuin mainostetaan Kapari-Jatan kokemuksella. Toinen on matkailuaiheinen artikkeli (HS 28.7.2018), jossa Kapari-Jatta pääsee muutaman muun ”tunnetun” suomalaisen kanssa kertomaan vinkkinsä kotimaan matkailuun. Kolmas suomalainen artikkeli (HS 28.9.2018) mainostaa televisio-ohjelmaa, joka kertoo Haruki Murakamin teoksia tanskantaneesta Mette Holmista. Kategorian ainoassa ruotsalaisessa artikkelissa (DN 3.2.2018a) mainostetaan kääntäjärunoilija Lasse Söderbergin isännöimää keskustelutilaisuutta Tukholmassa.

Vaikka kategorian nimi antaa olettaa, että kaikki tähän kuuluvat artikkelit olisivat alan näkökulmasta positiivisia, luokittelen vain yhden sellaiseksi. Kyseessä on artikkeli dokumentista, joka käsittelee tanskantaja Mette Holmia. Siinä pääsevät ääneen Holm itse ja Haruki Murakamin teosten suomentaja Raisa Porrasmäe. Kategorian muissa artikkeleissa yksittäinen kääntäjä on yhtä lailla nostettu arvostettuun asemaan, mutta yleinen vaikutelma käänösälästä on kuitenkin neutraali. (Taulukko 9.)

Taulukko 9. Kategorian artikkelien antamat vaikutelmat käänösälasta

Vaikutelma	HS	DN
Positiivinen	1	0
Neutraali	2	1
Negatiivinen	0	0

Kategorian artikkeleissa nostetaan esiin kääntäjiä heidän työnsä kautta. Esimerkki 16 esittelee ohjelmassa *Dreaming Murakami* esiintyvän kääntäjän ajatuksia kääntämisestä. Artikkelin on muutenkin positiivinen kuvaus käänösälasta ja sen tärkeydestä. Toisesta esimerkistä (17) voi huomata, kuinka yhdessä artikkelissa pyritään mainostamaan tunnetulla kääntäjällä uutta käänösäkirjasarjaa. Kääntäminen jää siinä kuitenkin muuten vähälle huomiolle.

(16) Ilman kääntäjiä ei olisi maailmankirjallisuutta, toteaa tanskalainen kääntäjä Mette Holm, ja oikeassahan hän on. Ellei kirjoja käännettäisi, jokainen olisi oman kielialueensa vanki. (HS 28.9.2018)

(17) Nevermoorin ja Potterien samankaltaisuudet sinetöi yhteinen suomentaja, mainio Jaana Kapari-Jatta. (HS 5.4.2018)

Kääntäjä merkkihenkilönä -kategorian artikkeleille on yhteistä se, että yksittäisillä kääntäjillä ikään kuin mainostetaan jotakin: käänösäkirjaa, televisio-ohjelmaa tai kirjallisuustapahtumaa. Yksittäisille kääntäjille saattaa olla positiivista saada erityistä huomiota, vaikka moni voi haluta välttääkin sitä (ks. luku 2; Stöckell 2007, 453; Koskinen 2007, 336). On kuitenkin koko käänösäalan kannalta positiivista, jos kääntäjät saavat tilaa esimerkiksi sanomalehdistä ja haluavat vieläpä käyttää sitä. Ketään ei voi tietenkään pakottaa julkisuuteen.

Kääntäjä Jaana Kapari-Jatta esiintyy tässä kategoriassa kahdessa artikkelissa (HS 5.4.2018 ja HS 28.7.2018), mikä kertoo hänen asemastaan käänösäalalla. Häntä voi hyvin kutsua niin sanotuksi kääntäjäjulkimoksi. Harry Potter -kirjasarja teki kääntäjästäänkin poikkeuksellisen näkyvän, mikä on pitänyt Kapari-Jatan yhtenä tunnetuimmista kaunokirjallisuuden kääntäjistä Suomessa. Hänet on vieläpä palkittu kääntäjien aseman ja arvostuksen kohentamisesta. Kapari-Jattaa voidaan pitää yhtenä suomalaisen kääntäjäkunnan keulakuvista. (Ks. luku 2; Puurtinen 2007, 324–327.) Vaikka merkkihenkilöksi pääseminen on positiivista huomiota yksittäiselle kääntäjälle, se ei ole sitä välttämättä aina koko käänösäalalle. Siksi arvioin kategorian artikkeleista vain yhden positiiviseksi ja kolme muuta ovat neutraaleja käänösäalan kannalta.

Tässä kategoriassa yksittäiset kääntäjät saavat loistaa. He ovat nimenomaan päässeet julkisuuteen siihen joutumisen sijaan, mikä on Hurmerannan ja Pietilän (2008, 51; ks. luku 3) mukaan tärkeää. Kategorian artikkeleissa esiintyvillä kääntäjillä vaikuttaa olevan hyvä maine, mikä parantaa heidän toimintaedellytyksiään. Se ei kuitenkaan tarkoita automaattisesti, että vaikutelma siirtyisi yksittäisistä kääntäjistä koko käännösalaa koskevaksi. Alaluvussa 5.5. oli sen sijaan huomattavissa, että hyvän maineen omaava käännösteos saattoi antaa koko alasta paremman vaikutelman.

5.8 Kääntäjän merkkipäivä

Kääntäjän merkkipäivä -kategoria käsittää kaikessa yksinkertaisuudessaan artikkelit, joihin on haastateltu kääntäjää tämän syntymäpäivänä. Vuonna 2018 syntymäpäiväänsä juhlivat suomalaiset kääntäjät Markku Mannila (80 vuotta), Kersti Juva (70 vuotta) ja Virpi Hämeen-Anttila (60 vuotta), joka on toki kunnostautunut muillakin aloilla. Ruotsissa onniteltiin 45-vuotiasta kääntäjäkirjailijaa Lina Wolffia.

Vaikka linjasinkin, ettei pelkkä lehteen päätyminen ole alan kannalta positiivista, tämän kategorian artikkelit tekevät siihen poikkeuksen. Jokainen neljästä artikkelista on samalla käytännössä sivun kokoinen mainos alasta. Jokainen kääntäjä kertoo omasta työstään positiiviseen sävyyn, mikä on hyvin tärkeää alasta muodostuvan mielikuvan ja imagon kannalta. Siksi luokittelen kaikki tämän kategorian artikkelit positiivisiksi (DN 22.10.2018, HS 17.9.2018, HS 9.10.2018, HS 14.10.2018).

Kuten alaluvussa 5.6. sivuttiin, kääntämisestä voidaan puhua taiteenalana. Esimerkissä 18 kääntäjä Kersti Juva toteaa suoraan, että kääntäminen on taidetta. Tällaiset ulostulot parantavat mielikuvaa alasta. Myös kääntäjä Lina Wolff kehuu käännöstyön positiivisia vaikutuksia: esimerkissä 19 hän kertoo käännöstyön laajentavan sanavarastoa, mistä hänelle on hyötyä hänen toisessa ammatissaan kirjailijana.

(18) [Kersti] Juva onkin usein sanonut, että myös **kääntäminen on taidetta**. (HS 17.9.2018)

(19) Dessutom har **översättningsarbetet stora fördelar** – det hjälper henne [Lina Wolff] att få in **nya ord i sitt system**⁶. (DN 22.10.2018)

Kääntäjän merkkipäivä -kategorian artikkelit antavat äänen merkkipäiväänsä juhlistaville kääntäjille. Artikkelit tuovat positiivista näkyvyyttä koko käännösalalle, vaikka niiden

---

⁶ Sen lisäksi **käännöstyöllä on suuria positiivisia vaikutuksia** – se auttaa häntä [Lina Wolff] saamaan **systemiinsä uusia sanoja**.

keskiössä ovatkin yksittäiset kääntäjät. Kääntäjät eivät tosin kerro pelkästään positiivisia puolia alastaan, mutta he luovat uskoa siihen, että vaikeudetkin ovat voitettavissa.

Tämän kategorian artikkeleissa on huomioitu yksittäisiä kääntäjiä, jotka ovat ottaneet vastuulleen kertoa toimialastaan mediassa. Kaikki kääntäjät eivät olisi välttämättä suostuneet haastateltaviksi, sillä medianäkyvyys saatetaan kokea vieraaksi (ks. luku 2; Koskinen 2007, 336). Näkyvyys ei ole toki hyödyksi pelkästään käänvälalan kannalta, sillä kääntäjät pystyvät mainostamaan myös esimerkiksi omia teoksiaan.

Julkisuus ei ole hallittavissa, mutta sen kanssa pystyy toimimaan yhteisymmärryksessä (ks. luku 3; Hurmeranta & Pietilä 2008, 51). Kategorian artikkeleissa esiintyvät kääntäjät ovat suostuneet haastateltaviksi, ja heidän kokemuksestaan kertoo, että ulostulot vaikuttavat positiivisilta. Kersti Juvan lausahdus kääntäjän taiteilijuuudesta voidaan kokea jopa provosoivaksi, mutta kun on saanut alustan mielipiteilleen, mahdollisuus kannattaa käyttää harkitusti. Turhankin positiivisilla kommentilla on harvemmin negatiivista vaikutusta julkisuuskuvaan.

5.9 Käännösoikeudet

Kahdessa aineiston artikkelissa kääntämisen nosti lehteen käännösoikeudet. Ensimmäinen artikkeli (HS 14.1.2018) kertoo Yhdysvaltain presidentti Donald Trumpia käsittelevästä ”kohukirjasta”, jonka käännösoikeudet herättivät kiinnostusta Suomessakin. Toinen kategorian artikkeleista (HS 12.4.2018) käsittelee Kimi Räikkösestä kertovan kirjan englanninkielisten oikeuksien myymistä ennen suomenkielisen version ilmestymistä.

Käännösoikeuksia koskeva uutisointi on aineiston kahden artikkelin perusteella vaikutelmiltaan neutraalia. Kyseisen uutisoinnin näkeminen on käänvälalan kannalta kiinnostavaa, mutta suurta vaikutusta sillä ei ainakaan näiden kahden esimerkin perusteella ole. Mielenkiintoinen yksityiskohta Trumpia käsittelevää kirjaa koskevasta artikkelista on se, että sen kääntävää Ilkka Rekiaroa oli yritetty haastatella, mutta hän ei ollut halunnut kommentoida työtään vielä tuossa vaiheessa. Kääntäjällä oli siis mahdollisuus saada näkyvyyttä, mutta hän oli kieltäytynyt siitä, Kääntäjien asemaa pystyttäisiin parantamaan lisäämällä näkyvyyttä ja yhteistyötä kääntäjien ja muiden toimijoiden kesken (ks. luku 2; Ruokonen 2013, 336). Siksi olisi tärkeää, että kääntäjät tarttuisivat mahdollisuuksiin saada näkyvyyttä alalleen, vaikka eivät sitä henkilökohtaisella tasolla kokisikaan tarpeellisiksi.

Esimerkissä 20 näkyy pohdintaa siitä, miksi teosten kääntäminen voi olla tärkeää. Kääntäjäksi mainittiin artikkelissa, mutta hän ei ollut halunnut kommentoida tekstiä annetusta mahdollisuudesta huolimatta. Toisessa artikkelissa puhutaan hyvin neutraalisti käännösoikeuksien myöntämisestä (ks. esimerkki 21). Siinä artikkelissa ei mainita kääntäjää, mikä on täysin ymmärrettävää, sillä kyse on ulkomaisesta kustantajasta. Kääntäminen esiintyy artikkelissa neutraalisti.

(20) Hän [Kustannusosakeyhtiö Tammen edustaja Markku Aalto] halusi kirjan suomennettavaksi, koska näkee sillä olevan tärkeää yhteiskunnallista vaikutusta ja merkitystä, joka saattaa kestää pitkäänkin. (HS 14.1.2018)

(21) Räikkös-kirjan käännösoikeudet brittikustantajalle. (HS 12.4.2018)

Käännösoikeudet-kategoria nostaa kääntämiseen esiin hyvin neutraalilla tavalla. Käännösoikeuksista puhuttaessa esillä on yksittäinen teos, mutta kummassakin tämän kategorian artikkelissa huomioitiin myös kääntämisen tärkeys. Käännösoikeuksista kirjoittaminen huomioi aineiston perusteella kääntämisen lähtökohtaisesti paremmin kuin pelkkään käännösteokseen keskittyminen.

Kuten aiemmin on useaan kertaan todettu, mediaan olisi mieluummin päästävä kuin jouduttava (ks. luku 3; Hurmeranta & Pietilä 2008, 51). Käännöstoiminnan onnistumista ei välttämättä huomata, mikäli siitä ei viestitä. Kategorian toiseen artikkeliin kääntäjälle annettiin tilaisuus parantaa osaltaan kääntäjien mainetta ja imagoa, mutta hän jätti sen käyttämättä. Kääntäjän ei ymmärrettävistä syistä tarvitse kommentoida keskeneräistä käännöstä, mutta hän voisi silti antaa yleisluontoisen kommentin. Kommentoimatta jättäminen ei suoranaisesti vahingoita kääntäjien imagoa, mutta saattaa muodostaa sulkeutuneen kuvan alasta, mihin ei varmasti pyritä.

5.10 Tieteen kääntäminen

Tämä kategoria käsittää vain kaksi artikkelia, joista toinen on pääkirjoitus ja toinen mielipidekirjoitus. Molemmat kuitenkin käsittelevät tieteen kääntämistä – vaikkakin eri näkökulmista. Pääkirjoitus (HS 25.8.2018) on kannanotto *Helsingin Sanomissa* vuonna 2018 vallinneeseen keskusteluun tieteen keskittymisestä englannin kieleen. Mielipidekirjoitus (HS 19.2.2018) käsittelee sen sijaan tietokirjojen suomentamista.

Kääntämisen nousu pääkirjoitukseen on hienoa. HS:n kirjoituksessa tieteen kääntäminen kuitenkin sijoitetaan insinöörien ja lääkärin vastuulle, eikä kääntäjien ammattikuntaa mainita

edes nimeltä. Vaikka alan ammattilaiset ovatkin tärkeitä toimijoita esimerkiksi tieteen tekemisessä useammalla kuin yhdellä kielellä, kääntäjäkään ei pitäisi unohtaa. Siksi pääkirjoitus vaikuttaa negatiivisesti vaikutelmaan käännoalasta. Toinen tämän kategorian teksteistä eli mielipidekirjoitus on kuitenkin luokiteltavissa positiiviseksi, sillä siinä muistutetaan tietokirjojen suomentamisen rahallisesta tukemisesta. Kirjoituksen tarkoitus lienee muutenkin antaa tukea käännostoiminnalle ja muistuttaa sen tärkeydestä.

Tutkimustietoa tulisi olla saavutettavissa omalla äidinkielellä. Siitä huomautetaan myös esimerkissä 22. Tietokirjojen kysyntä ei varmasti ole riittävää sen rahallisen kannattavuuden kannalta. Siksi kyseisessä mielipidekirjoituksessa huomautetaan, että opetus- ja kulttuuriministeriö rahoittavat tietokirjallisuuden suomentamisen tukiohjelmaa. Selvästi negatiivisempi lähestyminen käännoalaa on aineiston ainoassa pääkirjoituksessa, jossa puhutaan selvästi kääntämisestä mainitsematta kuitenkaan kääntäjiä. Esimerkistä 23 voi huomata kirjoituksen välinpitämättömyyden ammattikäntäjiä kohtaan, koska mahdollisiksi kääntäjiksi mainitaan vain muiden alojen osaajia.

(22) Tuoreimman kansainvälisen tutkimustiedon saavutettavuus omalla äidinkielellä on tärkeää koko yhteiskunnan kehitykselle. (HS 19.2.2018)

(23) Suomalaisesta näkökulmasta insinöörit ovat monesti kunnostautuneet käännoistyössä paremmin kuin vaikkapa yritysconsultit. (HS 25.8.2018)

Tieteen kääntäminen -kategorian kaksi artikkelia antoivat täysin eriävän kuvan kääntämisestä. Mielipidekirjoituksessa muistutettiin tieteen ammattimaisen kääntämisen tärkeydestä ja siitä, että siihen on mahdollista saada rahallista tukea. Pääkirjoituksessa kääntämisen tärkeyttä painotettiin myös, mutta ammattikäntäminen sivuutettiin täysin. Eri alojen asiantuntijat saattavat hyvinkin olla jopa parhaita ihmisiä kääntämään uusia ilmiöitä toiselle kielelle, mutta siinä voitaisiin hyödyntää myös kääntäjien ammattitaitoa kielten välillä toimimisesta ja termityöstä.

Ammattikäntämisen huomioimatta jättäminen ei missään tapauksessa ole käännoalan kannalta positiivista. Se voi johtua siitä, että eri tieteenalojen ilmiöiden päätymistä esimerkiksi suomen kieleen ei osata laskea kääntäjien ansioksi. Tieteen kääntäjien julkisuuskuva ei siis toisaalta ole paras mahdollinen. HS on kuitenkin antanut alustan myös tieteen kääntämisen kannalta positiiviselle kirjoitukselle, eli lehti on käyttänyt valtaansa käännoalan näkökulmasta oikein. Uimosen ja Ikävälkon (1996, 19–23; ks. luku 3) mainitsemalla vaikutelmien taistelukentällä on tämän kategorian osalta niin sanotusti tasatilanne.

5.11 Käännösuutisoinnin kritisointi

Oman kategoriansa muodostaa aineiston toinen mielipidekirjoitus (HS 8.2.2018), jossa kritisoidaan suomalaista käännösuutisointia. Artikkelin kirjoittajan mukaan kääntäjä jätetään systemaattisesti huomioimatta jopa niin pahasti, ettei tämän nimeä edes mainita. Sen vuoksi suurin osa kirja-arvosteluista ei päätynyt aineistooni, ja muutamassa aineistoon päätyneessäkin artikkelissa suhtautuminen kääntäjään on hyvinkin kyseenalainen. Kirjoittajan kritiikkiin onkin helppo yhtyä.

Käännösuutisoinnin kritisointia oli nähtävissä mielipidekirjoituksessa, jonka tarkoituksena lienee ollut parantaa kääntäjän näkyvyyttä. Kirjoituksen antama vaikutelma alasta on kuitenkin negatiivinen, sillä siinä kerrotaan valitettavan rehellisesti siitä, kuinka käännöskirjallisuutta koskevassa uutisoinnissa on täysin hyväksyttävää jopa jättää kääntäjä kokonaan nimeämättä kirja-arvosteluissa ynnä muissa. Kirjoitus saattaa kuitenkin vaikuttaa lopulta positiivisesti, jos kritisoinnin kohteet alkavat muuttaa käytöstään käännösalaan kunnioittavammaksi.

Esimerkissä 24 näkyy mielipidekirjoituksen kirjoittajan huomio, joka on esillä tässäkin tutkielmassa (vrt. 5.1 Uusi käännösteos). Aiemmissä tutkimuksissa on myös huomioitu, ettei suomentajan nimeä aina mainita käännösteoksen käsittelyn yhteydessä (ks. luku 2). Esimerkki 25 jatkaa samaa kaavaa, eli että uutisoinnin mukaan uusia käännösteoksia vain ilmestyy suomeksi. Mielenkiintoista on, että esimerkin mukaan suomalaisessa artikkelissa on huomioitu paremmin kirjailijan teoksia englannintanut kuin suomentanut kääntäjä.

(24) Suomentajalla on nimi. Sen soisi näkyvän kulttuuriuutisoinnissa. (HS 8.2.2018)

(25) Suomennoksiakin on ”ilmestynyt”, mutta kääntäjistä mainittiin nimeltä ainoastaan Han Kangin teoksen englannintaja. (HS 8.2.2018)

Käännösuutisoinnin kritisointi -kategorian yhden artikkelin kritiikki antaa käännösalaan negatiivisen vaikutelman. Kirjoittajan tarkoitus on kuitenkin ollut parantaa kääntäjien asemaa, mikä voi tulevaisuutta ajatellen johtaa positiivisiin vaikutuksiin. Nykyhetken tilanteessa on kuitenkin selvä ongelma, jonka mielipidekirjoitus nostaa esiin.

Muun muassa Venutin (1995, 1–2; ks. luku 2) mukaan käännökset saavat parhaan vastaanoton, kun kääntäjä pysyy mahdollisimman näkymättömänä. Se ettei kääntäjien nimiä kuitenkaan mainita käännösteosten yhteydessä, estää kaikista pienimmänkin näkyvyyden, jonka kääntäjä voi saada. Tiittulan mukaan kääntäjän näkyvyys ja työn arvotus kulkevat käsi kädessä. Hänkin on kuitenkin huomionut, että välillä mediassa teokset ikään kuin vain ilmestyvät suomeksi. (Ks. luku 2; Tiittula 2001, 341.)

Mielipidekirjoitus saa tukea myös Penttilältä (2013), joka on tutkimuksessaan huomannut, että kaunokirjallisuuden kääntäjiä ei tosiaan mainita aina nimeltä. Hän kuitenkin huomauttaa, että kaunokirjallisuuden kääntäjien julkisuuskuva on verrattain hyvä alan sisällä tarkasteltuna. (Ks. luku 2; Penttilä 2013, 278–279.) Kaunokirjallisuuden kääntäjien nimet mainitaan useimmiten mediassa, ja heidän työtään huomioidaan. Esimerkiksi tekniikan tai hallinnon aloilla toimii kääntäjiä paljon enemmän, eikä heidän työtään huomata juurikaan. Näkyvyys on siis suhteellista myös alan sisällä. Koska kaunokirjallisuuden kääntäjät ovat kuitenkin totutusti olleet näkyvillä, on hienoa, että näkyvyyttä osataan vaatia myös jatkoa ajatellen.

Käännösuutisoinnin kritisointi on hedelmällistä käännösalan kannalta katsottuna. Siksi onkin tärkeää, että mielipidekirjoitus on julkaistu, vaikka se kritisoikin myös sen julkaisevaa lehteä. Negatiivisellakin kirjoituksella voi olla positiivinen vaikutus ainakin kääntäjien näkyvyyteen ja jopa koko kääntäjäkunnan imagoon, johon vaikuttavat myös esimerkiksi muiden mielipiteet alasta (ks. 3.3; Uimonen & Ikävalko 1996, 190). Lopulta lukijat saattavat huomioida kääntäjiä enemmän, vaikka lehden sisältöön ei tulisikaan muutosta.

5.12 Yhteenveto

Analysoitavana oli yhteensä 52 artikkelia, joista 34 oli suomalaisesta *Helsingin Sanomista* ja 18 ruotsalaisesta *Dagens Nyheteristä*. HS:n artikkelit jakautuivat tasaisesti vaikutelmiltaan, sillä niistä 13 oli käännösalan kannalta positiivisia, 11 neutraalia ja 10 negatiivisia. DN:n artikkelit olivat vaikutelmiltaan selvästi yksipuolisempia. Niistä yli puolet eli 11 kappaletta olivat neutraaleja, minkä lisäksi joukossa oli viisi positiivista ja kaksi negatiivista artikkelia. Vaikutelma kääntäjien mielikuvasta, maineesta ja imagosta on aineiston perusteella enimmäkseen neutraali Ruotsissa. Suomessa on puolestaan selvästi enemmän hajontaa. Artikkelien vaikutelmien jakautuminen on esitetty helpommin vertailtavassa muodossa taulukossa 10.

Käännösuutisointi vaikuttaa olevan Suomessa runsasta ainakin Ruotsiin verrattuna. Analysoitavana oli vain yksi lehti kummastakin maasta, mutta ne ovat maidensa suurimmat päivälehdet. Niiden tutkiminen ei tietenkään kerro koko kuvaa maiden käännösuutisoinnin tilasta, vaikka suuntaviivat ovatkin löydettävissä. Käännösuutisoinnin määrässä on suuri ero, minkä lisäksi se eroaa laadussaan: suomalaisissa artikkeleissa on lähes sama määrä positiivisia, neutraaleja ja negatiivisia, ruotsalaisista suurin osa on neutraaleja. Alalle voi olla hyväksi

neutraali suhtautuminen, mutta ääripäiden tuominen esiin saattaa yhtä hyvin vaikuttaa positiivisesti käsitykseen alasta.

Taulukko 10. Aineiston artikkelien antamat vaikutelmat käänösälasta

Vaikutelma	HS	DN
Positiivinen	10	4
Neutraali	14	11
Negatiivinen	10	3

Eniten käänösäalan kannalta positiivisia artikkeleita oli kategoriassa Kääntäjän merkkipäivä, jonka kaikki neljä artikkelia antoivat käänösälasta positiivisen vaikutelman. Kääntäjien muistokirjoitukset olivat puolestaan aineiston neutraaleimpia. Uusi käänösäteos -kategoriassa oli kaikista eniten negatiivisia artikkeleita eli viisi kappaletta. Prosentuaalisesti negatiivisimmin kääntämisestä kirjoitetaan kuitenkin tekstittämisen yhteydessä. Kategorian viidestä artikkelista neljä antaa alasta negatiivisen vaikutelman ja yksi on neutraali.

Kaunokirjallisuuden kääntäminen on selvästi näkyvin kääntämisen muoto päivälehtiartikkeleissa. 52 artikkelista noin puolet käsittelee kääntämistä nimenomaan kaunokirjallisuuden kääntämisen kautta. Koskinen (2007, 335; ks. luku 3) onkin todennut, että kaunokirjallisuuden kääntäjien näkyvyys on kaikista huolimatta melko hyvä muihin kääntämisen aloihin verrattuna (ks. luku 3; vrt. Penttilä 2013, 278–279). Aineistosta kuitenkin selvisi, että kaunokirjallisten teosten kääntäjätäkään eivät aina välttämättä saa edes nimeään käännettyä teosta käsittelevään artikkeliin. Toisaalta kaunokirjallisuuden kääntäjien osalta voidaan olla tyytyväisiä heidän saamastaan näkyvyydestä, vaikka toisaalta sekään ei aina ole kovin kummoista.

Kaunokirjallisuuden kääntämistä käsittelevien artikkelien sävy vaihtelee yllättävän paljon sen mukaan, miten käännettävään teokseen suhtaudutaan. Uudelleenkäännökseen tai muuten merkittäväksi luonnehditun teoksen käännökseen yhteydessä käänösäalaa kuvaillaan paljon positiivisemmin kuin niin sanotusti tavallisesta käänösäteoksesta tai kääntämisestä kirjoitettaessa. On toisaalta ymmärrettävää, että positiivinen huomio jakautuu myös muihin tekijöihin kuin vain käännettävään teokseen. Se vaikuttaa hieman erikoiselta, sillä voitaisiin

kuvitella, että jo valmiiksi tuttua tai tärkeää teosta käsiteltäessä ei jäisi niin paljon palstatilaa muille tekijöille, kuten kääntäjille.

Siinä missä arvostetut käännoasteokset nostavat vaikutelmaa koko käännoalasta, yksittäisten kääntäjien arvostus ei sitä välttämättä tee. Yhden kategorian artikkelit nostavat kääntäjiä merkkihenkilöiksi, mutta vaikutelma käännoalasta ei silti ole erityisen positiivinen. Käännoala saattaa tehdä kääntäjistä julkimoita, mistä Jaana Kapari-Jatta on hyvä esimerkki. Julkisuuteen pääsevien kääntäjien vastuulla onkin osittain toimia koko alan puolestapuhujina, mikä ei ole välttämättä kovinkaan kiitollinen rooli.

Palkinnot tuovat lähtökohtaisesti aina positiivista näkyvyyttä. Näin on myös aineiston artikkeleissa. Kääntäjäpalkinnoista kertovat artikkelit ovat mukana luomassa positiivista vaikutelmaa käännoalasta, sillä uutisointi lisää palkinnon arvoa levittämällä siitä tietoa. Yhden tahon osoittama arvostus saattaa hyvinkin nostaa arvostuksen määrää myös muissa. Siinä HS on onnistunut uutisoimalla neljästi vuoden aikana kääntäjien palkitsemisista. DN:ssä kääntäjäpalkinnot eivät kuitenkaan näkyneet kertaakaan, minkä voisi tuomita negatiiviseksi käännoalan kannalta. Kuten Uimonen ja Ikävalko huomauttavat, mediasta poissa pysyminen saattaa vaikuttaa yhtä paljon kuin siellä oleminen (ks. luku 3; Uimonen & Ikävalko 1996, 190).

Tekstittäminen saa aineiston perusteella selvästi vähemmän huomiota kuin esimerkiksi kaunokirjallisuuden kääntäminen. Vähäisten artikkelien antama vaikutelma on vielä pääosin negatiivinen vaikkakin todenmukainen. Huono palkka, ajanpuute ja muut tekstityksiä rajoittavat tekijät aiheuttavat haasteita. Myös Penttilä (2013, 278–279; ks. luku 2) on huomioinut, että muun muassa tekstittäminen saa vähemmän näkyvyyttä kuin kaunokirjallinen kääntäminen, jonka näkyvyys ei myöskään ole käännoalan kannalta aina onnistunutta.

Tekstittämisen lisäksi myöskään tieteen kääntäminen ei saa aineiston mukaan suurta huomiota. Tieteellisiä tekstejä kuitenkin käännetään, vaikka kääntäjä ei aina olisikaan ammattikäntäjä vaan tieteenalan ammattilainen. Esimerkiksi Suomessa ja Ruotsissa on sellainen tilanne, että tiedettä ei tehdä välttämättä omalla äidinkielellä, sillä varsinkin englanti on syrjäyttänyt pienempiä kieliä. Se ei kuitenkaan poista sitä tarvetta, että tavallisten kansalaistenkin pitäisi pystyä saamaan tietoa omalla kielellään. Sen tarpeen pystyvät täyttämään tieteenalojen ammattilaiset yhdessä ammattikäntäjien kanssa, joilta löytyy osaamista kielten välillä työskentelemisestä ja termityöstä.

Media on taloudellinen toimija, jonka puitteissa erityisesti mainonta on suuressa roolissa (ks. luku 3; Silverstone 1999, 4). Mediassa taistelevat hyvät ja huonot mielikuvat, minkä vuoksi on

edullista, että nykypäivän toiminnasta puhutaan positiiviseen sävyyn (ks. luku 3; Hurmeranta & Pietilä 2008, 51). Käännösalan kannalta ei ole kuitenkaan pelkästään hyväksi, että uusia käännöksiä kehitetään vanhojen kustannuksella. Vanhat käännökset eivät ole nimittäin aina huonoja, vaan ne on tehty eri aikaan ja eri ihmisille sopiviksi.

Muun muassa Stöckell (2007, 453; ks. luku 2) on huomionnut, että kääntäjät saattavat tyytyä vähäiseen tai täysin olemattomaan näkyvyyteen. Samalla on kuitenkin tähdätty myös kääntäjien näkyvyyden parantamiseen. Ketään ei voi tietenkään pakottaa julkisuuteen, eikä kääntäminen olekaan lähtökohtaisesti julkinen ammatti. Jos kääntäjälle kuitenkin tarjotaan mahdollisuutta näkyä julkisuudessa, olisi alan kannalta hyvä niin sanotusti tarttua tilaisuuteen. Mediavälitteinen julkinen kuva on esimerkiksi kääntäjyhteisön kannalta tärkeä, koska sillä on vaikutuksia yhteisön arvostukseen, toimintaedellytyksiin ja mahdollisuuksiin (ks. luku 3; Seppänen & Väliaverron 2014, 170). Media pystyy pelkillä aihevalinnoilla nostamaan joitakin asioita toisia tärkeämmiksi (ks. luku 3; Masterman 1991, 3–5).

Käännösuutisointia kritisoitiin jyrkästi yhdessä aineiston mielipidekirjoituksessa. Vaikka mielipidekirjoitukset eivät olekaan lehden omaa tuotantoa, lehden pitää kuitenkin hyväksyä ne osaksi, joten sisällytin kääntämistä koskevat kirjoitukset tutkimukseeni. Tässä tapauksessa kritiikki vieläpä kohdistuu myös HS:n omiin kirjoituksiin käännöskirjallisuudesta. Vaikka kritisoiva teksti antaakin negatiivisen vaikutelman käännösosalasta, sillä voi olla positiivisia vaikutuksia alan tulevaisuutta ajatellen. Epäkohdat pitäisi saada korjattua, ja mikäli alan toimijat eivät siihen itse puutu, on hienoa saada tukea alan ulkopuolelta.

Lehtiartikkeleissa käsitellään käännösalaä ekstratekstuaalisella tasolla eli käännetyistä tekstistä irrallaan (ks. luku 2; Koskinen 2000, 99). Yksi artikkeli kuitenkin nostaa esiin myös kääntämisen paratekstuaalisen tason, mikä tarkoittaa, että artikkeliin on sisällytetty ote kääntäjän kirjoittamista alkusanoista erääseen kaunokirjalliseen teokseen. Sitä voisi käyttää laajemminkin nostamaan kääntämisen arvostusta.

Käännösoikeudet saattavat myös nostaa kääntämisen otsikoihin. Silloin on usein kyseessä teos, joka on koettu tärkeäksi jo ennen julkaisemistaan. Käännösoikeudet eivät varsinaisesti kosketa yksittäistä kääntäjää, mutta ne ovat olennainen osa käännösalaä. Kustantamojen on huolehdittava käännösoikeuksien hankkimisesta, jotta teos voidaan julkaista uudella kielialueella. Käännösoikeuksista kertova uutisointi ei aineiston perusteella juurikaan muokkaa käännösalan yleisvaikutelmaa, joten määrittelen sen luonteeltaan neutraaliksi.

Vaikka kategorioiden vaikutelmat muodostuivat lähtökohtaisesti artikkelien perusteella, päätin kahden kategorian kohdalla määrittää kategoriakohtaisen vaikutelman. Nämä kategoriat ovat Kääntäjän muistokirjoitus ja Kääntäjän merkkipäivä. Molemmissa on kyse yksittäisen kääntäjän elämäntapahtuman huomioimisesta, mikä ei varsinaisesti vaikuta koko käännösalaan. Muistokirjoitukset ovat vaikutukseltaan neutraaleja, sillä ne eivät kerro juurikaan käännösalasta, minkä lisäksi ne korostavat turhankin paljon vaikkakin ymmärrettävästi vainajan positiivisia puolia. Kääntäjän merkkipäivää käsittelevät artikkelit ovat sen sijaan positiivisia myös käännösalan kannalta, vaikka ne keskittyvät yksittäisiin kääntäjiin.

Yksi kiinnostava tarkastelun kohde on kääntäjän toimijuus. Sitä ajatellen näkyvyys ei ole välttämätöntä, vaikka se olisikin yksi tapa vaikuttaa (ks. luku 2; Paloposki 2008, 12). Alan arvostuksen kannalta olisi hyvä, että kääntäjien ammattikunta tiedostettaisiin paremmin. Vanha, näkymättömyyttä korostava ihanne, painotti sitä, että kääntäminen tapahtuisi ikään kuin itsestään (ks. luku 2; Koskinen 2007, 334). Kääntäjien arvostusta voidaan kuitenkin yrittää parantaa pyrkimällä pois vanhasta ihanteesta ja lisäämällä näkyvyyttä kaikin puolin (ks. luku 2; Ruokonen 2013, 336).

Onko kaikenlainen näkyvyys sittenkään hyväksi esimerkiksi juuri käännösalalle? Sitä ei juurikaan ole kommentoitu, mutta argumentteja voidaan löytää sekä puolesta että vastaan. Toisaalta pelkkää uutisointivalintaa voidaan pitää median taholta arvottavaksi toiminnaksi, mitä se tietyllä tavalla onkin. (Ks. luku 3; Masterman 1991, 3–5.) Sen näkökulman mukaan myös negatiivinen näkyvyys saattaa olla positiivista. Toisaalta vaikutukset mielikuvaan, maineeseen ja imagoon saattavat olla kuitenkin parempia, jos jokin tietty aihe saa vähemmän mutta kokonaisuudessaan positiivisempaa näkyvyyttä.

6 Päätelmät

Olen tutkinut pro gradu -tutkielmassani sanomalehtiartikkelien luomaa vaikutelmaa käänösälästä. Tutkimuksen aineistoksi valikoitui vuodelta 2018 käänösälää käsitteleviä artikkeleita, joita olen analysoinut sisällönanalyysin keinoin. Aineisto on kerätty Suomen ja Ruotsin suurimmista päivälehdistä eli *Helsingin Sanomista* ja *Dagens Nyheteristä*. Aineiston lopullinen koko on 52 artikkelia, joista 34 on HS:sta ja 18 DN:stä. Aineisto on kahdesta maasta, sillä tarkoituksena on ollut myös vertailla kyseisten maiden käänösäläsuutisointia. Vaikka tutkimuksen kohteena onkin vain kahden lehden vuosikerrat, niistä on mahdollista löytää suuntaviivoja maiden valtamedian käänösäläsuutisoinnin nykytilasta.

Jo artikkelien lukumäärän perusteella voidaan todeta, että käänösäläsuutisoinnissa on maiden välillä suuri ero. HS:n artikkelien lähes kaksinkertainen määrä DN:iin verrattuna kertoo sen, että kääntäminen saa paljon enemmän näkyvyyttä Suomessa kuin Ruotsissa. Pelkän kirjoitusmäärän perusteella voitaisiin sanoa, että vaikutelma käänösälästä on Suomessa paljon parempi kuin Ruotsissa, mutta vaikutelma muodostuu ennen kaikkea myös artikkelien laadusta eli sisällöstä.

Sisällönanalyysissa artikkeleista muodostui 11 kategoriaa sen mukaan, mitkä teemat ovat antaneet kääntämiselle päivälehden nostavaa näkyvyyttä. Suomalaisia artikkeleita jakautui kaikkiin kategorioihin, mutta ruotsalaisia oli vain seitsemässä. Se tarkoittaa toisaalta sitä, että suomalainen käänösäläsuutisointi on ruotsalaista monipuolisempaa. Toisaalta on kuitenkin todettava, että mikään kategoria ei ole lähtökohtaisesti sellainen, etteikö niihin voisi kuulua sekä suomalaisia että ruotsalaisia artikkeleita. Käänösäläsuutisointi on siis hyvin samanlaista molemmissa maissa, vaikka tähän tutkimukseen löytyi enemmän suomalaisia kuin ruotsalaisia esimerkkejä.

Käänösälän esiintyminen päivälehtiutisoinnissa on positiivista alan kannalta, sillä se vähintäänkin herättää keskustelua ja pitää alan näkyvillä. Ei voida kuitenkaan lähteä siitä ajatuksesta, että pelkkä mediaesiintyminen olisi positiivista. Siksi päätin arvioida pelkän esiintymisen mahdollisimman neutraaliksi, mikä jätti tilaa uutisoinnin sisällön arvioimiselle. Pelkkä lehtinäkyvyys ei siis vaikuttanut siihen, millaiseksi annetut vaikutelmat on arvioitu kunkin kategorian yhteydessä.

En ole huomioinut tutkielmassani median siirtymistä verkkoon, minkä vuoksi on mahdollista ja oikeastaan luultavaakin, että kääntämisestä on uutisoitu paljonkin enemmän lehtien

verkkosivuilla. Tutkielman rajallisuus johti kuitenkin siihen, että kaikkia julkaisuja ei ollut mahdollista huomioida. Yksi mielenkiintoinen tutkimus voisi toki olla sellainen, jossa verrattaisiin painetun lehden ja verkkoversion uutisartikkeleita samasta aihepiiristä. Painetun lehden julkaiseminen on ymmärrettävästi kalliimpaa, minkä takia siihen pääseminen voidaan kokea jonkin verran arvokkaammaksi kuin verkkouutiseksi päätyminen. Siksi päädyin tutkimaan nimenomaan painettuja päivälehtiä.

Tutkielmassani ei myöskään oteta kantaa siihen, miten artikkelit tulevat vaikuttamaan käännösalan julkisuuskuvaan. Näkökulma on vahvasti tässä päivässä, minkä lisäksi saatetaan lyhyesti sivuta mahdollisia vaikutuksia. Negatiivinenkin artikkeli saattaa lopulta johtaa alan kannalta positiivisiin lopputuloksiin, mutta vaikutelma on kuitenkin negatiivinen juuri tällä hetkellä. Negatiivinen julkisuus ei siis välttämättä ole pelkästään huonoa maineelle, vaan se voi herättää hyvää keskustelua esimerkiksi alan palkkauksesta.

Ruotsin käännösuutisointi on aineiston perusteella useimmiten neutraalia; Suomessa se puolestaan vaihtelee paljon. Negatiivinenkin julkisuus voi olla hyvää julkisuutta. Neutraalilla ja myös positiivisella näkyvyydellä saattaa sen sijaan olla passivoiva vaikutus. Negatiiviset artikkelit voivat auttaa kohentamaan käännösalan asemaa, jos ja kun alalla on aitoja ongelmia. Positiivinen julkisuuskuva olisi varmasti mukavampi, mutta pelkät positiiviset uutiset eivät saa toimimaan mahdollisten epäkohtien korjaamiseksi.

Neutraali uutisointitapa saattaa vaikuttaa uutisoinnin kohteen näkökulmasta parhaalta, sillä siihenhän mediassa nimellisesti pyritäänkin. Media on kuitenkin tietoinen toimija monine ulottuvuuksien, mikä tarkoittaa, että se ei voi olla täysin vaikutusten ulottumattomissa. Koska pelkkä aihevalinta on vallankäyttöä, artikkelien sisältöön on myös mahdollista vaikuttaa. Vaikuttamisen ei tarvitse olla positiivisen näkyvyyden edistämistä, sillä se ei palvelisi alaa. Kaikista paras taktiikka on asioista kertominen rehellisesti.

Kaunokirjallinen kääntäminen saa selvästi eniten lehtinäkyvyyttä, sillä noin puolet artikkeleista käsitteli juuri sitä kääntämisen muotoa. Kaunokirjallisuuden kääntäjillä on ryhmänä vahvin julkisuuskuva, mikä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kaunokirjallisuuden kääntäminen olisi parhaiten palkattua. Käännöskirja-arvosteluista voisi hyvin tehdä oman tutkimuksensa, sillä niitä on molemmissa lehdissä runsaasti. Valitsin omaan tutkielmaani vain sellaisia arvosteluita, joissa kääntäminen oli nostettu otsikkoon tai muuten selvästi mainittu tekstin alkupuolella. En myöskään halunnut aineistoni olevan kovin yksipuolinen, mihin kaikkien käännöskirja-

arvostelujen sisällyttäminen aineistoon olisi johtanut. Kuten Koskinen (2007; ks. luku 2) on muun muassa todennut, kirja-arvostelut noudattavat usein vieläpä samaa kaavaa.

Yksi tärkeä syy sille, miksi kääntäminen ei näy kovin paljon päivälehdissä, on varmasti se, että se ei kiinnosta suurta yleisöä. Kiinnostuksen puute ei toisaalta ole median vika, vaikka media pystyykin toisaalta vaikuttamaan esimerkiksi lukijoiden kiinnostuksen kohteisiin. Käännösosalalla toimivat ovat myös ajoittain pyrkineet tekemään kääntämisestä näkyvämpää – sekä tekstin sisällä että itse käännösprosessin ulkopuolella. Julkisuus ei tietenkään ole välttämättömyys käännösosalalle, mutta se voi tutkitusti parantaa alan työoloja. Kääntäjät voisivat jonkin verran toimia näkyvyyden lisäämiseksi, vaikka siitä ei välitöntä henkilökohtaista hyötyä olisikaan. Ryhmän etu vaikuttaa kuitenkin lopulta yksilöönkin.

Tutkielmani käsittelee kääntämisen sosiaalista ulottuvuutta, sillä vaikutelmia kääntäjistä ja käännöksistä etsitään alasta kertovista lehtiartikkeleista. Kääntämisen sosiologia nostaa muutenkin esiin kääntäjien vastuuta sekä heidän rooliaan ja asemaansa yhteiskunnassa. Alalle kuin alalle olisi positiivista omata hyvä julkisuuskuva, maine ja imago, mikä helpottaisi alalla toimimisen kannattavuutta.

Aikaisemmissa tutkimuksissa on selvinnyt, että uudelleenkäännöksiin suhtaudutaan positiivisemmin kuin vanhoihin käännöksiin. Oma tutkielmani tuki huomiota. Uudet käännökset koetaan usein paremmiksi oikeastaan vain siksi, että vanhoja pidetään automaattisesti vanhentuneina ja sen vuoksi huonoina. Sellaista näkökulmaa ei kuitenkaan tulisi suosia, sillä vanhoillakin käännöksillä on varmasti ollut paikkansa. Negatiivinen suhtautuminen voi johtua käännösalan ulkopuolisten tietämättömyydestä, mikäli kuvitellaan, että uudelleenkäännöksiä tehdään vain vanhojen virheiden korjaamiseksi. Se ei pidä paikkaansa, vaan uusia käännöksiä pitäisi kohdella omina kokonaisuuksinaan.

Yleisön tietämättömyys on yksi asia, johon taitavammalla käännösuutisoinnilla voitaisiin vaikuttaa. Tekstittämis-kategoriaan (kts. luku 5.5) kuuluu esimerkiksi artikkeli, joka kertoo katsojien tuhtumisesta rasistiseen sanaan Ylen ohjelmatekstityksessä. Kääntäjä olisi tietenkin voinut sensuroida kyseisen sanan, mutta se ei olisi ollut oikein ainakaan ohjelman tekijöiden kannalta. Rasistista ja muuta kyseenalaista sisältöä voi olla ja oikeastaan tulisikin olla esimerkkinä siitä, mitä on ollut ja mitä valitettavasti on vieläkin olemassa. Luultavasti kyseessä oleva käännös on välittänyt ohjelman sisällön oikein, kun katsojat ovat alkaneet pohtia sitä tarkemmin.

Kaunokirjallisuuden kääntämistä käsittelevää uutisointia on pitänyt arvioida hieman eri kriteerein kuin muuta kääntämisuutisointia. Kaunokirjallisten teosten kääntäjät saavat usein nimensä lehteen käännöskritiikin yhteydessä. Siksi jo nimen puuttuminen voidaan arvioida negatiiviseksi alan kannalta. Siinä mielessä on mahdollista, että kaunokirjallisuuden kääntäjät ovat tottuneet mahdollisesti liian hyvään. Muilla kääntämisen aloilla medianäkyvyys on paljon vähäisempää, eikä siihen myöskään kohdistu samanlaisia odotuksia. Esimerkiksi tekstittäjien nimet näkyvät useimmiten elokuvien tai televisio-ohjelmien tekstitysten lopussa, mutta niitä ei odoteta mainittavan lehdissä. Kuten monessa kohdassa on todettu, kaunokirjallisten kääntäjien julkisuuskuva on alan parhaimmista, vaikka se ei varsinaisesti heijastu ainakaan kyseisen kääntämisen muodon palkkaukseen.

Käännösuutisointi antaa enimmäkseen neutraalin vaikutelman käännösalaista. Varsinkin ruotsalaisen DN:n artikkelit ovat neutraaleja. Suomalaisen HS:n artikkelit vaihtelevat enemmän vaikutelmaltaan. Toisaalta ei voida ajatella, että positiiviset ja negatiiviset artikkelit ikään kuin kumoaisivat toisensa tehden yleisvaikutelman neutraaliksi. Toisaalta voidaan kuitenkin todeta, että ne esittelevät sekä hyviä että huonoja puolia käännösalaista. Kokonaisvaikutelma on siten neutraali, että ala voi hyvin, vaikka erinäisiä vaikeuksiakin on. Uutisartikkeleiden määrä voidaan myös tulkita eri tavoin. Koska julkisuus luo positiivisia edellytyksiä esimerkiksi käännöstoiminnalle, Suomen tilannetta voidaan pitää parempana artikkelien kaksinkertaiseen määrään vedoten. Artikkelien monipuolisuus puhuu myös sen puolesta, että käännösala voi paremmin Suomessa kuin Ruotsissa.

Vaikka olen pyrkinyt olemaan tutkielmassani mahdollisimman puolueeton, joihinkin ratkaisuihin on varmasti vaikuttanut se, että olen käännöstieteen opiskelija. Penttilä (2013; ks. luku 2) huomauttaakin, että kääntäjät [ja käännösalan opiskelijat] arvioivat uutisointia puolueellisesti. Niin varmasti onkin, mutaa samalla voidaan kysyä, onko väärin vaatia edes vähän huomiota osakseen. Alan ulkopuoliset toimijat alkavat tuskin yhtäkkiä toimia käännösalan puolestapuhujina. Pieni puolueellisuus – vaikkakin tahaton – lienee käännösalan tutkimuksissa sallittua.

Lähdeluettelo

Primaarimateriaali

Dagens Nyheter 26.1.–29.12.2018

Helsingin Sanomat 14.1.–17.12.2018

Sekundaarilähteet

Alasuutari, Pertti 2001. *Laadullinen tutkimus*. 3. uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.

Arrojo, Rosemary 1997. The “death” of the author and the limits of the translator’s invisibility. Teoksessa: Mary Snell-Hornby, Zuzana Jettmarová & Klaus Kaindl (toim.), *Translation as intercultural communication: selected papers from the EST congress – Prague 1995*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 21–32.

Aula, Pekka & Jouni Heinonen 2002. *Maine: menestystekijä*. Helsinki: WSOY.

Bassnett, Susan 2002. *Translation studies*. 3. painos. Lontoo: Routledge.

Bladh, Elisabeth 2015. Översättarens synlighet. Teoksessa: *En dag i Dublin. Om James Joyces Ulysses*. Göteborg: LIR.SKRIFTER.VARIA, 189–207.

Bonnier 2019. Om oss: Historia. Saatavilla: <https://www.bonnier.com/sv/page/historia>. [Luettu 12.2.2020]

Broman, Niina 2014. *Runotyöstä intohimon papittareksi: kirjailija Aila Meriluodon julkisuuskuva naistenlehdissä vuosina 1960–2010*. Tampereen yliopisto, pro gradu -tutkielma.

Chesterman, Andrew 2006. Questions in the sociology of translation. Teoksessa: João Ferreira Duarte, Alexandra Assis Rosa & Teresa Seruya (toim.), *Translation studies at the interface of disciplines*. Amsterdam, Philadelphia: J. Benjamins Pub. Co, 9–27.

Chesterman, Andrew 2007. Bridge concepts in translation sociology. Teoksessa: Michaela Wolf & Alexandra Fukari (toim.), *Constructing a sociology of translation*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 171–187.

Dagens opinion 2019. DN – fortsatt lönsamt men små marginaler. Saatavilla: <http://dagensopinion.se/artikel/dn-fortsatt-lonsamt-men-sma-marginaler/>. [Luettu 12.2.2020]

Dam, Helle & Karen Kornig-Zethsen 2008. Translator status: a study of Danish company translator. *The Translator* 14:1, 71–96.

Eskola, Antti 1975. *Sosiologian tutkimusmenetelmät II*. 2. painoksen muuttamaton lisäpainos. Helsinki: WSOY.

Eskola, Jari & Juha Suoranta 2005. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. 7. painos. Vastapaino: Tampere.

- Granroth, Meiju 2017. *Kääntäjien näkyvyys ja mediavälitteinen julkisuuskuva: vertailussa kielen ammattilehti ja laajalevikkinen päivälehti*. Tampereen yliopisto, pro gradu -tutkielma.
- Hankaniemi, Mariaana 2015. *Lastensuojelun julkisuuskuva: diskurssianalyysi lastensuojelusta julkisena palveluna mediassa*. Tampereen yliopisto, pro gradu -tutkielma.
- Hirvelä, Anu 2013. *Sosiaalityöntekijän julkisuuskuva mediassa: diskurssianalyysi Helsingin Sanomien vuoden 2010 artikkeleista*. Tampereen yliopisto, pro gradu -tutkielma.
- Hurmeranta, Markku & A-P Pietilä 2008. *Hallitse mediapeli [muuten media hallitsee sinua]*. Helsinki: Infor Oy.
- Kantar 2017. Suomalaisen mediapäivä jo lähes kahdeksan tuntia. Saatavilla: <https://www.kantar.fi/uutiskirje/2017/suomalaisen-mediapaiva>. [Luettu 12.2.2020]
- Karvonen, Erkki 1999. *Elämää mielikuvayhteiskunnassa: imago ja maine menestystekijöinä myöhäismodernissa maailmassa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Katajamäki, Satu 2009. *Vastaanottavan yleisön käsitykset ruututekstien konventioista*. Tampereen yliopisto, pro gradu -tutkielma.
- Kinnunen, Tuija & Kaisa Koskinen 2010. Introduction. Teoksessa: Tuija Kinnunen & Kaisa Koskinen (toim.) Translator's agency. Tampere: Tampere University Press, 4–10.
- Kokkonen, Hanna 2012. *Taiteilijoiksi kelpuutetut? Kääntäjien julkisuuskuva suomalaisissa päivälehdissä*. Tampereen yliopisto, pro gradu -tutkielma.
- Koskinen, Kaisa 2000. *Beyond ambivalence: Postmodernity and the ethics of translation*. Tampereen yliopisto, väitöskirja.
- Koskinen, Kaisa 2007. Kääntäjän kaksoisiteet – kirjallisuuden kääntäjän rooli ja asema 2000-luvulla. Teoksessa: Hannu Kalevi Riikonen, Urpo Kovala, Pekka Kujamäki, Outi Paloposki, Satu Höyhtyä & Anne-Maria Latikka (toim.) *Suomennoskirjallisuuden historia 2*. Helsinki: Suomen Kirjallisuuden Seura, 330–337.
- Krippendorff, Klaus 2013. *Content analysis: an introduction to its methodology*. 3. painos. Thousand Oaks: SAGE Publications.
- Kunelius, Risto 2003. *Viestinnän vallassa – johdatus joukkoviestinnän kysymyksiin*. Porvoo WS Bookwell Oy.
- Logrén Anna 2018. *Kuvanveistäjä Eva Ryynäsen julkisuuskuva*. Tahiti 8:1, 63–80. Saatavilla: <https://doi.org/10.23995/tht.69292>. [Luettu 12.2.2020]
- Masterman, Len 1991. *Medioita oppimassa – mediakasvatuksen perusteet*. Helsinki: Hakapaino.
- Media Audit Finland 2019. Levikkitilasto LT2018. Saatavilla: <http://mediaauditfinland.fi/levikit/tilastot/>. [Luettu 12.2.2020]
- Mediekompas 2017. Fakta & statistik kring dagstidningar. Saatavilla: <http://www.mediakompas.se/lektionstips/fakta-statistik-kring-dagstidningar/>. [Luettu 12.2.2020]

MPRT (Myndigheten för press, radio och television) 2019. Medieutveckling 2019 – Mediekonsumtion. Saatavilla:

<https://www.mprrt.se/documents/publikationer/medieutveckling/mediekonsumtion/mediekonsumtion%202019-webb.pdf>. [Luettu 12.2.2020]

Paloposki, Outi 2008. Kääntäjät, koulutus ja kansanvalistus. Teoksessa: Kalle Konttinen, Minna Kumpulainen & Tuija Luokkakallio (toim.) *MikaEL – Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen symposiumin verkkojulkaisu* Vol. 2, 1–14.

Penttilä, Esa 2013. Suomentajan näkyvyys päivä- ja aikakauslehtien kirja-arvioissa. Teoksessa: Maria Eronen & Marinella Rodi-Risberg (toim.) *Haasteena näkökulma, Perspektivet som utmaning, Point of view as challenge, Perspektivitets als Herausforderung*. VAKKI-symposiumi XXXIII 7.–8.2.2013. VAKKI Publications 2. Vaasa, 269–280.

Puurtinen, Tiina 2007. Harry Potter Suomessa. Teoksessa: Hannu Kalevi Riikonen, Urpo Kovala, Pekka Kujamäki, Outi Paloposki, Satu Höyhty & Anne-Maria Latikka (toim.) *Suomennoskirjallisuuden historia 2*. Helsinki: Suomen Kirjallisuuden Seura, 324–327.

Puustinen, Jarmo 2017. *Poliisin imago: eroavatko poliisin ja median näkemykset poliisin imagosta?*. Tampereen yliopisto, pro gradu -tutkielma.

Rask, Pia 2011. *Yleisten kirjastojen julkisuuskuva Suomessa 2008–2010*. Tampereen yliopisto, pro gradu -tutkielma.

Resumé 2017. ”Inom två år har DN fler digitala prenumeranter än på papper”. Saatavilla: <https://www.resume.se/nyheter/artiklar/2017/06/14/inom-tva-ar-har-dn-fler-digitala-prenumeranter-an-pa-papper/>. [Luettu 12.2.2018]

Ruokonen, Minna 2013. Studying translator status: three points of view. Teoksessa: Maria Eronen & Marinella Rodi-Risberg (toim.) *Haasteena näkökulma, Perspektivet som utmaning, Point of view as challenge, Perspektivitets als Herausforderung*. VAKKI-symposiumi XXXIII 7.–8.2.2013. VAKKI Publications 2. Vaasa, 327–338.

Saarenmaa, Laura 2006. Tekijät esiin! Teoksessa: Juha Herkman, Pirjo Hiidenmaa, Sanna Kivimäki & Olli Löytty (toim.) *Tutkimusten maailma – suomalaista kulttuurintutkimusta kartoittamassa*. Vaajakoski: Gummerus.

Sanoma 2019a. Tietoa meistä: Tarinamme. Saatavilla: <https://sanoma.com/fi/tietoa-meista/tarina/>. [Luettu 12.2.2020]

Sanoma 2019b. Tietoa meistä: Tuotteemme. Saatavilla: <https://sanoma.fi/tietoa-meista/tuotteet/>. [Luettu 12.2.2020]

Sanomalehtien liitto 2018. Sanomalehtitieto. Saatavilla: <https://www.sanomalehdet.fi/sanomalehtitieto/>. [Luettu 12.2.2020]

Schreier, Margrit 2012. *Qualitative content analysis in practice*. Lontoo: SAGE Publications.

Seppänen, Janne & Esa Väliaverronen 2014. *Mediayhteiskunta*. 3. painos. Tampere: Vastapaino.

Silverstone, Roger 1999. *Why study the media?* Lontoo: SAGE Publications.

Snell-Hornby, Mary 2006. *The turns of translation studies: new paradigms or shifting viewpoints?* Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

Stöckell, Päivi 2007. Käännöskritiikki tänään. Teoksessa: Hannu Kalevi Riikonen, Urpo Kovala, Pekka Kujamäki, Outi Paloposki, Satu Höyhty & Anne-Maria Latikka (toim.) *Suomennoskirjallisuuden historia 2*. Helsinki: Suomen Kirjallisuuden Seura, 452–458.

Suomala, Sampo 2010. *Poliisin julkisuuskuva Smash Asem -tapahtuman valossa*. Tampereen yliopisto, pro gradu -tutkielma.

Thomson-Wohlgemuth, Gabriele 2004. *A socialist approach to translation: a way forward?* Meta: Journal des traducteurs 49:3, 498–510.

Tiittula, Liisa 2001. Vain kääntämistäkö? Kääntämisen määrittelystä käännöstekstin toimivuuteen. Teoksessa: Mirjaliisa Charles & Pirjo Hiidenmaa (toim.), *Tietotyön yhteiskunta – kielen valtakunta: AFinLAn vuosikirja 2001*. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys AFinLA, 338–357.

Tirkkonen-Condit, Sonja 2007. Kääntämisen tutkimuksen nykysuuntauksia. Teoksessa: Hannu Kalevi Riikonen, Urpo Kovala, Pekka Kujamäki, Outi Paloposki, Satu Höyhty & Anne-Maria Latikka (toim.) *Suomennoskirjallisuuden historia 2*. Helsinki: Suomen Kirjallisuuden Seura, 346–356.

Toiviainen, Ida 2012. *Tulkin ja tulkkauksen julkinen kuva Aamulehden lehtikirjoituksissa 1994–1995 ja 2006–2007*. Tampereen yliopisto, pro gradu -tutkielma.

TU – Medier i Sverige 2018. Saatavilla: <https://tu.se/mediefakta/branschfakta/struktur/>. [Luettu 12.2.2020]

Tuomi, Jouni & Anneli Sarajärvi 2013. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. 10. uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Tuominen, Tiina 2018. Negotiating the boundaries of professional subtitling: the case of Finnish subtitlers and their online community. *HERMES – Journal of language and communication in business* 58, 83–97. Saatavilla: <https://tidsskrift.dk/her/article/view/111674>. [Luettu 12.2.2018]

Uimonen, Risto & Elisa Ikävalko 1996. *Mielikuvien maailma: miten mediajulkisuutta muokataan ja imagoja rakennetaan?* Helsinki: Inforviestintä.

Venuti, Lawrence 1995. *The translator's invisibility: a history of translation*. Lontoo: Routledge.

Vuokko, Pirjo 1993. *Markkinointiviestintä*. Helsinki: WSOY.

Sammanfattning av pro gradu-avhandling

1 Inledning

Översättarna kan inte bestämma över vad som skrivs om dem i medier. Översättarnas synlighet i medier är inte nödvändigtvis stor, vilket betyder att bara några få förekomster i medier skapar en bild av en stor och mångsidig yrkesgrupp. Medietiden är inte meningslös därför att den ofta påverkar en stor grupp av aktörer (Uimonen & Ikävalko 1996, 8). Publiciteten kopplar individen till omgivningen. Den offentliga bilden av översättare är därför betydelsefull för enskilda översättare.

Den offentliga bilden består av uppfattningar. Bra publicitet rubbas inte av sporadiska negativa kommentarer, men återkommande negativ kritik kan försvaga den anmärkningsvärt (Uimonen & Ikävalko). Negativ publicitet påverkar inte alltid bara negativt till exempel översättningsbranschen, utan den kan lyfta fram eventuella fel som borde korrigeras. Att vara utan publicitet påverkar imagen också (Uimonen & Ikävalko 1996, 190). Min uppfattning är att översättningar lättare får negativ än positiv publicitet.

Vi lever i ett samhälle omgärdat av information. Mediernas makt växer och blir alltmer mångsidigare. Media kallas inte utan orsak för fjärde statsmakten. Sociala medier har numera nästan tagit över, men traditionella medier har också kunnat behålla sin plats. I Finland utkommer fortfarande cirka 250 dags- och stadstidningar. Jämfört med folkmängden är det tredje mest i hela världen. 90 procent av finländare läser dagstidningar veckovis om man räknar ihop både tryckta och elektroniska upplagor. (Sanomalehtien liitto 2018.) Dagstidningarna är inte lika populära i Sverige. Trots detta läser två tredjedelar av befolkningen dem varje vecka (Mediekompass 2017).

Jag har bestämt mig att undersöka översättarnas och översättningens synlighet i dagstidningsartiklar därför att medier har inflytande på översättningsbranschens offentliga bild. De som inte jobbar på branschen verkar inte veta mycket om översättning. Enligt tidigare forskning uppskattas översättningsbranschen inte speciellt mycket, men bara få undersökningar har koncentrerat sig på det systematiskt och omfattande (Dam & Kornig-Zethsen 2008, 72). Därför vill jag med min pro gradu-avhandling lyfta fram översättare och översättning genom att reda ut vilka teman som gör att översättning syns i dagstidningar. Eftersom jag studerar flerspråkig kommunikation och översättningsvetenskap undersöker jag gärna översättarnas och översättningens synlighet i dagstidningar.

2 Forskningsfrågor, material och metod

Syftet med avhandlingen är att redogöra för översättarnas och översättningens synlighet i *Helsingin Sanomat* och *Dagens Nyheter*. Avhandlingens syfte är att ta reda på vilka teman som kopplas till översättning eller enskilda översättare i materialet och vilken bild dagstidningarna ger av översättning som fenomen. Jag vill också ta reda på hur man kan tolka det intryck som dagstidningsartiklarna ger av översättningsbranschen. Eftersom jag har samlat in material ur en finsk och en svensk dagstidning kan jag också jämföra situationen i Finland och Sverige. Mina forskningsfrågor är följande:

1. Vilka teman kring översättning och översättare överskrider nyhetströskeln i dagstidningar, och vilket intryck artiklarna ger av översättningsbranschen?
2. Hur skiljer sig översättningsnyheter mellan Finland och Sverige?

En materialbaserad innehållsanalys har oftast ingen hypotes. Eftersom jag har studerat översättningsvetenskap och är intresserad av branschen har jag ändå några förhandsuppfattningar. Därför tror jag att översättning kan behandlas ganska negativt i finländska medier. Jag vet inte hurdan situationen är i Sverige och vill inte göra särskilda gissningar om eventuella forskningsresultat. Det är möjligt att det är lättare att komma ihåg negativa nyheter, och därför tror jag att tonen i nyheterna även i Sverige kan vara mer negativ än positiv. Det blir intressant att se om resultat är förväntade eller om forskningsresultat överraskar mig positivt.

2.1 Material

Jag vill ta upp nyhetsartiklar kring översättning och översättare i både Finland och Sverige. Därför valde jag *Helsingin Sanomat* och *Dagens Nyheter* som mitt forskningsmaterial. De är de största dagstidningarna i respektive länderna. De koncentrerar sig på huvudstadsregionen, men nyheterna och upplagan är spridd över hela landet i både Finland och Sverige. Tidningarnas upplagor är ungefär lika stora även om Sveriges invånarantal är nästan dubbelt så stort som Finlands. Sålunda är mina resultat jämförbara mellan länderna.

Jag har valt att analysera tidningsartiklar från år 2018 för att få relativt nya resultat. Det går inte att generalisera resultaten att gälla all rapportering om översättningsbranschen i respektive länder, men resultaten visar en viss riktning. Jag valde tidningarnas tryckta versioner därför att de fortfarande är lite populärare än elektroniska versioner. Det kan också vara viktigare för

översättarna att få synlighet i den tryckta tidningen än att hamna bara bland webbnyheterna. Mitt forskningsmaterial består av de artiklar som handlar om översättning eller en översättare.

Helsingin Sanomat publicerade 353 tryckta nummer 2018. Sidantalet varierade mellan 52 och 124, och medelsidantalet var 83 sidor. *Helsingin Sanomat* har i genomsnitt 88 artiklar per nummer. Under 2018 publicerades 34 artiklar som behandlade översättning eller en översättare i HS. Översättning syns mest på kultursidorna. *Dagens Nyheter* hade 355 tryckta nummer 2018. Sidantalet varierade lite mera än i HS: mellan 44 och 140. Sidantalet var i medeltal ändå detsamma 83. *Dagens Nyheter* har 83 artiklar per tidning. Det publicerades bara 18 artiklar som handlade om översättning eller en översättare under 2018. Översättning fick mest synlighet på kultursidorna också i DN.

2.2 Metod

De kvantitativa resultaten i en undersökning ger inte alltid en heltäckande bild av det undersökta fenomenet. Därför behövs det kvalitativ analys som avslöjar det som ligger bakom den kvantitativa informationen. Såsom Alasuutari (2001, 31–32) konstaterar, kan kvalitativ och kvantitativ forskning skiljas åt, men det går att tillämpa de båda i ett och samma forskningsmaterial. I kvalitativ forskning ger man ändå inga statistiska generaliseringar, utan kvantiteter används för att visa hur relevanta resultaten är. Alasuutari (2001, 39) tycker att kvalitativ forskning är som att lösa en gåta. Tuomi och Sarajärvi (2013, 22) beskriver i sin tur kvalitativa undersökningar som empiriska studier: man gör tolkningar av materialet och argumenterar. Det går trots allt inte att glömma teorin, utan den hör ihop med både materialinsamling och analys av materialet (Tuomi & Sarajärvi 2013, 68).

I min avhandling använder jag innehållsanalys därför att jag är intresserad av teman som diskuteras kring översättning och översättare i dagstidningsartiklar. Innehållsanalys kan användas i all kvalitativ forskning, och den kan ses som både en enskild metod och en öppen teoretisk ram (Tuomi & Sarajärvi 2013, 91). Innehållsanalys hjälper att ordna materialet kompakt och klart utan att förlora viktig information. Det är en strävan efter att beskriva dokumentens innehåll verbalt. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 108.)

Min innehållsanalys är materialinriktad. Det betyder att analysenheterna lyfts fram från materialet och att de inte väljs i förväg. Tidigare information ska inte påverka analysen och dess resultat, och teorin handlar mest om hur man genomför analysen. Min analys är också probleminriktad eftersom jag utgår ifrån några forskningsfrågor som jag söker svar på. Jag

valde forskningsmetoden efter att jag hade bestämt om forskningsfrågorna och -materialet, vilket är typiskt för probleminriktad analys. (Krippendorff 2013.)

Margrit Schreier (2012) presenterar kvalitativ innehållsanalys (QCA) som är gjord för att systematiskt skapa betydelser ur kvalitativt material. Hon betonar att betydelser inte är färdiga, utan forskaren måste själv utforma dem utgående från sina observationer. Det gäller att definiera ur vilken synvinkel materialet ska granskas eftersom man inte kan beakta alla aspekterna. Forskaren bör fundera på om resultatet i sig är värdefullt eller om det används som en del av en bredare helhet. (Schreier 2012, 2–4.)

Schreier konstaterar att QCA är systematisk på tre sätt: den iakttar hela materialet, den görs alltid på samma sätt och den är konsekvent. QCA är också en flexibel forskningsmetod eftersom den teoretiska referensramen ska byggas utgående från det specifika forskningsämnet. QCA leder till att nämna materialets delar på ett enklare kodningssätt. Schreier delar in innehållsanalysen i åtta delar:

Först (1) definierar man forskningsfrågorna och (2) väljer materialet som skulle ge svar på frågorna. Sedan (3) bygger man ramar för kategoriseringen, vilket hjälper när man börjar (4) kategorisera materialet. I min undersökning är målet att kunna koncentrera varje artikel i materialet i en fras som representerar en kategori. I följande fas (5) testar man den preliminära kategoriseringen då man ser om det är möjligt att tillämpa kategorierna på hela materialet. Nästa steg är att (6) bearbeta de skapade kategorierna vid. När kategoriseringen är färdig och fungerande börjar själva (7) analysen. Till sist (8) tolkar och presenterar man resultaten, vilket ger de slutgiltiga svaren på forskningsfrågorna. (Schreier 2012.)

3 Tidigare forskning och teori

I detta kapitel sammanfattar jag tidigare forskning och teori. Först ska jag presentera vad det har skrivits om översättarnas och översättningens synlighet. Efter detta går jag över till mediernas påverkan och redogör för begreppen *uppfattning*, *anseende* och *image*.

3.1. Översättarnas och översättningens synlighet

Översättningssociologi har blivit alltmer populärare efter millennieskiftet. Den lyfter fram översättarnas ansvar och deras roll och status i samhället. Översättares status och uppfattningar om dem har inte förbättrats trots översättningsvetenskapliga publikationer och översättningsbranschens åtgärder. (Snell-Hornby 2006, 172.) Översättare har ändå blivit ett

intressant forskningsobjekt inom översättningsvetenskap (Kinnunen & Koskinen 2010, 6). Att översätta kräver inte synlighet, men det är ett sätt att påverka (Paloposki 2008, 12).

Översättning består av mera än att översätta från ett språk till ett annat. Tidningsartiklarna berättar åtminstone något om översättning. Artiklarnas innehåll kan påverka översättare och deras arbete samt människornas uppfattningar om översättning. Artiklar skapar också förväntningar som inverkar på översättarnas tänkande och arbete. (Chesterman 2006, 14.) Översättning är inte separat från världen runt oss. Postkolonialistiskt tankesätt ser översättaren som aktiv och inte längre passiv (Bassnett 2002, 9). Det gamla tankesättet gäller dock fortfarande, och översättare måste därför försvara sin existens till och med.

Översättarnas ställning har inte forskats om speciellt mycket. Några undersökningar har dock gjorts där forskarna har redogjort för de intryck som förmedlas av översättning och diskuterat översättarnas yrkesmässiga ställning. Översättare uppskattas rätt så lite, men det kan förbättras med ökad synlighet och större samarbete mellan översättare och andra aktörer. (Ruokonen 2013, 336.) Det finns en vilja bland forskarna att göra översättare mer synliga i medierna, men det har varit svårt eftersom översättare förväntas vara osynliga (Koskinen 2007, 334). Det är också möjligt att översättare inte vill få uppmärksamhet i medier (Koskinen 2007, 336).

Översättare kan vara synliga på tre olika nivåer: på textuell, paratextuell och extratextuell nivå. Den sistnämnda nivån är den viktigaste i min avhandling. Extratextuell synlighet betyder att översättaren behandlas separat från översättningarna. Det kan vara fråga om just en tidningsartikel som handlar om översättning. Publicitet kräver möjligen mest extratextuell synlighet. Att göra översättarna synligare åligger ändå dem andra som arbetar med översättningar. (Koskinen 2000, 99.)

Enligt Stöckell (2007) känner översättare sig arbeta utan uppskattning. Några översättare kan ändå vara nöjda med det (Stöckell 2007, 453). Osynlighet betyder förstås att man inte ens får negativ uppmärksamhet, vilket kan vara helt acceptabelt för enskilda översättare. För branschens skull skulle det dock vara bättre att få uppmärksamhet även om den vore negativ.

Koskinen (2007) tycker att skönlitterära översättare är relativt synliga åtminstone på allmän nivå. Översättare själva tror trots allt att de och deras arbete inte märks (Koskinen 2007, 335). Tiittula (2001, 341) är missnöjd med det hur det skrivs om översättning i medier och betonar att översättares synlighet har en nära anknytning till yrkets uppskattning. Det är möjligt att bli en så kallad översättarkändis, men sådana finns det bara ett fåtal. Ett exempel är Jaana Kapari-Jatta som blev berömd genom att översätta Harry Potter-bokserien (se Puurtinen 2007).

Bokrecensioner är den synligaste delen av dagstidningar ur översättarnas synvinkel. De verkar vara liknande i både Finland och Sverige. Översättarens namn nämns i recensioner, men annars följer de ofta ett visst mönster: skönlitterära översättningar kommenteras i brödtexten antingen berömande eller onödigt negativt. (Se Bladh 2015; Koskinen 2007.) Esa Penttilä (2013) har märkt att översättare nämns i vissa bokrecensioner. Han konstaterar dock att översättarnas synlighet inte är lika dålig som man kanske tror. Skönlitterära översättare kan vara partiska för att kunna bedöma hur det skrivs om översättning. Audiovisuella översättare är till exempel mycket osynligare och blir tvungna att försvara de eventuella fel som inte bara beror på själva översättare. (Penttilä 2013, 278–279.)

Penttilä (2013) har forskat i översättarens synlighet i bokrecensioner. Han har analyserat sitt material med hjälp av textanalys. Han fick reda på att översättare nämns i nästan alla bokrecensioner. Översättningar kommenteras däremot oftast positivt, en fjärdedel av kommentarerna är neutrala och bara 15 procent är negativa. Penttilä konstaterar att översättarens osynlighet inte är en entydig orsak till branschens ringa uppskattning. (Penttilä 2013.)

Kaisa Koskinen (2007) har också forskat i skönlitterära översättarens synlighet. Hon konstaterar att litteraturöversättare är ganska synliga i medier, men de själva tycker att deras arbete inte uppskattas (Koskinen 2007.) En orsak till det kan vara att översättningarna kritiserar ofta på samma sätt: de beskrivs positivt, men i slutet av recensionen lyfts det upp ett enskilt fel (se Koskinen 2007; Stöckell 2007). Stöckell (2007) har dock uppmärksammat att översättarna kan känna sig lyckade om översättningen inte väcker någon speciell uppmärksamhet.

Liisa Tiittula (2001) har koncentrerat sig på översättningens definition och översättningarnas funktionalitet i sin forskning. Hon säger att översättare och så kallade lekmän uppfattar översättning likadant. Översättning definieras ofta utifrån branschen, vilket syns i översättningsuppdrag och översättarens uppskattning. Definitionerna inverkar också på verksamhetens avgränsning och färdiga översättningar. Tiittula tycker att översättare inte uppskattas tillräckligt mycket, utan verksamheten tycks vara mekaniskt arbete. (Tiittula 2001 339–355.)

Minna Ruokonen (2013) har forskat i översättarens status som enligt henne verkar vara på medelnivå eller sämre. Synlighet och samarbete mellan aktörerna har en positiv påverkan medan arbetets externalisering och underleverans inte underlättar översättningsbranschens arbetsförhållanden. (Ruokonen 2013, 327–336.) Bred utbildning och synlighet i en arbetsplats

betyder inte heller att översättare skulle tycka att deras status vore speciellt bra (Dam & Kornig-Zethsen 2008, 93).

Översättares offentliga bild har undersökts i tidigare pro gradu-avhandlingar. Det har kommit fram att översättare beskrivs som språkexperter som uppskattas, men översättningsfel försämrar uppfattningen om översättare. Översättningar kan också anses vara bara ”ett nödvändigt ont”. (Granroth 2017). Det konstateras att skönlitterära översättare är de mest synliga av alla översättare. Översättare tycks också vara en mycket kontroversiell yrkesgrupp. Dagstidningarna berättar om branschens både positiva och negativa realiteter, men även stöder översättare i deras strävanden (Kokkonen 2012.)

3.2 Mediernas påverkan och begreppen uppfattning, anseende och image

Medier skapar och definierar samhällliga samtalsämnen. De bjuder människor på resurser som hjälper dem att forma sin identitet och känna tillhörighet till en kategori. Yrkesgruppens offentliga bild påverkar åtminstone översättarnas verksamhetsbetingelser och möjligheter samt på hur de värderas av andra. Medierna måste använda sin makt för att existera. Makten är inte ond i sig själv, fast den skulle ha negativ påverkan. (Seppänen & Väliverronen 2014, 170–172.)

Samhället är idag ännu mera beroende av både tryckta och elektroniska medier. De har olika delområden: sociala, kulturella, politiska och ekonomiska. Medier undersöks ur den synvinkeln hur de deltar i våra nutida sociala och kulturella liv. Medier är också sociala aktörer som utvecklas snabbt. Även politiska och ekonomiska aspekter är viktiga. (Silverstone 1999, 4.) Medier har kanske mera makt än man kan ana eftersom deras representanter får bestämma över nyhetsämnen. Att få plats i nyheter är redan värdefullt. Medier kan inte anses vara objektiva då de använder sin makt aktivt. Medietexter är konkreta, och de produceras målmedvetet och avsiktligt (Saarenmaa 2006, 144). Publicitet skulle inte vara möjlig utan medier – även för viktiga saker. Medier har makt att justera händelseförlopp och påverka den allmänna åsikten. (Hurmeranta & Pietilä 2008, 13.)

Medier blir alltmer populärare hela tiden men man följer ett enskilt medium färre än tidigare. Finländarna följer medier nästan åtta timmar per dygn varav tryckta dagstidningar tar sju procent och digitala tidningar sex procent (Kantar 2017). Svenskarnas mediekonsumtion är lite mindre, såsom dagstidningskonsumtion (MPRT 2019). Elektroniska tidningar är lite populärare i Sverige än i Finland. Medierna är mångsidiga nuförtiden, och det är även möjligt att grunda ett medium gratis. I praktiken kan vad och vem som helst vara ett medium.

En medieförmedlad *uppfattning* utvecklas i medier där aktören och mottagaren, det vill säga översättare och allmänheten, möts (Karvonen 1999, 78). Mediernas ansvar är att förmedla meddelandena om översättningsbranschen så oförändrade som möjligt. Medierna borde alltså tolka översättarna rätt, så att läsarna ska få en sådan uppfattning om meddelandet som översättarna har velat förmedla. Det är nästan omöjligt att tolkningarna alltid skulle vara korrekta, vilket betyder att uppfattningarna kan bli felaktiga.

Man kan tro att det räcker om man undviker negativ synlighet. Osynligheten inverkar dock också på image och anseende (Uimonen & Ikävalko 1996). Att vara osynlig för medier kan vara neutralt, men det kan trots allt ha negativ påverkan. Att ha ett visst *anseende* är kulturell och social verklighet som kan påverka den offentliga bilden lika mycket som den fysiska existensen gör (Karvonen 1999, 19–20). Människor är i kontakt med fysiska översättningar varje dag, men många är inte medvetna om det. Det kan innebära att rykten och andra hörsägnar om översättning påverkar även mera än de konkreta översättningarna.

Uppfattningar och *image* står kvar i normal mediekonsumtion. Detta gäller åtminstone då ny information stöder den tidigare uppfattningen. Mediernas nyhetsförmedling innebär ett slags kamp mellan olika uppfattningar där vinnare har makten. Image består av aktörens meddelanden och mottagarens förhandsuppgifter kombinerat med andra meddelanden, signaler och impulser. Det är inte aktörens egenskap utan en del av mottagarens medvetenhet. Dagstidningar och andra massmedier inverkar på den utvecklande imageprocessen. Det kräver naturligtvis att media lyfter fram ämnet. (Uimonen & Ikävalko 1996, 19–23, 190.)

4 Innehållsanalysens resultat

Vid min analys har jag velat veta vilka teman som behandlas om översättning och översättare i dagstidningar och vilket intryck artiklarna ger av översättningsbranschen. Dessutom har jag velat ta reda på hur översättningsnyheterna skiljer sig mellan Finland och Sverige. Mitt material har bestått av artiklar om översättning och översättare i *Helsingin Sanomat* och *Dagens Nyheter*. Min metod har varit innehållsanalys och jag har kategoriserat artiklarna enligt teman om översättning som förekommer i dem. Enligt artiklarnas helhetsintryck av översättningsbranschen har jag delat in varje kategori i tre underkategorier: positiv, neutral och negativ. Materialet har bestått av 52 varav 34 är finska och 18 svenska. De innehåller 11 teman, det vill säga 11 kategorier. På grund av att det finns fler finska artiklar i materialet finns det fyra kategorier som bara innehåller finska exempel. Kategorierna verkar annars inte bero på landet eller språket.

Vid själva analysen av uttrycken i artiklarna har jag strävat efter att få reda på hurdant intryck artiklarna ger om översättningsbranschen. Artiklarna i *Helsingin Sanomat* fördelar sig ganska jämnt: det finns 13 positiva, 11 neutrala och 10 negativa artiklar. Artiklarna i *Dagens Nyheter* är mest neutrala (11 stycken). Därtill finns det fem positiva och två negativa artiklar DN. Att skriva om översättning och översättare verkar vara mer neutralt i Sverige, men det är positivt för finska översättare att de syns mer i media än de svenska kollegorna.

Den mest positiva kategorin är *Översättarens bemärkelsedag*. Dess alla fyra artiklar ger positivt intryck av översättningsbranschen. Översättarnas minnesrunor har jag kategoriserat som neutrala. Den mest negativa kategorin är *Ny översättningsverk* som innehåller fem negativa artiklar. Procentuellt sett skrivs det mest negativt om textning eftersom det finns fyra negativa artiklar av fem i denna kategori.

Skönlitterär översättning syns klart mest i dagstidningar. Åtminstone hälften av alla artiklar handlar om just detta. Koskinen (2007, 335) har konstaterat att skönlitterära översättare syns relativt bra i medier jämfört med andra grenar av branschen (jfr Penttilä 2013, 278–279). Det är ändå inte självklart att översättare nämns i tidningsartiklar. Det verkar vara så att till exempel nyöversättningar och andra beaktansvärda översättningar lyfter intrycket av översättning, medan ”vanligare översättningar” inte gör det.

Fast uppskattning av ett visst verk kan lyfta intrycket av översättning, gör det däremot inte uppskattning av en känd översättare. En kategori är *Översättare som framstående person*, och man skulle kunna tänka sig att artiklarna i denna kategori ger ett positivt intryck av hela branschen. Så är det dock inte, utan översättarens uppskattning breder inte ut sig att gälla alla översättare. Översättnings- och översättarpris är dessutom positiva för hela översättningsbranschen. Om man får uppskattning från ett håll kan folk från andra håll också börja tänka mer positivt om en. DN hade inga artiklar om pris år 2018, vilket kan dömas vara negativt för översättningsbranschen. Att stå utanför media kan påverka lika mycket som om man syns där (Uimonen & Ikävalko 1996, 190).

Som sagt får textning mycket mindre plats i media än till exempel skönlitterär översättning. Intrycket blir ännu mera oroande därför att artiklarna oftast är negativa. Dålig lön, tidsbrist och andra faktorer som begränsar arbetet är ändå verkliga och orsakar utmaningar. Ett annat översättningsområde som inte syns mycket i medier är vetenskaplig översättning. Bara två artiklar handlar om det i materialet. Engelskan har blivit vetenskapens språk, men översättning behövs för att man ska kunna bjuda information på nationella språk också.

Positiva och negativa uppfattningar kämpar mot varandra i media, och det lönar sig att ha en god klang (Hurmeranta & Pietilä 2008, 51). Det är ändå inte nödvändigt att berömma nya översättningar på tidigare bekostnad. En av insändarna i materialet kritiserade översättningsnyheter. Texten ger ett negativt intryck av översättningsbranschen, men den kan ha en positiv påverkan i framtiden. Eventuella missförhållanden måste komma fram för att de sedan ska kunna fixas.

Översättare kan vara nöjda med ringa eller icke-existerande synlighet (Stöckell 2007, 453), och man kan inte tvinga översättare att prata i medier. Om man får en möjlighet till publicitet vore det ändå bra för branschens skull att passa på tillfället. Medieförmedlad offentlig bild är viktig för översättare eftersom den påverkar deras uppskattning, verksamhetsbetingelser och framtida möjligheter (Seppänen & Väliverronen 2014, 170). Att få synas i medier gör ämnen redan viktigare i förhållande till andra ämnen (Masterman 1991, 3–5).

Översättningsrättigheter är en kategori. I artiklarna som tillhör denna kategori får en bok synlighet innan den ens publiceras. Rättigheterna är en del av branschen, men nyheter om dem påverkar inte speciellt mycket allmänhetens uppfattningar om översättning. Därför klassificerades artiklarna ifråga som neutrala.

Man behöver inte synas för att man ska kunna översätta, men synligheten är ett sätt att påverka (Paloposki 2008, 12). Branschens uppskattning skulle kunna vara bättre om man visste mera om översättning och översättare. Tidigare var det idealt att översättaren var osynlig (Koskinen 2007, 334). Man behöver ändå försöka bli av med det gamla idealet och öka synligheten på alla sätt (Ruokonen 2013, 336). All synlighet påverkar inte nödvändigtvis positivt, såsom min analys visar. Negativ synlighet kan dock bli positiv till slut. Inverkan på uppfattningen, anseendet och imagen kan ändå vara bättre om ämnet får mindre synlighet, men som är mer positiv i sin helhet.

5 Sammanfattning

Syftet med min avhandling har varit att undersöka hurdan intryck dagstidningar ger av översättningsbranschen. Materialet består av artiklar från 2018 som behandlar översättning eller översättare. Jag har analyserat materialet med hjälp av innehållsanalys. Materialets storlek är 52 artiklar varav 34 kommer från *Helsingin Sanomat* och 18 från *Dagens Nyheter*. Eftersom jag ville jämföra situationen mellan Finland och Sverige valde jag ländernas största dagstidningar. Fast jag har analyserat bara två dagstidningar kan man hitta några riktlinjer som kan berätta om översättarnas nuvarande läge i båda länderna.

Antalet tidningsartiklar berättar att översättning är mer synlig i Finland än i Sverige. Det skulle kunna korrelera med bättre intryck, men man måste också ta hänsyn till artiklarnas kvalitet, det vill säga innehållet. Innehållsanalysen ledde till 11 kategorier som jag formade enligt teman som fick översättning synas i dagstidningsartiklarna. Det finns finska artiklar i alla kategorier medan svenska exempel finns bara i sju kategorier. Finska översättningsnyheter kan därför tyckas vara mångsidigare än svenska. Man kan inte säga att de teman som behandlas kring översättning i nyheterna skulle bero på landet eller språket, utan det finns liknande nyheter i båda tidningarna och länderna.

Det är positivt för översättningsbranschen om den syns i dagstidningar. Det väcker diskussion och håller branschen i läsarnas minnen. Ren synlighet har ändå inte räckt som kriterium för att räkna artiklarnas intryck som positivt, utan intrycket är baserat på artiklarnas innehåll. Jag beaktade inte tidningarnas webbnyheter eftersom jag ville koncentrera mig på tryckta tidningar. Det är dyrare att publicera en tryckt version, och därför kan man uppleva den viktigare på något sätt. Jag ville se vilka teman om översättning som överskrider nyhetströskeln i tryckta tidningar.

Översättningsnyheterna i Sverige är oftast neutrala enligt materialet. I Finland varierar intrycket mera. Min avhandling tar inte ställning till det hur artiklarna kommer att inverka på översättningsbranschens offentliga bild i framtiden. Även en negativ artikel kan ha en positiv påverkan, vilket innebär att negativ publicitet senare kan vara positiv med tanke på branschen om den hjälper branschen att bli av med negativa aspekter. Positiva och neutrala nyheter kan däremot passivera läsare. Det skulle säkert vara fint att bara få positiv publicitet, men enbart positiva nyheter hjälper inte vid utveckling av branschen.

Skönlitterär översättning är mest synlig inom översättningsbranschen. Fast den offentliga bilden skulle vara den starkaste, betyder det ändå inte att skönlitterär översättning skulle vara det lönsammaste området för översättarna. Bokrecensioner, där översatta verk lyfts fram, skulle kunna vara ett ämne för en helt ny avhandling, men jag valde bara sådana recensioner till mitt material som hade ordet översättning i titeln eller i början av texten. Såsom Koskinen (2007) har konstaterat, följer bokrecensioner ofta ett visst mönster.

Det är inte bara mediernas fel att översättning inte syns speciellt mycket i dagstidningar. Tidningarna skriver om saker som intresserar publiken, och översättning är kanske inte det intressantaste ämnet. Medierna kan ändå påverka till exempel läsarnas intressen. Publicitet är inte nödvändigt för översättningsbranschen, men den kan förbättra arbetsförhållanden.

Översättare kan också själva försöka påverka branschens synlighet eftersom gruppens fördel till slut kan inverka på de enskilda översättarnas status i samhället.

Min avhandling behandlar översättningens sociala dimension eftersom jag har sökt svar på mina forskningsfrågor i dagstidningsartiklar som berättar om översättning och översättare. Översättningssociologi lyfter även annars fram översättarnas ansvar samt deras roll och status i samhället. För varje bransch är det positivt att ha en bra offentlig bild, anseende och image, vilket kan underlätta verksamheten.

Tidigare forskning har visat att nyöversättningar tas bättre emot än tidigare översättningar av samma verk, vilket jag också har märkt i min studie. Det är ändå inte säkert att nyöversättningar automatiskt är bättre än tidigare. Alla översättningarna borde behandlas som egna helheter, och det lönar sig inte nödvändigtvis att jämföra dem sinsemellan.

Publikens okunnighet om översättningsbranschen är också en sak som man skulle kunna försöka påverka, till exempel med hjälp av nyhetsförmedling i dagstidningar. I textningskategorin finns det en artikel (HS 10.11.2018) som berättar om tittarnas upprördhet mot ett rasistiskt ord i YLE:s undertexter. Översättaren skulle ha kunnat censurera ordet, men det borde inte vara poängen. Översättaren ska förmedla innehållet oförändrat, vilket inte är rasistiskt i sig.

Artiklarna om skönlitterär översättning har haft lite olika bedömningskriterier än artiklar som handlar om andra teman om översättning eftersom förväntningarna på synlighet är på något sätt högre. Man förväntar sig att det skulle stå översättarens namn i artikeln (Koskinen 2007). Om namnet saknas kan intrycket vara negativt. Andra översättningsområden syns klart mindre i tidningarna. Det betyder ändå inte att översättarna inom dessa andra områden till exempel skulle ha sämre arbetsförhållanden än översättarna som sysslar med skönlitteratur.

Översättningsnyheter är oftast neutrala ur översättningsbranschens synvinkel. Artiklarna i *Dagens Nyheter* är neutrala för det mesta. Artiklarna i *Helsingin Sanomat* har däremot mer variation. Positiva och negativa artiklar presenterar branschens positiva samt negativa sidor, men de neutraliserar inte varandra. Under analysperioden publicerades det flera artiklar om översättning och översättare i Finland än i Sverige. Artiklarna var också mångsidigare, vilket kan tolkas som att översättningsbranschen som helhet är synligare i Finland än i Sverige.

Fast jag har försökt vara så neutral som möjligt i min undersökning, har det säkert påverkat några resultat att jag studerar flerspråkig kommunikation och översättningsvetenskap. Penttilä

(2013) påpekar att översättare värderar översättningsnyheter partiskt. Det är utan tvekan sant, men man kan fråga om det är fel att kräva lite uppmärksamhet. Aktörerna utanför branschen gör det knappast, och därför tycker jag att en liten oavsiktlig partiskhet är tillåten.